LVIII
E
19

MUSEUM
ODESCALCHUM.

MUSEUM
ODESCALCHUM,
SIVE
THESAURUS
ANTIQUARUM GEMMARUM

CUM IMAGINIBUS IN IISDEM INSCULPTIS, ET EX IISDEM EXSCULPTIS;

QUÆ A SERENISSIMA CHRISTINA SVECORUM REGINA COLLECTÆ
IN MUSEO ODESCALCHO ADSERVANTUR,

ET A PETRO SANCTE BARTOLO

QUONDAM INCISÆ,

NUNC PRIMUM IN LUCEM PROFERUNTUR.

ACCESSERUNT ÆREA DEORUM, AC DEARUM IDOLA, MARMOREA ITEM ANAGLYPHA,
MONUMENTAQUE ALIA PLURA, QUIBUS OMNIBUS EXPLANATIONES
UNA CUM INDICIBUS LOCUPLETISSIMIS ADJECTÆ SUNT.

TOMUS SECUNDUS.

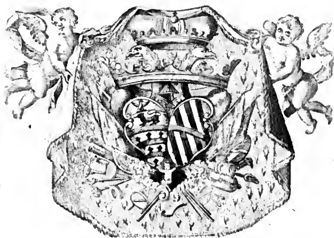
ROMÆ MDCCLII.

SUMPTIBUS VENANTII MONALDINI BIBLIOPOLÆ IN VIA CURSUS.

EX TYPOGRAPHIA SANCTI IGNATII.
EXCUDEBAT JOANNES GENEROSUS SALOMONI.
PRÆSIDUM FACULTATE.

Illm̃æ, & Excellm̃æ Dñæ

D. MARIÆ VICTORIÆ
CORSINÆ ODESCALCHÆ
S. R. I. PRINC.; SIRMII, BRACCIANI; ET CÆRITIS DUCISSÆ.

VENANTIUS MONALDINI BIBLIOPOLA

D. D. D.

UM priorem Odeſcalchi hujus Muſei partem D. Livio Sirmii, Bracciani, & Cæretis Duci, Viroque Tuo chariſſimo, atque

amantiſſimo dedicaverim, non committendum mihi erat, MATRONA PRINCEPS SPECTATISSIMA, ATQUE OPTIMA, ut alteram hanc Tibi non inſcriptam in lucem ederem. Cum enim tam arctè non ſacro ſolum conjugii vinculo, ſed etiam ſtudiorum, ac morum ſimilitudine conjuncti ſitis; nefas omnino eſſet non par ad Te munus mittere, neque illud eniti, ut perenne hoc obſervantiæ etiam erga Te meæ monumentum extaret. Præſertim cum quantum præſidii in Juvenis nobiliſſimi nomine editioni huic meæ conſtitutum eſſe video, tantumdem ex Tuo pariter eidem comparatum iri confiderem. Et certe, ſi in ejuſmodi rebus eorum amplitudo plurimum valet, quibus aliquis ſeſe in clientelam commendat; nihil profecto eſt, quod Te hujus induſtriæ meæ adjutrice me conſecuturum non ſperem. Etenim in ea Te familia eſſe natam quis neſcit, cujus Majorum gloria tot jam ante ſeculis fuerit non

apud

apud mortales tantummodo, ſed etiam apud Superos propagata ? Unum ornamentum hoc deerat, ut ex eadem Gente unus aliquis exoriretur, qui Cælitibus retribuere honorem aliquo modo poſſet, a quibus tantum Gens ipſa honoris acceperat. Exortus eſt Beatiſſimus ille Pontifex Clemens XII. & cui hæc poteſtas daretur, & per quem ob eam ipſam poteſtatem nova Generi veſtro ſplendoris, & ornamentorum acceſſio fieret. Qua quidem in re illud percommode accidit, quod collecta in ſe uno univerſa Corſinorum Heroum decora palam, & ante oculos humani generis poſuit, eademque tamquam hæreditatem patrimonio quovis præſtantiorem in ſuos poſteros derivavit. Horum Tu ornamentorum quatenus particeps facta fueris, non eſt quod ego prædicem; cum de eximia Tua religione, de ſingulari in pauperes liberalitate, de bonarum artium ſtudiis, de ſapientia denique, & virtutis maturitate cum

tanta

tanta ingenii indole , atque officii ſuavitate conjunctis , quotquot omnium generum , atque ordinum in Urbe vivunt , certiſſimos teſtes habeam . Hæc profecto omnia ſicut incredibili me cupiditate incenderunt , ut hujus Te operis Fautricem, ac Patronam nanciſcerer , ita in eam quoque ſpem adduxerunt fore, ut improbare, vel reprehendere audeat nemo , quod a Te prius probatum, ac laudatum eſſe cognoverit . Quare in hac Tua erga me benignitate unice acquieſcenti nihil mihi aliud ſupereſt , niſi ut pro ſuſcepto Patrocinio maximam Tibi gratiam habeam , ob eamque cauſam me Tibi uſquequaque deditum , atque addictum eſſe confirmem .

LECTORI BENEVOLO

NICOLAUS GALEOTTI E SOCIETATE JESU.

AM multa in priore hujus operis parte præfatus ſum, ut in hac altera nihil ſit, quod admonitos Lectores velim. Tamen, ut conſuetudini ſerviam, Bibliopolæque de litterarum ſtudiis præclare merito morem geram, viſum eſt, quaſi exordii loco nonnulla hic de peritiſſimo artifice commemorare, qui Muſeum hoc ipſum tam eleganter delineavit, & in æreis lamellis incidit. Fuit is, ut ex adſcripto unicuique Tabulæ nomine apparet, Petrus ille Sanctes Bartoli, qui in Antiquitatis reliquiis graphio exprimendis ita excelluit, ut ea præſertim ætate ſuperiorem habuerit profecto neminem. Honeſtis, & locupleribus parentibus Peruſii natus anno MDCXXXV. a pueritia ipſa Vincentii Gratiani Viri in illa Civitate Primarii hortatu in Urbem eſt miſſus. Eo præceptore tantum brevi profecit, ut per ſe ipſe etiam excogitaret multa, marteque ſuo tabulas elegantiſſimas penicillo, & coloribus pingeret. Verum non ita multo poſt ab hac exercitatione omnino ſe abſtraxit, & ad genus aliud facultatem ſuam omnem, & ſtudium contulit. Eo enim toto impetu animi ferebatur, ut ſiquid ſingularis, & eximii in antiquis gem-

gemmis, ac nummis, in æreis marmoreis, eboreisque simulacris animadverteret, earum rerum formam eo, quod supra diximus, artificii genere exprimeret. Et certe dici vix potest, quanta ejus esset in ejusmodi monumentis conquirendis industria. Nullus tam abditus erat locus, quo ille non penetraret, & ibi quodcumque deprehensum fuisset antiquitatis vestigium, coram intueri non vellet, ac per se ipse penitus introspicere. Neque vero si qua sese obtulisset occasio, magnum in eas res sumptum facere prætermittebat. Erant ejus plutei scrinia, atque abaci totidem prope dicam Idolorum, Gemmarum, & Sculpturarum veterum repositoria. Accedebat selectorum voluminum Bibliotheca, ut domum totam non privati alicujus, sed bonarum artium, & eruditionum domicilium esse diceres. Quocirca non mirandum est, si quotidiani cum Romanæ Civitatis Principum, tum etiam externorum ad eum concursus fierent. Hoc ipso fiebat ut Christinæ Svecorum, & Vandalorum Reginæ jucundus inprimis esset, quæ ut in hisce rebus admodum erat intelligens, de iisdem cum eo sermonem sæpenumero conferebat. Ludovicus vero XIV. Galliarum Rex hac tanta hominis famæ celebritate permotus eum in Regiam suam magnis præmiis propositis invitavit. Sed quominus ejus voluntati obsecundaret impedimento fuerunt Pontifices Maximi, qui Petrum Sanctem adhibebant persæpe, & Pontificii, Capitolinique Antiquarii munere decorarant. Huic ille muneri præfuit usque ad VII. Idus Nov. Anni MDCC.; quo die aqua inter cutem tandem oppressus interiit: Justa exequiarum facta ei fuerunt in Sacra S.Laurentio in Lucina Æde, ubi prope Sepulcrum Nicolai Poussini Præceptoris amantissimi humatus fuit. Huic igitur tanto Viro acceptum referamus oportet, quod Musei hujus Odescalchi monumenta, nulla umquam sint vetustate temporis interitura. Non ingratum fortasse legentibus accidet, si hic ego alia, quæ Petrus Sanctes in hoc eodem artis genere effecit, breviter, ac summatim exponam, non tamen id mihi sumens ut omnia prorsus enumerem; sed ea solum de quibus scire ipse potui, quorumque ab aliis mentionem esse factam invenio. Pleraque in majoribus quibusdam Cameræ Apostolicæ Calcographiæ quam vocant voluminibus continentur. Eorumdem ego voluminum inscriptiones totidem fere verbis huc transferam: sunt autem.

Columna Trajana, ubi Belli Dacici Historia, victoriæque a Trajano Cæsare reportatæ.

Columna Antonina, ubi Historia Belli Marcomannici a M. Antonino Aurelio feliciter gesti.

Admi-

Admiranda Romanarum Antiquitatum, ac veteris Sculpturæ vestigia anaglyptico opere elaborata.

Veteres Arcus Augustorum triumphis insignes ex reliquiis, quæ Romæ adhuc supersunt cum imaginibus triumphalibus restituti antiquis nummis, notisque Jo: Petri Bellori illustrati.

Romanæ magnitudinis monumenta, idest veteris Romæ Templa, Amphiteatra, Theatra, Circi, Naumachiæ, Arces, Thermæ, magnificaque ædificia alia.

Sepulcra antiqua Romana, Etrusco opere Romæ, & alibi effossa.

Lucernæ antiquæ Sepulcrales e subterraneis locis erutæ.

Huc accedit volumen antiquarum picturarum. Aliud antiquarum pariter gemmarum, & aliud nummorum antiquorum.

Gemmas item plurimas, necnon eboreas æreas effigies atque Crystallinas ab eodem Petro Sancte delineatas, & incisas in operibus Senatoris Bonarotæ & Francisci de Ficoronis reperies.

Præter ea, quæ diximus, eodem artificio ab illo expressa sunt multa, quæ Raphael Sanctius Urbinas in Vaticanis ædibus, quæque alibi Julius Pipi Romanus, Hannibal Caraccius, & alii pictores præstantissimi pinxerunt. Adde textiles picturas Historiæ Actuum Apostolorum circumpositas in Atrebatensibus aulæis & in quibus ex Archetypis ejusdem Raphaelis res a Leone X. gestæ descriptæ sunt. Adde quæ in superiorum Vaticani Palatii porticuum intervallis plastico, & colorato effecta opere conspiciuntur. Petri Sanctis diagrammata quoque sunt, quæ jussu Camilli Cardinalis Maximi effecit, quæque renovata iterum in lucem prodierunt, extantque in Volumine sic inscripto. *Antiquissimi Virgiliani Codicis fragmenta, & picturæ ex Bibliotheca Vaticana cum notis Johannis Bottari Florentini SSmi Domini N.* BENEDICTI Papæ XIV. *ab intimis Sacellis S. Mariæ in Trastyberim Canonici, & Bibliothecæ Vaticani Custodis.* Apud nobilissimam, quam supra diximus Maximorum Familiam volumen est, ubi antiquarum picturarum exempla, eodem prorsus modo a Petro Sancte Bartoli colorata, quo in cryptis repertæ fuerant. Aliud ubi exempla pictura aliarum apud Emum Card. Alexandrum Albani. Aliud, quod, ut in Petri Sancti vita D. Leo Pascolus narrat, in Brittanniam deportatum fuit. Mitto sepulcrum Præsulis Augustini Favoriti in Liberiana Basilica; Aquæductus ad Centumcellas, illiusque Urbis, & Portus prospectum, innumerabiliaque alia, quæ vix in unius hominis ætatem cadere videntur posse.

DE

DE MUSEO CAPITOLINO
PHALEUCIUM
DICTUM ANNO MDCCLI.
A NICOLAO GALEOTTI SOC. JESU.

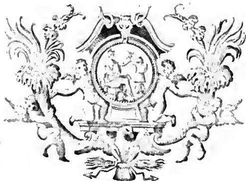

Cythæ Gens fera , barbaræque turmæ
Et quantum ex Erebi tenebricosis
Eduxit specubus Megæra , non est
Non est præterea , quod exprobretis
Nobis dedecus ob graves ruinas ,
Quas olim procul ab domo profecti
Urbi , heu gens fera ! Romulæ intulistis :
Vestra incendia , & impios furores
Jam non unius æstimamus assis .
Invitis etenim frementibusque
Vobis , (& patiamini necesse est)
Stat Roma incolumis ; potensque rerum
Stabit innumerabiles per annos .
Frustra vos mala mens , malusque livor
In istud scelus impulit , cruento
Ut bello Italiam lacesseretis .
Romam Gallia , Cantabri , Britanni ,
Romam Theutonicique , Sarmatæque
Certatim properant novis olympo ,
Ut jam molibus arduis propinquam
Urbem conspiciant ; & (id quod omnes
Majori movet æstimatione ,)
Ut priscum Capitolium revisant ,
O quam longe aliud ! Biverticem ò ut
Arcem scandere gestiunt ! & illic
Quicquid est veterum elegantiarum ,
Quicquid est veterum eruditionum
Perlustrant oculis , manuque tangunt .
Anne usquam est aliquod genus Deorum ,
Anne usquam est aliquod genus Dearum ,
Quod hic non stupeant venuste , & apte
Sculptum , & mirifica arte perpolitum ?
Torvus fulmine Juppiter , Serapis

Mavors

Mavors belligera timendus hasta,
Juno, Vesta, Venus, Ceres, Diana,
Nec non Gorgone territans minaci
Pallas, Mulciber, Hercules, Lyeus,
Et Nymphae, & Satyri, omnium & Deorum
Ingens turba; Senes, juvenculique,
Pusilli, medii, boni, malique,
Silvestres, Superi, Inferi, Marini
Occurrunt oculis, venuste & oquam
Sculpti, & mirifica arte perpoliti!
O quot Carneades, quot o Platones
O quot Democriti, quot Heracliti,
Zenonesque! comas, quot o revincti
Homeri, Hesiodi, Aeschyli, Biones,
Quot cum Sophocle Pindari, & Marones!
Adde huc & Marios, Numas, Catones;
Illos adde, quibus datum est tenere
Orbis imperium, & quibus venustum
Nil mage, aut nitidum; repente cuncti
Esse ut Praxitelis manum reantur:
Esse ut Phidiacum toreuma clament.
Quid Cippos memorem, Urnulas, Lebetes,
Vasa, Pondera, Cantharos, Lucernas,
Candelabra, Secespitas, Patellas,
Et quicquid veterum elegantiarum est,
Et quicquid veterum eruditionum?
Tanta haec munera, tamque sumptuosa
Tanta haec commoda tam beata, rerum
Corsino potiente contigisse,
Jam nihil dubitanter ipse cogor
Palam dicere, nec tacere possum.
Nostra Hetruria pristini decoris
Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Proh quantum tibi reddidit! Minore
Quamvis non studio, dedit parentem
Quem post Felsina clara, capta magni
Clementis pariter ter ipse magnus
Certat perficere; & recentiorum
Quicquid est etiam elegantiarum
Sumptu magnifico parare certat.
Ars quicquid simulare docta pictis

Tabellis potis æmulata, veros
Vultus, & faciem æmulata rerum
Quarumcumque, novi manet repoſtum
Jam intra limina ſanctiora tecti.
O ingens decus! O perennis ævi
Noſtri gloria, & uſque ſempiterno
Quem gentes merito colant honore!
O cui Maximus ille Rex Olympi
Det rogo Pyliam quater Senectam,
Vitamque innumerabiles per annos.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

F. M. de Rubeis Patriarcha Constantinop. Vicesg.

APPROBATIONES.

JUbente Rmo Sac. Palatii Apostolici Magistro posteriorem Tomum Musæi Odeschalchi attente, diligenterque perlegi: Cumque in eo nihil repererim, quod Orthodoxæ Fidei, ac sanæ morum doctrinæ adversum sit, sed uberem potius antiquarum rerum notitiam, ac multiplicem eruditionem, qua earundem rerum studiosi proficere possint plurimum, in eo perspexerim, dignum propterea illud censeo, quod in publicam lucem edatur in Reipublicæ litterariæ commodum. Datum ex Conventu S. Bartholomæi in Insula IV. Nonas Februarii MDCCLII.

Fr. Joannes Antonius Bianchi Ord. Min.

JUssu Rmi Sac. Palatii Apostolici Magistri Musei Odeschalchi Tomum alterum diligenter, atque attentè perlegi, in eoque non modo nihil reperi, quod Orthodoxæ doctrinæ, ac bonis moribus adversetur, sed multiplicem potius fabularum, atque antiquitatis notitiam, unde rerum harum studiosi non mediocrem eruditionis capere fructum possint. Quare illum in lucem edi tuto atque utiliter posse censeo. In quorum fidem &c. Ex Collegio Romano Non. Feb. MDDCCLII.

Contuccius Contucci Soc. Jesu.

Reve-

Reverendissimi Patris Sac. Palat. Apost. Magistri nutu Opus, cui titulus: *Museum Odeschalchum &c.* magna animi voluptate perlegi; & Cl. Viri studium in perlustrandis veteribus monumentis tanta diligentia, & accurato labore admiratus sum. Sicuti vero in Romano Collegio jam summo Litteratorum plausu nonnullis lucubrationibus, quibus multa in Auctoribus supplevit, illustravit; & critica arte notavit debitam doctrinæ, & honoris palmam est promeritus; ita evulgatis hisce Antiquitatibus, posteritati maximum emolumentum, quin etiam Auctori amplam gloriæ segetem accessuram censeo. Quamobrem cum opus ipsum nulla Fidei Catholicæ, bonisque moribus adversa contineat, & ex ejus lectione omnigenæ Eruditionis feracissima eruditio redundatura sit, feliciter in lucem prodire poterit. Dabam ex Ædibus 3. Februarii 1752.

Rodulphinus Venuti Rom. Antiq. Præses.

IMPRIMATUR.

Fr. Joseph Augustinus Orsi Ordinis Prædicatorum, Sacri Palatii Apostolici Magister.

INDEX

INDEX TABULARUM
SECUNDI TOMI.

MUSEUM ODESCALCHUM

SIVE

THESAURUS ANTIQUARUM GEMMARUM

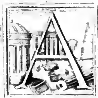

PARS SECUNDA

GEMMÆ ALIÆ CUM FORMA INTEGRA, SIMULACRA ÆREA, ET ANAGLYPHA MARMOREA.

TABULA I.

APOLLO.

Pollines Cicero lib.3. de Nat. Deorum docet fuiſſe plures. Antiquiſſimum ex Vulcano natum Athenarum cuſtodem. Alterum Coribantis filium natum in Creta. Tertium Jove tertio natum, & Latona, qui ex Hyperboreis Delphos advenit. Quartum in Arcadia, quem Arcades Nomionem appellabant, quod ab eo ſe leges accepiſſe dicerent.

In hoc Heliotropio insculptus est Apollo ille, quem Vatem in primis, & Citharædum, immo & Vaticinii, & Citharædorum Deum, Sagittarium insuper peritissimum Ovidiani versus declarant lib. 1. Met.Fab.9.

Per me, quod eritque, fuitque,
Estque, patet; per me concordant carmina nervis.
Certa quidem nostra est, nostra tamen una sagitta
Certior, in vacuo, quæ vulnera pectore fecit.

Hæc enim vero omnia gemmæ huic nostræ adamussim respondent, in qua Pharetra, Cithara, & Tripus Aræ lapideæ superpositus.

Quod ad Pharetram attinet, & Sagittas, huc etiam respexit Horatius l.1. od.12.

Nec Te metuende certa
Phœbe sagitta

Et Epod. od. ultima

Condito mihi, placidusque telo
Supplices audi pueros Apollo.

Sagittis hisce Pythonem, hoc est, ingentem quemdam Draconem ex putredine terræ natum post Deucalionis diluvium interfecit. Rem narrat Ovidius l.1. Met. fab.8. Una cum Sagittis, & Pharetra deberet esse arcus; sed hic desideratur. Propter hunc Apollo a Latinis sæpe numero Arcitenens dicitur: ab Homero Κλυτότοξος hoc est inclytus arcu.

Citharam aliqui eamdem esse, ac Lyram existimarunt. Hujus inventorem Horatius Mercurium facit l.1. od.10.

Te canam magni Jovis, & deorum
Nuntium, curvæque Lyræ parentem.

De

De hac tamen re aliqui dissentiunt, Lyramque ipsam Apollini tribuunt.

De Tripode perobscura, atque involuta omnia sunt, perinde, atque ea responsa, quæ ex Tripode Pythia Sacerdos canebat. Strabo l.9. sic illum describit: *Auctores*, inquit, *certi memorant, divinum ipsum domicilium profundam, & curvam esse speluncam non admodum lato patentem ore. Atque hinc auram reddi sacro efflante numine. Excelsum autem ostio imminere Tripodem, quem simul atque Pythia Vates inscenderit hausto divinationis spiritu responsa edere, partim metro, partim oratione libera*. Ab his nonnihil Athenæi narratio discrepat lib.2. dimnosophist., ait enim in Bacchi certaminibus præmium fuisse Tripodem, atque ob id, qui vera dicerent, vulgo de Tripode loqui dictos. Tripodem vero Lebetem fuisse tribus fultum pedibus. Hujus genera duo: alterum Apollinis ob veritatem oraculorum: alterum Bacchi, in quo vinum miscebatur, quod ebrii vera loquantur. Nam *in vino veritas*. Senator Clarissimus Bonaroti *Osservazioni Istoriche &c*.pag.180. addit ex Lucano ex Nonno vas illud supra Cryptæ hiatum locatum ob flantem inde ventum tremore quodam pertentari solitum, & ex ejusmodi concussione, atque crepitu peti oracula consuevisse. *Immo*, inquit, *opinati aliqui sunt in vas illud ipsum demitti consuevisse lapillos, ut crepitaret magis, & pro sonituum diversitate, diversa erant pariter rerum futurarum oracula*.

Varias Tripodum formas videre unusquisque potest apud doctissimum Jacobum Sponium sub finem sectionis secundæ Miscell. erudit. Antiquit. Nos in Museo Kirkeriano habemus unum plicatilem. Tribus

bus enim virgis, quæ Lebetem ſuſtentant, minores aliæ decuſſatim ita innexæ ſunt, ut omnes pariter inſtar umbellæ colligi, conſtringique poſſint. Tripodem plicatilem nihil huic noſtro diſſimilem vide in Muſeo Capitolino a Sanctiſſimo Domino Noſtro BENEDICTO XIV. dono datum.

Quid intra vas Tripodis in hoc Heliotropio inſculpti contineatur, neque ego ſatis intelligo, neque alii ſatis diſpicere potuerunt.

Cur autem plerumque imberbis Apollo pingatur, docet Fulgentius lib. 1. Mythol. *Quia* (cum ſit idem, ac Sol) *occidendo, & renaſcendo ſemper eſt juvenior, ſicut quod numquam in ſua virtute deficiat, ut Luna, quæ creſcit, & minuitur*. Immo Callimachus hymn. in Apoll. verſ. 35. omnem ei lanuginem adimit.

οὔποτε φοίβυ
Θηλείαις ὐδ᾽ ὅσσον ἐπὶ χνόος ἦλθε παρειαῖς

Numquam Phœbi
Teneris vel tantillum quidem lanuginis increvit genis.

TABULA II.

APOLLO, ET MARSYAS.

ARSYAS multo ante Trojana bella floruit, ut ſcribit Plutarchus in lib. de Muſica. Filius fuit Hyagnidis, ut advertit Natalis Comes l. 6. cap. 15. ejus nimirum, qui primus omnium mortalium leges muſicas ad laudes deorum, quibus in ſolemnitatibus Græci uſi ſunt, accommodavit. Jam vero cum Minerva, ut ait Athenæus, inventas ab ſe tibias

tibias non procul a Cælenis inflasset, orisque sui turpitudinem, ac tumorem in lacu vidisset, eas abjecit; *secedite a me*, inquiens, *malæ corporis depravationes*. Has Marsyas cum reperisset, præstantissimus Tibicen evasit. Et ob eam causam, ut scriptum est apud Pausaniam in Phocaicis, Apollinem provocavit ea lege, ut victor victo, quodcumque liberet, præciperet. Cum autem victus fuisset Marsyas, jussit Apollo eum ad truncum pini arboris alligari. Hoc in Philippi Poetæ Græci epigrammate legimus. Arborem vero Pinum fuisse indicant Nicandri versus, quos Natalis Comes eo loco, quem supra diximus, recitat. Quomodo autem post victoriam ei pellis ab Apolline detracta fuerit, sic Ovidius fabulosè narrat l.6. Met. Marsyam ipsum Satyrum esse faciens

Exitium Satyri reminiscitur alter;
Quem Tritoniaca Latous arundine victor
Affecit pœna. Quid me mihi detrahis? inquit
Ah piget! ah non est, clamabat, tibia tanti!
Clamanti cutis est summos direpta per artus;
nec quicquam nisi vulnus erat:

Eamdem repetit fabulam Fast. lib.6. loquens de tibia

Inventam Satyrus primum miratur, & usum
Nescit, & afflatam sensit habere sonum.
Et modo demittit digitos, modo concipit auras;
Jamque inter Nymphas ante superbus erat.
Provocat & Phœbum, Phœbo superante pependit:
Cæsa recesserunt a cute membra sua.

Idem Naſò ab lacrymis Faunorum, atque Nympharum ejus obitum deflentibus ortum flumen fuiſſe fingit, & ab ejus nomine Marſyam vocatum: eodem lib.6. Metam.

Illum ruricolæ ſilvarum numina Fauni,
Et Satyri fratres, & tunc quoque clarus Olympus
Et Nymphæ flerunt, & quiſquis montibus illis
Lanigeroſque greges, armentaque buccra pavit.
Fertilis immaduit, madefactaque terra caducas
Concepit lacrymas, & venis perbibit imis.
Quas non fecit aquas, vacuas evaſit in auras
Inde petens rapidum ripis refluentibus æquor,
Marſya nomen habet Phrygiæ liquidiſſimus amnis.

In illud certamen Marſyam & Apollinem veniſſe memoriæ proditum eſt apud Cælenas Urbem Phrygiæ in monte ejuſdem nominis ſitam, juxta quam Marſyas flumen decurrit. Non longe ab ea lacus eſt, ubi ad uſum tibiarum gignuntur calami optimi; quam quidem rem poteris apud Strabonem legere lib.12. Addit hoc Herodotus in Polihymnia ex pelle Marſyæ detracta utrem confectum in Cælenarum Urbe ſuſpenſum ſpectari. Jam verò in hac noſtra Jaſpide totam hanc Marſyæ fabulam deſcriptam vides. In primis ecce tibi Satyrus ipſe Marſyas manibus revinctis poſt tergum, ad pini truncum alligatis. Ex ejus arboris ramis Tibiæ duæ, cauſa mali tanti dependent. Pelli inſidet leoninæ,

vel

vel Tigridis. Hæc enim ſunt Bacchi ornamenta apud Nonn. l.9. adeoque ejus etiam aſſeclarum, cujuſmodi numerantur Fauni, atque Satyri. Leonardus Auguſtinus part.2. num.3. in hac eadem, vel in huic omnino ſimili gemma vultum illum, qui ferinus videtur, & e ſedili pendet, Sileni larvam eſſe mavult. Stat Apollo in ſiniſtra manu Cytharam tenens, quam tamen cum ipſum cædis pœnituiſſet, ab eo confractam fuiſſe ferunt. Dextera vero cultrum lanienæ miniſtro ſervo porrigit, ut rem totam conficiat. Quem cultrum eſſe dixi, fortaſſe plectrum eſt, quo Citharæ cordæ a Citharædo Apolline percutiebantur. Juvenis vero, qui genu dextero flexo perſtat non cultrum accipiens, vel accepturus, ſed calamitatem deprecans, quæ comiti miſerrimo jam jam impendebat. Hæc certe ſignificantur in Cameo pulcherrimo, atque elegantiſſimo, quem Tab.32. D. Rudolphinus Venuti in Collectaneis Romanarum antiquitatum exponit. Villelmus Choul in oratione de veterum Romanorum Religione Marſyæ ab Apolline ſic deglupti imagine, Neronem epiſtolas obſignare ſolitum fuiſſe cenſet, & hoc evincere contendit, aſſerens fuiſſe antiquum aliud hujuſmodi ſigillum, ubi inciſum erat: NERO. CLAVDIVS. CÆSAR. AVGVSTVS GERMANICVS. P. MAX. TR. P. IMP. P. P. Apud Abrahamum vero Gorleum in ſua Dactyliotheca eſt Achates Sardonicus utrinque inciſus, & in altera quidem ejus facie Marſyas, & Apollo; in altera vero, Neronis, & Agrippinæ parentis capita conſpiciuntur.

TA-

TABULA III.

MARS.

Ars, ut ait Varro ita dictus quod maribus in bello præſit. Verius ab Ἄρης græco vocabulo addita littera M. quod eſt ab αἴρειν. *Tollere interficere*. Ab ἄρης vero appellatus eſt Areopagus Athenarum vicus; ubi Mars de cæde Halirrhothii, qui erat Neptuni filius accuſatus olim fuerat, & a diis duodecim abſolutus. Alii Martis nomen deducunt ab ἄρας damno. Plato in Cratylo ab ἄῤῥενος mare. Homerus. Iliad. 5. Jovem inducit dicentem Martem ipſum ex ſe, & Junone natum. Phornutus apud Gyraldum Jovis, & Enyus filium eſſe ponit, alii Solius Junonis, quæ cum per vireta vagaretur, illum conceperit. Epicharmus patria Spartanum eſſe, ait; Sophocles in Thraciæ finibus procreatum, ut eſt etiam apud Arnotium lib.4. contra gentes. Diod. Sicul. lib.5. narrat Martem primum omnium fabricatis armis milites armaviſſe, & Deorum adverſarios interficiendo, bellandi, pugnandique artem inveniſſe. Eſt autem Mars unus ex diis majorum gentium, quos omnes duobus hiſce verſiculis Ennius complectitur.

Juno, Veſta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars
Mercurius, Jovi, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Innumera ſunt ejus vel nomina, vel epitheta, quæ videri poſſunt apud Grutherum in Inſcriptionibus, & apud Gyraldum Syntagm. Hiſt. Deor., & apud Roſ-

Rossinum Antiquit. Rom. & alios. Mihi tamen nullum opportunius accidit, quam quod Pausanias in Arcadicis profert. *Est etiam*, inquit, *in Tegeatum foro Martis signum pilæ insculptum... quem ætate nostra Phylactriden, ac si Præsidiarium dicas, vocant*. Atqui talem ego Martem in hoc nostro onyculo esse insculptum dicere posse videor. Nam si Mars militum est, & militiæ præses; ad milites utique non minus pertinet in bello manus conserere, quam, cum pacata sunt omnia, Urbibus, ac Regnis præsidio esse, ne hostes bellum inferant. Jam vero Mars armatus hasta est, scuto, atque galea, quibus est in omnibus fere monumentis aliis instructus. Columnam, cui scutum superponit indicium esse securitatis opinor. Mecum facit Horatius lib. 1. Ode 35.

Iniurioso ne pede proruas
Stantem columnam, neu populus frequens
Ad arma cessantes ad arma
Concitet, imperiumque frangat

In Nervæ certe nummis SECURITAS columnæ innititur addita in ejus manibus cornucopia, quia ex securitate cæteræ utilitates promanant, præsertim agriculturæ commoda. Recte igitur Marti huic Philactridæ, & Præsidiario, hoc est securitatis auctori apponuntur cornucopia, & frumenti spica, quibus ea, quæ diximus, agriculturæ commoda significantur. In nummo Gentis Valeriæ est item cum spica Mars victor. Verum ibi spica, ut interpretatur Fulvius Ursinus non ubertatis, sed Ædilitatis signum est, quam L. Flaccus Valerius obtinuit.

TABULA IV.

NEPTUNUS.

Eptunus, ut Cretenſes narrant primus navigandi arte inventa, Claſſem inſtituit, ejuſque Præfectus eſt a Saturno factus, Quapropter traditum eſt poſteris, Neptunum imperaſſe mari, ſacraque ei a navigantibus facta. Addunt etiam Neptunum equos primum domuiſſe, artemque equitandi ab illo traditam, ex quo Hippus ſit appellatus. Hæc ſunt in Diodori ſiculi lib.6. cap.5., & inde habemus Fabulæ originem, & fundamentum. Dictus autem Neptunus a nubendo, ut ait Varro, quod ſicut Cœlum nubes, ita mare terras tegat. Cryſippus Stoicus apud Cic. lib.1. de natur. Deor. æthera docet eſſe eum, quem homines Jovem appellant; qui vero aer manat per maria Neptunum. Lib. vero 2. *Aqua*, inquit, *reſtabat, & terra, ut eſſent ex fabulis tria regna diviſa: datum eſt Neptuno alterum Jovis, ut volunt fratri maritimum omne regnum, nomenque productum, ut Neptunus a nando paullum primis literis immutatis*. Tridentem manu præfert, inquit Fulgentius, lib.1. *quod aquarum natura triplici virtute fungatur, ideſt liquida, fæcunda, potabili*.

Navigandi ars ſatis navigio, in quo illum ſtantem videmus, exprimitur; ſtellaque inſuper, quam eſſe Cynoſuram conjicimus, quæque a nautis obſervari ſolet.

Equos vero domandi artem duo quaſi navigio juncti

juncti equi significant, quos ille flagello accinctus frænare videtur velle. Neptunus enim, ut est apud Virgil. lib.1. Georg. v. 13. ille fuit,

Cui prima frementem
Fudit equum magno Tellus percussa Tridente.

Cæterum Neptunus depingi solet cum equis non quadrupedibus, cujusmodi sunt in hac gemma, sed cum iis, qui Græco vocabulo Hippocampi appellantur, & equi marini sunt. Tales videas in nummo C. Marii, & in illis Familiæ Crepereiæ. Tridens igitur Hippocampi atque Delphines Neptuno assignantur plerumque, tamquam ejus maritimæ potestatis insignia. Et quia Pompejus magnus egregium sese pluribus maritimis bellis Imperatorem præbuerat; ideo in ejus nummo Neptuni est effigies barba promissa, & a tergo imaginis Tridens; Sextusque Pompejus illius filius ob eamdem causam Neptunum arroganter se appellavit, ut testatur Dio. lib.48. *Sicilia*, inquit, *occupata naves plures extruxit; mare circum insulas obtinuit. Auctus ea gloria, ac fastu, quasi Neptuni esset filius, quod Pater quondam mari universo imperium tenuisset.* Et paulo infra: *Sex. Pompejus magis tum elatus animo vere Neptuni se filium credidit, vestemque induit cæruleam.*

TA-

TABULA V.

CERES.

RPHEUS Cererem Rheam eſſe dicit, & Arnobius l.5. c. Gentes Jovis Matrem appellat. Heſiodus non Rheam eſſe, ſed Rheæ, ſive Opis & Saturni filiam affirmat, cum quo Ovid. lib.6. Faſt. & Diodorus conſentiunt: Dictam fuiſſe Cererem a *creando* exiſtimat Varro, Cic.vero lib.2. de natura Deorum tamquam a *Geres* hoc eſt a gerendis fructibus. Habita enim frugum eſt Dea: Qua de re ſic Ovid. lib.5. met. Fab.6.

Prima Ceres unco glebas dimovit aratro,
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris:
Prima dedit leges. Cereris ſunt omnia munus.

Recte igitur ejus imago frumenti ſpicam læva manu tenet, dexteraque cornucopiam. Ex hac de more prominent flores, poma, fructuſque alii: Non diſpicio, an inter eos ſint ficus, quarum plantam a Cerere Phytalo commonſtratam Pauſanias in Atticis narrat. Inſcriptionemque hanc affert, quæ in Phytali tumulo legebatur: quæ latine reddita eſt hujuſmodi.

Hic ſitus eſt Phytalus, Cererem, qui in tecta recepit
Heros, cui primum quondam Dea dulcia poma
Monſtravit: ficos nomen dixere priores.
Æternos Phytalus ſic eſt ſortitus honores.

Huic

Huic Deæ porcam immolari ſolitam teſtatur Macrobius lib.1. Saturn. cap.12., *quia Segetem*, inquit, *quam Ceres mortalibus tribuit porca depaſta eſt:* Nefas omnino erat in hujuſmodi ſacrificiis vinum adhibere Plaut. Aulul. act.4. ſcen.6.

Cererin' mi ſcrobile hi ſunt facturi nuptias
Qui? quia temeti nihil allatum intelligo.

Virgines, quæ ſacra Cereris in caniſtro, aut Ciſta ferebant, dicebantur Canephoræ. Eas Athenis regnante Erichthonio inſtitutas, ſcribit Svidas a Philochoro eſſe traditum. De iis Cic. in Verr.6. *Erant*, inquit, *præterea duo ſigna non maxima, verum eximia venuſtate virginali habitu, atque veſtitu, quæ manibus ſublatis ſacra quædam more Athenienſium Virginum repoſita in Capitibus ſuſtinebant*. Unam ex hujuſmodi Canephoris fictilem in Muſeo Kirkeriano aſſervamus.

TABULA VI.

CERES.

ESSE Cereris effigiem hanc quoque, ſpicæ geminæ, quas in manu tenet, oſtendunt. Cur autem ſedet in ſella? Sellam Æternitatis eſſe ſymbolum Pierius Valerianus exiſtimat 43. *Stella* V. *Perennitas* conjecturam capiens ex Romæ ſedentis ſimulacro, quod in nummo quodam ſe vidiſſe teſtatur cum Ancili, & inſcriptione ROMÆ ÆTERNITAS. Verum ſi conſulere nummos velimus Æternitatem longe ſæpius omnino ſtantem videbimus. Ut cumque ſe res habeat, æternitas Cereri convenire poterat, quod frumento, frugibuſque

aliis ab se repertis hominum genus alere numquam destituram esse, crederent.

Deæ caput diademate, seu fascia præcingitur quam Deorum, & Dearum insigne fuisse omnes norunt, ita Plin. lib.33. Apollinem *diadematum* appellat. Formica circumstans Providentiam significat. Etenim ut ait Cic. lib.3. de natura Deorum. *In Formica non modo sensus; sed etiam mens, ratio, memoria*. Hæc ejus providentia in re frumentaria maxime cernitur Horat. lib.1. Sat.1.

Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris
Ore trahit, quodcumque potest, atque addit acervo
Quem struit haud ignara, ac non incauta futuri.

Apud Leonardum Augustinum Gemm. figur. p.2. n.65. Est Ceres hastata spicam una cum papaveribus porrigens quemadmodum etiam Theocritus, & Callimachus illam describunt. Virgilius 1. Georg. *Cereale* papaver appellat, vel quia Ceres Papaveris inventrix fuerit, ut docet Eusebius lib.3. de Præpar. Evang., vel quod eo Ceres usa fuerit ad oblivionem doloris ob Proserpinam sibi raptam, ut Servius Honoratus interpretatur, vel quod, ut ait Probus Grammaticus, una cum Segete nascitur. Possumus illud addere Triptolemo puero gravius ægrotanti papaver ad bibendum una cum lacte a Cerere fuisse præbitum, ut fabulatur Ovid. lib.4. Fast.

Abstinet alma Ceres, somnique papavera causas
Dat tibi cum tepido lacte bibenda puer.

Ce-

Ceres ſumma religione apud ſiculos maxime colebatur. Et Ennenſem quidem (ubi nunc *Caſtro Joanni*) etiam gentes cæteræ venerabantur. Illuc Romani Sacerdotes ex decemvirali Collegio miſſi propterea olim ſunt P. Mucio, & L. Calpurnio Coſſ. quod in Sybillinis libris Cererem antiquiſſimam placari oportere, perſcriptum extabat. Fuit ejus Templum in antiqua Urbe Palatio in monte Palatino ſita teſte Dionyſ. l.2. additaque ei Græca Sacerdos fuerat. Ædes alia poſt Urbem conditam dedicata Cereri fuit in extremo Circo maximo ad Carceres, extructæque ſunt etiam aliæ, quarum meminit. P. Victor.

XIII. Kal. Maii Cerealia erant, in quibus ſacra Matronis fiebant. Cereales item ludi & ante Idus Apriles uſque ad XIII. Kalendas Majas in Circo maximo celebrabantur. In Muſeo Cortonenſi num.30. eſt Ceres huic quam ſimillima cum ſpicis & formica, ſedens pariter in Sella, ſed cum fulcro dorſuali, & eſt in Jaſpide inciſa.

TABULA VII.

VENUS, ET CUPIDO.

ICERO lib.3. de nat. Deor. quatuor Veneres enumerat unam Cœli, & Lucis filiam, aliam ſpuma maris genitam, ex qua & Mercurio natus Cupido. Tertiam Jovis, & Diones filiam, Vulcanique uxorem, eamdemque, Anterotis matrem. Quartam Syri, & Syriæ filiam, Aſtarten vocatam, quæ Adonidi nupſit: de qua eſt Luciani liber inſcriptus *de Syria Dea*, & multa habet

bet Apul. lib.8. de Asin. Hæc Dea Sidoniorum ἀστάρτη Judæis erat. עשתרת Asthoreth. Poetæ de secunda plerumque intelligendi sunt, quæ Cynaræ meretrix fuit, cujus digna tali munere mysteria describunt Clem. Alexandr. in Protrept. & Arnobius l.5. contra gentes. Eam nos esse putamus, quam in hac Tabula delineatam aspicimus.

Veneri parenti suæ in arboris trunco sedenti adstat filius Cupido, qualem describit in Epigrammate, quod Marullus latine vertit.

Quis puer hic? Veneris. Plenæ quæ causa pharetræ?
Non bene provisus certe quod arma movet.
Cur sine veste Deus? Simplex puer odit opertum.
Unde puer? pueros quod facit esse senes.

Pharetram hic Cupido non gestat, sed a Venere illam accepturus expectat; Venus autem fortasse jocatur, & cum filio colludit, quasi impedire illum velit, quominus illam apprehendat? An

Cytherea novas artes, nova pectore versat Consilia? Æn.1.

mandans Cupidini, ut sagitta Didonem configat? Quamquam Virgilius obtutibus, non sagittis rem transigit; igneque illo, quem Cupidinem jubet Didonis ossibus implicare. Unusquisque sentiat, quod vult. Mihi placet hoc pacto fabulam comminisci.

Timende Matri Teliger sæve puer.

dixit Senec. in Octæo act.1. v.543. Et quidem jure; cum ne ab ipsa quidem matre manus abstineat, ut interpretatur *del Rio*. Certe de tanta Cupidinis petulantia Venus ipsa apud Lucianum conqueritur.

ritur. Quod tum maxime patuit, cum illam amore inflammavit, ut eſt apud Ovid. l. 10. Metam.

Namque pharetratus dum dat puer oſcula Matri
Inſcius extanti diſtrinxit arundine pectus
Læſa manu natum Dea reppulit: altius actum
Vulnus erat, ſpecie primaque feſellerat ipſam.

Dico igitur, in hac gemma Venerem Cupidini pharetram velle tradere, ſed antequam tradat commonere illum, ut ſaltem ſibi parenti ſuæ parcat. In Muſeo Cortonenſi Tab.28. aliter cum Cupidine Venus ludit, offert enim ei globum, qui utrum pomum ſit, an Mundi Symbolum, lege in cl. Valeſii explanatione.

TABULA VIII.

AMOR CUM FACE.

Cupidinem neque omnem, neque ſemper alatum pingi, aut fingi ſolitum argumento eſt locus Ciceronis lib.3. de natur. Deor. Ibi enim tres Cupidines numerat; Mercurio primum & Diana natum; Mercurio, & Venere ſecunda alterum, tertium, qui & Anteros Marte, & Venere tertia genitum. *Dianæ item*, inquit plures; *prima Jovis & Proſerpinæ, quæ pinnatum Cupidinem genuiſſe dicitur*. Hoc ipſum ſentire viſus Propertius lib.2.

Quicumque ille fuit, puerum qui pinxit amorem

Nonne putas miras hunc habuisse manus?

. . . .

Idem non frustra ventosas addidit alas,
Fecit & humano corde volare Deum.

Heliodorus Hist. Æthiop. lib.4. vult, pictores amorem sive Cupidinem alatum pinxisse, ut agilitatem, & pernicitatem amantium significarent. Alexander autem Aphrodisiensis, quod amantium Cupido sit admodum levis, & instabilis.

Adduntur illi etiam faces. In quam sententiam Tibull. lib.2.

Sancte veni dapibus festis; sed pone sagittas,
Et procul ardentes hinc procul abde faces.

Faces autem ideo Cupidini tribuuntur, ut ejus vis plane ignea ostendatur, sive potentia summa, qua sibi non mortales modo, sed etiam superos, & Jovem quoque ipsum subjecisse, ac domuisse confingunt. Huc faciunt Senecæ versus in Hippol. act.1. vers.185.

Hic volucer omni regnat in terra potens;
Ipsumque flammis torrens indomitum Jovem.
Gradivus istas belliger sentit faces.
Opifex trisulci fulminis sensit Deus,
Et, qui furentes semper Ætnæis jugis
Versans Caminos, igne non parvo calet,

Illud etiam præterire nolo, Numen hoc in Sarcophagis, gemmisque sæpe numero conspici cum face inversa, atque restincta, quod indicium erat mortis obitæ ab iis qui amabant inter se, & hoc ferme pacto Amorem apud Ovid. l.3. eleg.9. de morte Tibulli descriptum invenio. *Ec-*

Ecce puer Veneris fert everſamque pharetram,
Et fractas mœrens, & ſine luce faces.

Niſi malimus exiſtimare ideo hoc ab Ovidio fuiſſe dictum, quod amatorias Tibullus elegias conſcripſerat. Cæterum Eubulus male Cupidinem, ſive Amorem alatum fingi, aut pingi conatus eſt oſtendere his verſibus, quos Atheneus refert lib. 13.

Τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα
Ἠκηροπλάστησας ἔρωθ' ὑπόπτερον;
Ὡς οὐδὲν ᾔδει πλὴν χελιδόνας γράφειν
Ἀλλ' ἦν ἄπειρος τῶν τρόπων τῶν τοῦ θεοῦ
Ἔστιν γὰρ οὔτε κοῦφος, οὔτε ῥᾴδιος
Ἀπαλλαγῆναι τῷ φέροντι τὴν νόσον
Βαρὺς δὲ κομιδῇ πῶς ἂν οὖν ἔχει πτερὰ
τοιοῦτο πρᾶγμα; λῆρος ἂν φήσειαί τις.

Quis omnium primus virorum pinxit?
Aut alatum amorem finxit in cera prior;
Hirundines ſolum ſciebat pingere;
Mores nec ille norat, aut mentem Dei:
Nec eſt enim levis, nec eſt is, qui celer
Morbum ferentis avolet præcordiis
Graviſque valde: qui fit ut alæ ſint ei,
Res hæc erant nugæ; ferat vel ſi quis hoc.

TA-

TABULA IX.

AMORES.

HIC mihi divinandum omnino eſt, ut hujus gemmæ ſymbola interpreter: ſunt hic Amores duo, Columna, ſupra quam Gryps cum Clypeo, quem ſiniſtro pede ſuſtentat. Ex columnæ vertice duo utrimque laurei rami ſeſe protendunt, ac flectunt.

Gryphum meminit Plinius l.10. cap.49. quos in Æthiopia naſci, memoriæ proditum erat, eoſque aves plane fabuloſas merito exiſtimat. Illorum mentionem etiam factam eſſe reperio a Pauſania in Arcadicis, ab Æliano ex Cteſia, a Philoſtrato in Vita Apollonii. Verum non fabulæ loco habuiſſe videtur Plinius ea, quæ apud ipſum leguntur lib.7. cap.2. *Arimaſpis*, inquit, *populis uno tantum oculo præditis* (qui habitabant ubi nunc Ingria, & Ducatus Novogradenſis & Pleſcovienſis in Moſcovia) *bellum eſſe aſſidue circa metalla cum Gryphis ferarum volucri genere, quale vulgo traditur, eruente ex cuniculis aurum mira cupiditate, & feris cuſtodientibus, & Arimaſpis rapientibus, multi, ſed maxime illuſtres Herodotus, & Proconneſius ſcribunt*. De hac Gryphum rapacitate eadem fere invenies apud Pomponium Melam lib.3. de ſitu Orbis cap.1. apud Solinum cap.20. apud Aurel. Caſſiod. l.1. ep.3. & apud Claudian. ep. ad Serenam: ſi eorum formam ac figuram requiras, illam tibi deſcribet Servius Maurus Honoratus ad Ecl. Virg.8. *Genus*, inquit, *ferarum in hyperboreis naſcitur*

mon-

montibus omni ex parte Leones sunt; alis, & facie Aquilæ similes: sunt equis vehementer infesti; Apollini consecrati: Cur autem Apollini consecrati? Propter sagacitatem, miramque in prospiciendis futuris prudentiam concludit Thomas Dempsterus Paralip.ad lib.2.cap.7. Jo:Rossin.Antiqu.Rom. Si hoc est, recte congruunt cum Gryphe laurei ramuli, cum habeantur ipsi quoque Apollini Sacri. Hinc Horatius lib.3.od.3.*Delphicam* & Ovid.3.Fast. Phœbæam Laurum appellat, & Virg. Eclog.7. 13. *Gratissima Phæbo Laurus*. Lauro enim nescio quid fatidici inesse opinabantur, ut liquet ex illo Virg. l. 3. Æneid. vers.359.

Trojugena interpres Divum, qui numina Phæbi
Qui tripodas,Clarii lauros,qui sidera sentis.

Et Claud. de rapt. Proserp.

Venturi præscia laurus.

Eamque ob causam in lauro bonum etiam omen constitutum esse putabant. Exemplum pono quod narrat Dio. l.48. Aquila Gallinam albam in Liviæ gremium abjecit, quæ lauri ramum cum baccis gestabat. Livia, quod id ostentum haud exiguum duceret, gallinam adservavit diligenter; lauri autem ramum sevit: atque is radicibus auctis adolevit ita, ut postea frondes triumphantibus diu admodum suppeditaverit.

Jam vero habemus sagacitatem in Gryphe; providentiam & in Gryphe ipso, & in Lauro. In Clypeo quis neget cautionem denotari, quandoquidem est a κλέπτω, tegere, quod hominem tegat? Hinc Virgil. Æn.2.

Objicere clypeos ad tela.

In Columna denique Conſtantiam ſignificari omnes norunt. Norunt pariter hujuſmodi virtutes in eo requiri, quicumque ſapienter amare velit.

Ex iis igitur, quæ hactenus dixi conjecturam hanc facio; geminos hic Amores eſſe; ſtultum nimirum, ac ſapientem, animo mihi fingo. Amor certe geminus eſt, & talis appellatur a Seneca in Hippolyto Act. 1. v. 274.

Quam vocat matrem geminus Cupido

Et act. 3.

Concutit tædas geminus cupido

Ex geminis autem amoribus alium eſſe cæleſtem alium Vulgarem, docet Plato in ſympoſ., & Lucianus in dialog. ἔρως, καὶ ἄντερως; de quibus Cælius Calcagninus ſingularem libellum compoſuit, mentionemque faciunt Cælius Rhodig. lib. 16. antiq. lect. & lib. 23. Auguſtinuſque Niphus de Amore cap. 19. 60. & 90. Atque hi ſunt Amores illi duo, quorum alter appellatur Honeſtus, ac Rationalis, alter vero Turpis, atque Animalis. Videſis igitur in dextera hujus Tabulæ parte ſtultum, vulgarem, turpem, atque animalem prorſus Amorem, qui in terram pronus, ſagittiſque unice acuendis intentus, nihil curat, quis, & quomodo, & quatenus ſit amandus. E contrario amor ſapiens, Honeſtus, & Rationalis manibus ad tergum rejectis, ut ſecum ipſi meditantes homines ſolent, in ſymbolis obſervandis defixus perſtat, quaſi ut iis virtutibus, de quibus antea diximus, ſagacitate nimirum, providentia, cautione, atque conſtantia ſe ipſum imbuat, ad quas poſtea illos informet, quicumque conſiderate, & ſapienter amare cupiant.

TA-

TABULA X.

ÆSCULAPIUS.

E Æſculapio multa Pauſanias, & Plinius; multa iidem de ejus Templis, quorum aliqua Hygiæ ſimul filiæ dicata erant, nec non de illius Statuis, quæ ab ejuſdem Hygiæ ſimulacris non ſolebant eſſe disjuncta. In M. Aurelii Antonini nummo, in pluribus item æreis, marmoreiſque ſignis eodem ferme habitu, & cum iiſdem plerumque ſymbolis, cum quibus eſt in hoc Heliotropio, expreſſus conſpicitur. Nudato in primis pectore, quia, ut ait Jo: Henricus Meibomius ad Hippocratis jusjur. cap.5. *cum ſit Medicorum Deus, nihil non ſincerum, ac ſimplex in Medico eſſe debet. Barbatus præterea fingitur, quia qui eam artem exercent, magna prudentia, atque uſu præditos eſſe oportet.*

Falsò tamen dicitur in Priapæiis car.36.

Intonſa ſemper Æſculapio barba eſt.

Etenim a Phliaſiis imberbem fuiſſe cultum, & apud Sicyonios ſimulacrum ejus imberbe ex ebore, & auro extitiſſe teſtis eſt Pauſ. lib.2. c.10. & 13. Itemque Lucianus in Jove Tragædo. Immo Ovid. & Statius lib.3. ſylv.4. *Juvenem Phœbeum* appellant. In hac ſententia ſeſe eſſe Dionyſius ille Tyrannus oſtendit, qui, ut narrat Cic. lib.3. de natura Deorum, Æſculapii Epidaurii barbam auream demi juſſit; neque enim convenire barbatum eſſe filium, cum in omnibus Fanis Pater imberbis eſſet.

De

De Æſculapii baculo incredibile dictu eſt, quam multa, quamque incredibilia Mythologi commenti ſint; Euſebius ei illum attribuit, quod quaſi ægrotantium ſuſtentaculum eſſe dicat. Et cum in Dei hujus imaginibus nodoſus ſæpe numero appareat, *Æſculapius*, inquit Feſtus, *bacillum habet nodoſum, quod difficultatem ſignificat artis*. Cur autem Scipio hujuſmodi ſit ſerpente obvolutus, audiendus Theodoretus ſerm.7. *quod morborum malignitatem deſerunt ægrotantes ope Medici, ut ſuam veterem pellem ſerpentes*. Eadem fere habent Euſebius, & Macrobius. Hyginus vero de baculo, & angue ſimul fabellam hanc narrat. *Cum Æſculapius*, inquit, *Glaucum cogeretur ſanare, incluſus quodam loco ſecreto, bacillum tenens manu, cum quod ageret, cogitaret, dicitur anguis ad bacillum ejus arrepſiſſe, quem Æſculapius mente commotus interfecit bacillo, fugientem feriens ſæpius. Poſtea fertur anguis eodem veniſſe ore ferens herbam, & in capite ejus impoſuiſſe. Quo facto loco fugiſſe. Quare Æſculapium uſum eſſe herba eadem, Glaucum revixiſſe; itaque anguis in tutela Æſculapii eſſe dicitur*.

Cæterum Cic. l.3. de natura Deorum Æſculapios tres numerat. *Æſculapiorum*, inquit, *primus Apollinis, quem Arcades colunt, qui ſpecillum inveniſſe, primuſque vulnus dicitur obligaviſſe. Secundus Secundi Mercurii Frater. Is fulmine percuſſus dicitur humatus in Cynoſuris* (*Cynoſura*, inquit Stephanus, *ſummitas quædam eſt Arcadiæ nomen habens a Cynoſuro-Mercurio*). *Tertius Artippi, & Arſinoes, qui primus purgationem alvi, dentiſque avulſionem, ut ferunt, invenit*,

nit, cujus in Arcadia non longe a Lusio flumine sepulcrum, & lacus ostenditur.

Cornelius verò Celsus in Præfat. vetustissimum Authorem Æsculapium celebratum esse, ait; qui quoniam adhuc rudem, & vulgarem hanc scientiam paulo subtilius excoluit, in Deorum numerum receptus est. Hujus deinde duo filii Podalirius, & Machaon bello Trojano ducem Agamemnonem secuti, non mediocrem opem commilitonibus suis attulerunt.

Gallus huic Deo sacer erat propter vigilantiam, quæ virtus Medicorum propria esse debet. Et ob eam fortasse causam huic Deo Socrates Gallum testamento moriturus reliquit. De hac ipsa re Servius in 2.Georg. v. 380. *Habitus est, inquit, Æsculapius ægrorum Deus, eorumque votis, & precibus fatigabatur, cui capram immolabant, & Gallinam, & Gallum Gallinaceum.*

Epidauri, quæ erat Urbs in Peloponeso (nunc *Aesculapio, Rigiada, vel Cheronisi*) Æsculapio templum Satis amplum dicatum fuit; inde Epidaurius cognominatus. Cum Romani sævissima peste laborarent inspectis Sybillinis libris didicerunt, non aliter pristinam recuperari salubritatem posse, quam si ab Epidauro, ubi plurimum colebatur, Aesculapius esset accersitus. Itaque missis Epidaurum legatis prægrandis Serpentis Specie Romam navi advectus in Insulam Tiberinam, ubi templum ei dicatum est, tranavit, adventuque suo pestem omnem dispulit. Hæc ex Valer. Max. lib. 1. cap. 8. Narrantur, & ab Ovid. lib. 15. Met. Templum erat ubi nunc S. Bartholomæi. De Jovis, & Aesculapii templis in eadem Insula Ov. lib. 1. Fast., deque tota hac re anno 1750.

in Palatio Quirinali doctiſſime Reverendiſſimus Pater Petrus Bianchi S. Officii Conſultor meritiſſimus diſputavit.

Jacobus Sponius Miſcell. Erud. Antiquit. Sect. 9. profert Statuam Æſculapii cum baculo, & ſerpente, prope quam ſtatua alia longe minor Theleſphori, ut in aliis quoque monumentis apparet. Theleſphorus Æſculapii comes eſt juvenis imberbis cucullata veſte indutus. Dicitur Teleſphorus quaſi τῆλος φέρων *finem afferens morbi*. Cucullata lacerna ægrotorum ſtatum deſignat, qui non ſecus ac pueri, ad aeris injurias vitandas illa utebantur.

TABULA XI.

HERCULES.

LEO Nemeæus dictus in terras e Lunæ globo deciderat, in montem videlicet prope Nemeam, quæ erat Arcadiæ Rupes, & Sylva. Indicat hoc Senec. in Thyeſt. act. 1.

Leo flammi feris æſtibus ardens
Iterum e cælo cadet Herculeus.

Et confirmant Nigidius, & Arati latinus Interpres; Claudianus item in Præfatione ad Florent. Hic autem Leo, ut omnes ſciunt, idem ille eſt, quem Hercules interfecit. Idem Seneca in Herc. Fur.

Maximus Nemeæ timor
Gemuit Lacertis preſſus Herculeis Leo.

Pugnam autem deſcribit in Oeteo v. 1233. Claudianus etiam in laudib: Herculis, Theocrituſque Idill. 6. Leonem ſic interfectum Jupiter in cœlum tranſtulit, ſublimiorique in loco poſuit, quam antea fuerat

rat, nam ſignum cœleſte viginti ſeptem ſtellarum effecit.

Leonis hujus pellem geſtabat Hercules armaturæ loco, ut pote quæ, ut ſcribit Diodorus Siculus, tantæ erat duritiæ, ut nullo telorum genere perfoderetur. Sagittæ, Pharetra & Arcus arma etiam Phebi ſunt propria. Iis uſus eſt Hercules, contra Neſſum Centaurum, cum Dejaniram conjugem rapere ſibi vellet. Eam recte Ovidius epiſt. 9. 24. *domitricem ferarum* appellat, & lib. 1. Faſt. 115. *Trinodem*. Clava, quam ſiniſtra manu tenet, eſt ille arboris truncus, quo tot monſtra Herculem domuiſſe Poetæ fabulati ſunt. De arboris trunco, quem prope Clavam videmus, quæri poteſt, cur non Oleaſtrum eſſe dicamus cum Pauſania in Eliacis, cujus ſtirpem ipſe primus ex Hyperboreis in Elidem deportavit? Hæc arbor alio nomine appellabatur Calliſtephanos, vel Coronarium, ut docet Ariſt. mirab. Auſcult. cap. 50. Ex ejus enim ramis texebantur coronæ illæ, quæ in ludis Olympicis erant victorum præmia. Vide Pauſaniam ibidem. Horum autem ludorum Hercules ipſe inſtitutor creditur extitiſſe. In Collectaneis Antiquit. Rom. Tab. 89. Hercules eſt a duodecimo labore quieſcens, cum aurea poma Euriſthei juſſu ex hortis Heſperidum abſtuliſſet. Herculem etiam hunc a labore, quem in Leone interficiendo pertulerat quieſcentem, quominus appellemus, nihil prohibet.

TA-

TABULA XII.

HERCULES.

UBULUM caput, ſuper quod clava Hercules defatigatus innititur, Tauri certe illius eſt, cui Neptunus furorem immiſit, ut Inſulam Cretam vaſtaret. Taurus autem hic domitus, tamquam octavum egregium Herculis facinus ab Auſonio celebratur Idill. 19.

Octava expulſo numeratur gloria tauro

Quamvis Apollodorus lib.2. ſeptimum laborem Herculis eſſe dicat.

Rem totam Diodorus Siculus ſic narrat. *Suſcepit deinde onus Tauri in Creta, quem Paſiphae amabat, deducendi. Eo in Inſulam navigans Minois Regis auxilio Taurum in Peloponeſum, longum profecto maris iter, deducit.*

Neptuniæ iræ cauſas Pauſanias in Atticis memorat. Quia nimirum Minois late mari toto imperans Neptuno nihilo majorem, quam Diis cæteris honorem habuiſſet. Hyginus fab.38. addit, Taurum hunc fuiſſe *ignivomum* adductumque ab Hercule in Campum Marathonium ad Euriſtheum, & ibidem occiſum: Hoc ipſum indicaverat Ovidius 7. Met.

Mirata eſt Marathon Cretæi Sanguine Tauri.

Meminit etiam Martial. lib. de Spect. 27. Meminerat etiam Virgilius lib. 8.

Tu Creſſia mactas prodigia,

& pluribus in locis Seneca Tragædiarum Scriptor:

Clau-

Claudianus Taurum hunc non ab Neptuno immissum, sed è Lunæ cœlo demissum in Cretam canit.

Taurus medio nam sydere cœli
Progenitus Dictæa Jovis possederat arva
Fulmen abore venit, flammisque furentibus ardet.

Etenim Pythagoræi censebant omnia, quæ apud nos sunt, flumina, feras, montes etiam in orbe Lunæ reperiri, ut docet Achilles Statius. Vide Politian. Miscell. 17.

TABULA XIII.
AURORA, ET CEPHALUS.

IN hac gemma factitia satis clare Cephali raptus apparet. Aurora enim cum hujusmodi velamine supra caput expanso pingi solet, & etiam a Poetis describi: qua de re Virg. in epigrammatis.

Aurora Oceanum croceo velamine fulgens
liquit &c.

Ob id ipsum ab Antimacho appellatur Ἑανήφορος ab Eano veste lucida, & tenui. Aurora autem fuit Hyperionis, & Thiæ filia, ut docet Hesiodus Theog. vel Pallantis Gigantis ut Ovid. l. 15. Met. & 6. Fast. unde Pallantias; vel Titanis, & Terræ, ut alii apud Gyrald. Hist. Deor. Syntagm. 7. Nupsit Tithono Læomedontis filio, ex quo Memnonem concepit: de quo Memnone Virg. l. 1. Æneid. unde Tithonia Conjux est dicta. De Aurora seorsim satis. Pauca nunc de Cephalo. Cephalos Æolides dictus est a Poetis, quia Æoli nepos. Cæterum Strabo lib. 10., & Pausanias in Atticis

Dionei filium illum faciunt. Hyginus item fab. 48. & 271. Sed fab.241. Dionis, sive Mercurii filium esse ait, & fab.278. Pandionis. Uxorem habuit Procrin, ut est apud eumdem Hyginum, & sæpius apud Ovidium; Procrin inquam Erecthei, sive Ericthei Atheniensium Regis filiam, sive Iphicli, ut opinatur Servius. Hanc ille insciens, & imprudens inter virgulta latitantem occidit. Fabulantur igitur Poetæ Cephalum ab Aurora fuisse ob insignem pulchritudinem summopere dilectum, & inter venandum ab ea raptum. De hoc raptu Pausanias in Atticis: *Est enim*, inquit, *in fabulis, egregia specie juvenem Cephalum ab Aurora raptum, quod ejus amore capta esset*. Et paulo post: *Erat Ceramicus Urbis via, in qua, quæ primo ad dexteram se ostendebat Porticus, Regis dicebatur. Circaque ejus Porticus tectum erat inter alias fictilis statua Auroræ Cephalum rapientis*. Strabo lib.10. de Insula Cephalenia loquens dicit aliquos affirmasse eamdem esse, ac Dulichium, alios vero eamdem, ac Taphon. Taphios vero non alios esse, quam Cephalenios, atque Teleboas. Et quidem sententiæ hujus authores illud addere: Amphitryonem eo in expeditionem exercitum eduxisse, adscito Cephali Dionei filio Athenis exulante, occupatamque insulam Cephalo tradidisse, & a Cephalo Cephaleniam cognominari ceptam. Verum opinio hæc cum pluribus Homeri locis non valde congruit. Illud memoratu dignum est, C. Antonium M. Antonii Patruum, quique in Consulatu Ciceronis Collega fuerat, quintam in Cephalenia Urbem extruxisse; non tamen absolvisse; totamque Insulam in potestatem habuisse. Ita ibidem Strabo.

TA-

TABULA XIV.

GRATIÆ.

GRATIÆ latinè, græce autem Χάριτες, tres numero sunt; eaque in re fere omnes consentiunt. Inter quos Theocrit. Idill. 16. Meleager Antholog.l.1.cap.27.ep.1. & Paulus Silentiarius in eadem Antholog. l-7. ep.46. ex latinis Aus. ep.114. & Martianus Capella lib.2. de Nupt. Mercur., & Philol. *De numero earum*, inquit Thomas Dempsterus in Paralipomen. ad cap.10. lib.2. Antiquit. Rom. Jo: Rosin. *nemo dubitat, quin tres fuerint*. Dubitat tamen Lil. Gregor. Gyrald. Syntagm.13. Hist. Deor. ubi dicit: *Gratias aliqui duas, alii tres, alii quatuor esse, dixerunt*. Et merito; nam Pausanias in Bœotic. duas tantum ponit Clytam, vel Clyto, & Phaennam Taygetæ filias; quas Lacedæmonii coluerunt, affirmatque insuper, duas etiam apud Athenienses fuisse, nimirum Auxo, & Hegemona. Tres tamen vulgo numerantur; nominaque illarum Orpheus in hymno Gratiarum sic profert?

Αγλαΐατε θάλεια, ἐ εὐφροσύνη πολύολβε
Χαρμοσύνης γενέτειραι ἐράμαι.

Aglajaque Thaliaque, & Euphrosyne dives.
Gaudii genetrices amabiles.

Plutarchus ordine alio in lib. *Philosopho cum principibus viris esse disputandum* Aglaja, Euphrosyne, & Thalia. Prima igitur appellatur Aglaja ab ἀγλαΐας *splendor* quia splendide, & magnifice beneficium est dandum. Altera θάλεια a θαλία *germen*, seu *ramus virens*, quia beneficii memoria semper vivere debet.

debet. Tertia Ἐυφροσύνη ab Ἐυφροσύνη *lætitia*; quia & in accipiendo, & in dando beneficio lætari congruum est. Homerus Iliad. . unam appellat Pasitheam & Placid. Lactant. in lib. 2. Thebaid. 284. *nomina*, inquit, *Gratiarum sunt Pasithea, Aglaja, Euphrosyne.* Versus Statii est hic:

Non hoc Pasithee blandarum prima Sororum.

Quod ad genus attinet, Sorores esse dicuntur; Hesiodusque in Theogonia vult Jovis & Eurynomes esse filias; Servius verò in 2. Æneid Liberi, & Veneris. Unam communi nomine χάρις nuncupatam Homerus Iliad. 6. Vulcano in matrimonium dat; quod non cohæret, cum Senecæ doctrina lib. 1. de Benef. cap. 3. Gratias omnes esse Virgines affirmantis. Seneca ibidem pollicetur se explicaturum, quare Gratiæ sint Sorores; sed promissa non facit. Explicat solum quare sint numero tres, nimirum quia una dat beneficium: altera accipit: tertia reddit; vel quia tria sunt beneficiorum genera; promerentium, accipientium; accipientium simul, atque reddentium. Explicat etiam quare sint juvenes, quare virgines, quare consertis manibus inter se. Omnia nota sunt, & si cui nota non essent, potest illa apud Senecam ipsum, & Andream Alciatum perlegere Emblem. 462. Quod autem una aversa pingatur, duæ ad nos conversæ, ea significatio est, duplicem pro accepto beneficio gratiam rependi oportere; vel, ut interpretatur Fulgentius Mytholog. l. 2. *Huic* (Veneri) *etiam tres Charites adjiciunt, duas ad nos conversas, unam a nobis aversam, eo quod omnis gratia simplex eat, duplex redeat.*

Adji-

Adjiciuntur Veneri comites, quod indicat etiam Servius loco citato, ubi ſic: *Acidalia Venus dicitur, vel quia curas injicit, vel a fonte Acidalio, qui eſt in Orchomeno Bœotiæ Civitate, in quo ſe Gratiæ lavant, quas Veneri conſtat eſſe Sacratas*. Ex Plutarcho aliqui animadverterunt una cum Suada, & Mercurio collocari ſolitas. De Nympharum autem ſocietate eſt illud Horatii lib. 1. od. 4.

Junctæque Nymphis Gratiæ decentes.

Et quidem Nymphas eodem modo connexas, ac Gratiæ noſtræ ſunt, oſtendit marmoreum anaglyphon in lib. Inſcripto: Epigrammata antiquæ Urbis de Regione Harenulæ pag. cv. ubi inciſa hæc verba ſunt:

BATINIA
PRISCILLA
NYMPHIS
SACRVM

Cujus noſtræ fere ſimilem Gratiarum trium effigiem in Cameo profert Leonardus Agoſtini parte 2. Tab. 51. Sed rectè incidit illa ſuſpicio tres Deas alias, & quidem majorum gentium eſſe poſſe, nimirum Venerem, Palladem, & Junonem; propterea quod una Galeata eſt, altera pomum in manu habet, Tertia lauri ramum, qui Jovis Uxori propter Jovem ipſum convenire poteſt.

TABULA XV.

PAX.

ACIS in nummis effigies varias Pacis aſpicimus. Modo accenſa face cumulum armorum incendit: modo cornucopiam in manu tenet, modo virgam, modo etiam Caduceum, vel Oleæ ramum, ut in hoc onyculo. Tamquam pacis ſymbolum Poetæ ſæpe Oleæ ramum accipiunt, Virgilius inter cæteros lib.7.

Centum Oratores auguſta ad mœnia Regis
Ire jubet ramis velatos Palladis omnes.

Et lib.7.

Paciferæque manu ramum prætendit Olivæ.

Et lib.11.

Jamque Oratores aderant ex Urbe Latina
Velati ramis Oleæ, veniamque rogantes.

Præterea ſicuti in nummo T. Claud. Cæſ. ita etiam hic Pax manum oculis objicit, & velum obtendit, ne ſerpentem aſpiciat, quem etiam ſiniſtro pede conculcat, ſignificare volens, quemadmodum aliqui interpretantur, belli odium. Alæ autem illi affinguntur, ut cæleſte planè donum eſſe, & è cælo ſolum expectandum intelligamus.

Paci tamquam Deæ honores fuiſſe habitos Juvenalis indicat Sat.1. v.115.

Ut colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus
Quæque ſalutato crepitat Concordia nido.

Plu-

Plutarchus in Cimone Athenis Pacis aram dicatam fuisse, scribit, cum conditiones pacis Athenis Callias legatus a Persis attulisset. Romæ tamen Augusto, ac Tiberio regnantibus nullam Pacis ædem in Urbe memoratu dignam fuisse reperio; ara tantum, vel ædicula fortasse fuit. Postea vero ei Templum magnificentissimum Foro proximum a Claudio inchoatum Vespasianus absolvit, ut Josephus, Plinius, Svetonius, & Dion testantur. In hoc Templo vasa, & donaria Hierosolymitani templi a Tito, & Vespasiano reposita fuisse Hieronymus, & alii scripsere. Templum hoc idem fuit a Domitiano auctum, sed posteà, ut est apud Herodianum lib. 1., Commodo imperante fuit incendio consumptum. In hoc templum omnium rationalium artium Professores convenire ad disputandum consuevisse, Galenus in sermone de Libris propriis docet. Ægrotos quoque locum hunc frequentare solitos ex Galeni verbis contendit Gyraldus Syntagm. 1. Hist. deor. Sed merito illum erroris Hieronymus Mercurialis lib. 1. cap. 13. variarum lectionum coarguit, Galeni sententiam explicans. Galenus enim initio libri primi de differentiis pulsuum Medicos sui temporis reprehendens, quod de nominibus pulsuum futiliter contenderent, ait sæpe numero inter eos excitatas esse contentiones similes illis, quæ inter Medicos in templo Pacis super ægrotis disputantes oriri solebant. Conveniebant igitur illuc Medici, non ægroti.

TA-

TABULA XVI.

SACRIFICIUM PALLADI.

HABEMUS in hoc Beryllo ſacrificium. Numen cui fit, Pallas eſt. Victima eſt Vacca. Immolator eſt Genius. Pallas de more galeata eſt, atque haſtata. In ſcuto, quia eſt a nobis averſum, Meduſæ Gorgonis caput non apparet. Solet Meduſæus hic vultus etiam ejus pectori ſæpenumero accommodari. Mart. lib.7.

Accipe belligeræ crudum thoraca Minervæ
Ipſa Meduſææ quem timet ira Deæ.

Talis etiam eſt effigies muſivo opere elaborata, quam in cubiculi pavimento aliquot ab hinc annis in Tuſculano noſtro deteximus. In ea autem non ſolum ex pectore ipſo, ſed etiam ex capite circumquaque ſerpentes prodeunt. In Muſeo Etruſco Vir Clariſſimus Antonius Franciſcus Gori Minervæ ſtatuam exhibet, circa cujus pectus ſerpentes duo ſunt, & alius ſupra galeam.

Galeam Græcæ Pallades habent eminentiorem, qualem in antiqua monochrommatea hoc eſt unius coloris clari, partim obſcuri pictura perantiqua videre unuſquiſque poteſt, quam in Kirkeriano aſſervamus, qualemque mihi in antiquo anaglypho ex auro pereruditus, ac humaniſſimus Marchio Jo: Petrus Lucatellus oſtendit; qualis denique paſſim in aliis veterum monumentis occurrit. Rarior tamen galea illa eſt, quam gerit ejuſdem Deæ ſimulacrum æneum grandiuſculum apud Em. Alexandrum Cardinalem Albanum. In ejus enim galeæ

leæ anteriori parte equina capita plura ſunt ; in ſummitate vero ſphynx inter equos duos omnino integros.

Cæterum Minervæ a Cic. l.3. de Nat. Deor. numerantur omnino quinque. Minerva Prima, quam Apollinis matrem eſſe, ait. Secunda orta Nilo, quam Ægyptii Saitæ colebant. Tertia, quæ generata Jove fuit. Quarta Jove nata, & Coriphe Oceani filia, quam Arcades Coriam nominabant, & quadrigarum inventricem eſſe ferebant. Quinta Pallantis, quæ patrem dicebatur interemiſſe virginitatem ſuam violare conantem, cui pinnarum talaria affingebant. Cicero idem docet, Minervam dictam eſſe a minuendo, vel minando; a minando facilius intelligitur, quia ex Jovis capite proſiluit armata. Arnobius quaſi Meminervam appellatam eſſe, ait, quod a quibuſdam eadem eſſe, ac Memoria affirmetur. Feſtus mavult dici Minervam, quod bene moneat. Minervam Cuſtodem Cicero domi ſuæ privatim coluit, quam poſtea abiturus in exilium in Capitolium detulit, & conſecravit: Dio l. 38.

Hactenus de Dea cui ſacrificatur. Pauca nunc de victima. Eam vero artifex Vaccam jure optimo eſſe voluit: nam Ovid. l.14. Met. fab.19.

Mactatur Vacca Minervæ,
Alipedi vitulus, Taurus tibi, ſumme Deorum.

Et Auſon. epig.64.

Ærea bos ſteteram, mactata eſt Vacca Minervæ.

Jam vero immolatorem Vaccæ non alium eſſe puto, quam Genium, utpote quem alatum conſpicio;

cio; Genium inquam alicujus, qui ſe ſapientem eſſe cuperet. Nam *alii nonnulli*, inquit Gyraldus Hiſt. Deor. Synt.xv. *extitere, qui Genios animas quorumcumque rationales interpretati ſunt*. Nihil autem mirum, ſi ob ſapientiam conſequendam ſtulti illi Ethnici Minervæ auxilium expoſcerent; ſiquidem eſſe artium inventricem, & ſapientiæ Deam arbitrabantur. Quare autem, & quomodo ſapientiæ Dea habita fuerit, S. Iſidorus ſic explicat: *Quia Sapientia in capite dicitur eſſe hominis, & Minerva de Jovis capite nata fingitur: hoc eſt ingenium; ideo ſenſus ſapientis qui invenit omnia, in capite eſt*.

Ramulum Columellæ adhærentem facile conjicere poſſumus eſſe Oleæ, cujus inventricem fuiſſe Minervam omnibus compertum eſt.

TABULA XVII.

BACCHI SACERDOS.

EFFIGIEM huic noſtræ valde ſimilem in Onyche profert Leonardus Agoſtini Gemme Figurat. p.2. Tab. 16. adſcriptumque etiam ibi eſt: *Bacchi Sacerdos*, quamvis ipſe ſuſpicetur eſſe Bacchi ipſius imaginem, non Sacerdotis. Senator item Bonarota aliam habet effigiem Oſſervazioni Iſtoriche pag.440. eodem plane habitu, atque veſtitu, iiſdemque inſignibus in Topatio, diſerteque affirmat eſſe Bacchum ipſum, non Bacchi Sacerdotem. Bacchus quidem, ut ipſe ait, pingebatur plerumque juvenis, & imberbis, quod indicavit etiam Tibullus l. 1. eleg.4. *Solis*

Solis æterna eſt Phœbo Bacchoque juventa
Nam decet intonſus crinis utrumque deum.

Immo etiam puer, ut eſt apud Ovidium lib.4. Metam. Cur autem ita pingeretur, Fulgentius rationem his verbis reddit l. 2. Mytholog. *Dionyſius juvenis ideo pingitur, quia numquam ebrietas matura eſt.* Nudus autem etiam effingebatur, quia ut interpretatur Phornutus vinum ingenium, & mores patefacit. Tamen ſenis, ejuſdemque barbati ſpecie aliquando formari ſolebat præſertim Bacchus ille primus, Indus, & antiquiſſimus, quod memoriæ prodidit Diodor. lib.4. & 3. immo etiam veſtitus teſte Pauſania, lib. 2. cujus ſimulacrum erat apud Æginetas, Τῇ δὲ Ἀρτέμιδι ἐστὶν ἐσθὴς, κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τῷ Διονύσῳ. καὶ γένεια Διόνυσος ἔχων πεποίηται. *Diana veſtem habet, ſicut Dionyſius factus eſt cum barba.* Veſtis autem talaris, ejuſdem Dei, vaſque illius aureum expreſſa erant in Arca Cipſeli, ut ſcribit idem Pauſanias lib. 5. Διόνυσος δέ ἐν ἄντρῳ κατακείμενος γένεια ἔχων καὶ ἔκπωμα χρυσοῦν, ἐνδεδυκὼς ἐστι ποδήρη χιτῶνα. *Dionyſius jacet in antro Barbam habet, & vas aureum indutus talari tunica.* Tamen fieri poteſt, ut effigies hæc ipſa non ad Bacchum, ſed ad Bacchi Sacerdotem pertineat. Thyrſus enim non minus Baccho, quam ejus Sacerdotibus tribuebatur. Vas pariter anſatum poteſt eſſe Præfericulum in Sacrificiis adhiberi ſolitum, quod cum de Baccho ſermo eſt, appellatur Cantharus, ut monet Pierius Valerianus lib.15. Hieroglyphic. ubi etiam illius formam, ac figuram deſcribit. Veſtem denique, quam eſſe Crocotam exiſtimamus, Sacerdotum Bacchi eſſe propriam, inficiabitur opinor nemo. Nam Athenienſibus Bacchanalia agitantibus κρόκωτοι a Philo-

ſtrato

ſtrato lib.4. cap.7. adſcribuntur. de Tyrſo, & Crocota paulo fuſius in ſequenti tabula diſſeremus.

TABULA XVIII.

BACCHI SACERDOS.

HUNC etiam unum ex Bacchi Sacerdotibus eſſe, adducor ut credam ob Thyrſum in ejus dextera, & ob veſtimenti genus. Thyrſum Macrobius lib.1. Satur, cap.9. ſic deſcribit: *Telum cujus mucro hedera lambente protegitur*. Cum frondes hederæ in veterum monumentis non appareant haſtæ vel baculo circumvolutæ, quemadmodum a recentioribus quibuſdam depingi ſolent, conjicit Clariſſimus, eruditiſſimuſque Senator Bonaroti Oſſervazioni Iſtoriche pag.434. paniculam illam in Bacchi, & Bacchantium ſummis haſtis impoſitam ſignificare hederam ipſam ſquammatim in modum coni concinnatam, ſub qua ferrea cuſpis lateret, & quam, ob ſimilitudinem quamdam, nucem eſſe pineam aliqui crediderunt. Huic opinioni ſuffragatur antiqui epigrammatis verſus.

Sutilibus Liber commiſit prælia thyrſis.

Hinc factum eſt, ut deinceps in haſta illa extaret panicula hederacea ſine ulla cuſpide, ne cuiquam noceretur, ut docuit Lucian. in Bacch. Tom.2. pag.510. Immo, ut ſcriptum reliquit Diodorus lib.4. & Plutarch. in Sympoſ. & Euſeb. de præparat. l.2. cap.3. ob eamdem cauſam Bacchus ipſe haſtæ illi ferulam ſive Narthecen ſubſtituit; baculum ſcilicet longe leviorem, minuſque ſolidum, a quo, qui eum geſtabant

Nar-

Narthecophori nuncupati. Huic autem ferulæ eodem modo consutam hederaceam paniculam imponebant. In quam sententiam Euripid. in Bacch. VIIII. νάρθηκα εὔθυρσον dixit, hoc est *ferulam Thyrso ornatam*. Hinc autem intelligi facile potest, modo solum illum conum, modo hastam ipsam una cum cono imposito fuisse Thyrsi nomine nuncupatam. Quod ad vestimenti genus attinet, posuimus in superiori Tabula esse Crocotam, non quidem, ut in illa imagine, convolutam, atque contractam, sed omnino expansam, & explicatam. De ea Cic. de Haruspicum responsis: *P. Clodius a Crocota, a mitra, a muliebribus soleis, purpureisque fasciolis est factus repente Consularis*. Erat enim vestis muliebris Crocei coloris; Unde *infectores Crocotarii* apud Plautum Aulul. 3. 5. Quamvis autem esset muliebris, tamen viros etiam Bacchi festa agitantibus ea uti solitos, supra demonstravimus. & ad Bacchum ipsum pertinere confirmamus ex loco Scholiastæ Aristophanis, ubi Crocotam Bacchicum gestamen, & muliebre indumentum interpretatur. Vide plura apud Ferrarium de re vestiaria lib. 3. c. 20. & apud Senatorem Bonarota Osservat. Istoric. pag. 55. Ferrarius vocabulum Italicum *Cotta* a Græco *Crocòta* derivatum esse contendit. Magrius in Hierolexico mavult a Χιτών Tunica. De capitis fascia, & vittis, quibus alligatus est Thyrsus nihil dico; constat enim inter omnes, esse ornamenta muliebria, adeoque etiam Bacchica, & in sacrificiis hujusmodi a Bacchi Sacerdotibus adhiberi solita.

TABULA XIX.

SOCRATES.

QUÆ de Socrate, Plato, Xenophon, Diogenes Laertius, & Tullius ſcripſerunt, ſummatim exponam. Fuit Sophroniſci fictoris, & Phenaretæ Obſtetricis filius in Oppido Alopecis natus. In famulatu aliquamdiu fuit, & ſtatuariam exercuit, quæſtum fecit, & ſtipem coegit. Ex officina a Critone abductus ad liberales diſciplinas ſe dedit. Una cum Euripide dramata ſcriptitavit. Anaxagoram, & Archelaum Philoſophos audivit. Rhetoricam aliquamdiu docuit, ſed quod irriſor eſſet, ac dicax, vetitus eſt deinceps docere triginta Tyrannorum decreto; cujus decreti author fuit præcipuus unus ex illis, nimirum Critias iratus Socrati, quod ab eo in amore Euthydemi acriter reprehenſus fuiſſet. De moribus plerumque diſputavit, quam Philoſophiæ partem, cæteris omnibus prætulit.

Erat autem in rebus hiſce ejus oratio tam vehemens, ut ſæpe non ſolum irriſus, ſed pugnis etiam, & calcibus conciſus fuerit. Militavit ad Amphipolim, maritimoque etiam bello ad Potidæam ad Pithonem, & ad Iſthmum. Frugalitas ejus, & parcitas mira, mercedemque exigebat nullam. Aliquando tamen pretioſa indutus eſt veſte, ut in Platonis convivio. Canere lyra didicit, quotidieque ſaltabat, & exercitationem hanc valetudini perutilem exiſtimabat. Duas uxores habuit Xantippem, & Myrtho. Et quidem Xantippes fæminæ moleſtiſſimæ injurias, & con-

& convicia patientissime pertulit. Socratis virtutes videri possunt apud Scriptores, de quibus antea dixi. Ob sapientiam singularem testimonium ei datum sane quam honorificum a Pythia fuit, cum illud omnium sermone celebratum oraculum edidisset:

Hominum omnium Socrates sapientissimus.
ob eam rem magna ei conflata est invidia. Anytus, cujus ipse jactantiam reprehenderat, in eum Aristophanem Poetam comicum concitavit; Melitoque persuasit, ut ejus nomen de impietate, ac de adolescentum corruptela deferret. Itaque accusatores fuerunt Anytus, & Melitus ipse, & Lycon. Defensorem Platonem habuit sed frustra. Paucisque post diebus capite damnatus cicutam bibit. Facti usque eo Athenienses pœnituit, ut palæstras, & gymnasia clauderent. Ex accusatoribus Anytum, & Lyconem exilio multarunt, Melitum vero capitis condemnarunt; Socratique æream imaginem posuerunt. Mortuus est septuagesimo, vel, ut alii malunt, sexagesimo ętatis anno, Olympiadis vero nonagesimæ quintæ anno primo. De illius morte sic loquitur Cicero lib. 1. de divin. *Est*, inquit, *apud Platonem: Socrates cum esset in custodia publica dicens Critoni suo familiari sibi post tertium diem esse moriendum: vidisse se in somnis pulchritudine eximiam fœminam, quæ se nomine appellans diceret Homericum quemdam eiusmodi versum.*

Tertia te Phtiæ tempestas læta locabit.

Totam rem hanc mirifice in hac nostra Corneola expressam videmus. In sene illo humi sedente facile Socratis vultum agnoscimus. Matrona, quæ sinistram illius manum apprehendit, fœmina est illa mortis prænuncia. Qui sedet in sella admirantis personam gerens, dubitari non potest, quin

sit

sit ipse Crito, cui Socrates somnium narrat. Columnam de more interpretari possumus esse Constantiæ signum. Vas illi superpositum ornamenti causa esse additum; nisi velimus, esse lucernæ genus aliquod existimare.

TABULA XX.
PYRRHUS.

IN Epiro primi regnarunt Molossi. Trojanis vero temporibus Ulysses. Huic, qui sequuntur, hoc ordine successerunt. Pyrrhus Achillis Filius. Pyrrho Helenus ille, cui nupsit Andromache, quæ antea Hectori nupta fuerat. Heleno Pialis. Piali quamvis longo intervallo Arryba. Arrybæ Neoptolemus filius Pater Olympiadis Alexandri Magni matris. Neoptolemo Alexander filius, alius videlicet a Magno, quique in Italia bello gesto in Brutiis interiit. Sequitur Æacides Alexandri frater, qui a populo in exilium pulsus, Pyrrhum alium ab illo, quem supra diximus *admodum parvulum*, ut Justini verbis loquar lib. 17. *in regno reliquit*; qui & ipse cum a populo propter odium Patris ad necem quęreretur, furtim subtractus in Illyrios defertur, traditusque est Beroæ Glauci Regis uxori nutriendus, quæ & ipsa generis Æacidarum erat. *Ibi eum Rex* (Glaucus) *adversus Cassandrum Macedoniæ Regem...protexit. Quibus rebus moti Epirotæ, odio in misericordiam verso, annorum* XI. *eum in regnum revocaverunt*.

Hic ille Pyrrhus est Bellator strenuissimus, qui auxilio Tarentinis contra Romanos venit, qui-

que

que Lævini Cos. exercitum Elephantis immissis apud Heracleam turbavit, ac fudit. Sed à Curio postea, Fabricioque Coss. superatus, post multa ultro, citroque itinera in Græciam redire coactus fuit. Ibi dum Argos oppugnaret, tegulæ ictu prostratus cecidit. Hunc certe Pyrrhum in hac nostra Corneola exprimere artifex voluit. Clypeus, quem læva manu sustinet, & hasta cui innititur, non solum Imperatoris munus, sed virtutem etiam militarem significant. *Lancea enim*, inquit Pierius Valerian. lib.42. Hasta verb. Fama, *in quacumque videatur imagine, præter militiam, ipsam famæ etiam celebritatem indicat*. Quod autem hastam hanc ipsam inversa cuspide teneat, hanc celeberrimi Vaillantis interpretationem habere potest. Bellatoris egregii etiam esse pacis conditiones audire, & illam ubi opus fuerit cum hostibus constituere. *Quiescendum*, inquit, *monet hasta inversa*. Vaillant de Hist. Reg. Syriæ, ubi de Seleuco. Et sane quomodo hàc in re Pyrrhus ipse, quomodo Romani se gesserint, narrat Justinus his verbis lib.18. *Dum hæc aguntur Legatus a Senatu Romano Fabricius Luscinus missus, pacem cum Pyrrho composuit, ad quam confirmandam Cyneas Romam cum ingentibus a Pyrrho donis missus, neminem, cujus domus muneribus pateret, invenit*. Grandiusculam Regis hujus Protomam pectore thoracato, & capite galeato cumque ingentibus cristis in Hortis Vaticanis extantem Ulysses Aldrovandus commemorat lib. *delle Statue di Roma*. Longe tamen celebratius, ac notius marmoreum Pyrrhi simulacrum est, quod in Monte Aventino, ut fertur, inventum, duobus millibus aureorum ab Angelo Maximo viro Civi-

tatis Romanæ primario coemptum olim fuisse Ulysses idem Aldovrandus testatur. Est statura bene magna galeatum, ac thoracatum, sublata in altum dextera, clypeum leva manu tenens, imaginique huic nostræ plane simile: Postremis hisce temporibus ex interiori porticu Maximorum in Capitolium translatum fuit & exadversum Musei Capitolini scalis locatum. Ejus formam æri incisam exhibet clarissimus Jacobus Sponius in Miscellan. pag. 139.

TABULA XXI.

CLEOPATRA.

I quæ in hac Hyacintho spectatur effigies haud scio, an rectè Cleopatræ Ægyptiorum Reginæ nomen adscriptum fuerit. Qui hoc fecerunt, Plutarchi authoritate ducti fortasse sunt. Is enim in vita M. Antonii. *Perhibent*, inquit, *aspidem inter ficos illatam, foliisque fuisse inteсtam. Ita enim jussisse Cleopatram, ut ignorantis corpus bestia invaderet. Ut tollens de ficis conspexit eam, dixisse Cleopatram: nempe hic illa est, brachiumque nudatum morsui præbuisse. Alii inclusam hydriæ aspidem, atque ita fuisse autumant asservatam, fusoque aureo ipsam lacessentis, & stimulantis arripuisse Cleopatræ brachium.* Atque hæc causa fuisse potest, quamobrem artifex in hac gemma, & canistrum cum aspide, & in Cleopatræ ipsius manibus serpentem alium, & vasculum illud posuerit; quamquam alii aliter existimarunt. Iis enim persuasum hoc fuit, Cleopatram veneno extinctam, non ita tamen, ut admotis corpori aspidibus

dibus sibi mortem consciſceret. Qua quidem in re latine reddam, quæ Italico ſermone in hanc ſententiam Franciſcus Redius vir doctiſſimus diſputavit Tom.2. Oſſerv. intorno alle vipere 13. *Sed ut illuc*, inquit, *unde ſum digreſſus, revertar, de flavo iterum liquore illo ſermonem inſtituam; qui in vaginis viperarum dentem contegentibus latet. Quem cum ore hauſtus neque belluis, neque hominibus mortem attulerit, ſuſpicati ſumus, nonniſi vulneribus impoſitum mortem afferre poſſe. Et ſane trium horarum ſpatio, ad ſummum quatuor, gallinacei, columbinique pulli perierunt omnes, quorum vulneribus hujuſmodi liquor immiſſus fuerit. Addo inſuper, æque noxium eſſe ex palato, aut vaginis viperarum vivarum extractum, ac ſi exprimatur ex mortuis poſt tres etiam dies, aut quatuor. Hoc ego ipſe in animantibus non paucis amplius centies perſpexi. Quas quidem ob res in ea opinione ſum, Cleopatram, cum interimere ſe ipſam vellet, non corpori ſibi aſpidem admoviſſe, ut ejus morſu interiret, quod a nonnullis Scriptoribus memoriæ proditum eſſe video; ſed expeditius, atque celerius, ut author eſt ſcriptor libri de Theriaca ad Piſonem, brachium ipſam ſuum prius momordiſſe, aut alio modo ſauciaviſſe; vulneri deinde jam facto venenum inſtillaviſſe, quod ex aſpide expreſſum, paratumque in pixidula ob eam cauſam continuiſſet; vel, ut Dio Caſſius teſtatur, eam ſibi brachium crinali acu pupugiſſe eo veneni genere imbuta, quod nocere minime poſſet, niſi in ſanguinem per carnis punctionem ipſam influeret*. Et poſterius. *Huc accedit, quod mortua Cleopatra, nullus in eo cubiculo anguis repertus fuerit*.

fuerit. *Exploratumque nobis est, quantopere fœminis naturaliter insitum sit, ut animantium hujusmodi non tactum solum, sed etiam aspectum refugiant*. *Neque illud mihi quisquam objiciat, triumphante Augusto Cleopatræ imaginem circumlatam, quæ aspidem sibi brachium jam jam vulneraturam constringeret*. *Hoc enim marte fortasse suo ingeniosus vel fictor, vel pictor excogitavit, ut sic spectatores facilius intelligerent, quodnam voluntariæ mortis genus Regina illa delegisset, ne captiva in triumpho ab Augusto Cæsare duceretur*. Hæc autem omnia non tanti ponderis esse puto, ut Imaginem hanc Deæ Hygiæ accommodari posse, non suspicer. Siquidem eodem habitu serpentem gestantis Hygiam in gemmis pluribus video, præsertim apud Causæum in opere inscripto Gemme Antiche &c. Tab.12., & in ejusdem Museo Romano Tom. 1. sect. 1. Tab. 2., & sect. 2. Tab.25. Quamquam in hac postrema Tabula Deæ Salutis nomine illam nuncupat, eo nimirum, quo Romani Græcam Hygiam patrium usurpantes vocabulum appellabant. Quid serpens in manibus Hygiæ sibi velit optimè inter cæteros Macrobius explicat lib.1. Sat. cap.20. *Ideo*, inquit, *simulacris eorum* (Æsculapii, & Salutis, sive Hygiæ) *junguntur figuræ draconum, quia præstant, ut humana corpora velut infirmitatis pelle deposita ad pristinum revivifcant vigorem, ut revirescunt dracones per annos singulos pelle senectutis exuta &c.* Hunc vigorem ipsum, ac robur quadrangulæ figuræ columella significat, in quam Dea cubito innitens conspicitur. Vas autem in sinistra manu irrigationem indicare potest stirpibus salubribus alendis,

dis,

dis, & corporibus ipsis perutilem. Plinius lib.34. cap.8. hujus Deæ statuarum quarumdam mentionem facit. *Nicerates*, inquit, *Æsculapium* (ex ære fecit) *& Hygiam, qui sunt in Templo Concordiæ Romæ..... Pyrrhus Hygiam, & Minervam*: & lib.35. cap.11. depictæ a Socrate Imaginis. *Socrates Pictor jure omnibus placuit, talesque sunt ejus picturæ, cum Æsculapio, Hygia, Ægle, Panacca, Jaso*. Simulacrum ejus e candido lapide commemorat Pauf. in Corinth. Unum etiam in Atticis, ubi aliud ejus signum, quod Briaxis fecit: In Laconicis vero Æsculapii, & Hygiæ templum. Hujus etiam inquit Gyrald. Syntag.7. peculiaris hymnus Orphei legitur cum thymiamate mannæ thuris, cui pulcherrima cognomina etiam adscribit.

TABULA XXII.

MILES CUM VICTORIA.

SI cujus Bellatoris egregii significare veteres virtutes vellent, Victoriolæ signum, modo retro, & a tergo stantis, modo supra Victoris ipsius dexteram erectæ in ejus imagine collocabant. Atqui hoc ferme pacto præclari hujus vel Militis, vel Imperatoris virtus exprimitur. Sed cujusnam? Incurrit mihi in animum Hector ille Trojanorum fortissimus, qui quamquam sub Trojani belli finem ab Achille superatus, oc, cisusque fuit; magnificè tamen antea illum vicerat - immo ei etiam spolia inter decertandum detraxerat; cujus rei meminit Virgil. l.2. Æn.

Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuvias indutus Achillis,
Vel Danaum Phrygios jaculatus puppibus ignes!

Jam vero ab Hectore paulo post inchoatum bellum Trojanum ex Andromacha Astyanacta filium procreatum fuisse quis nescit? Cur igitur puerulum armato Militi adstantem non Astyanacta ipsum esse dicamus, quasi domum reduci parenti blandientem, in illiusque victoria exultantem, & quantum illa fert ætatula gratulantem, ita ut aptè Martialis de Regulo versiculi in illum quadrent? l.1. ep.36.

Aspicis ut parvus, nec adhuc trieteride plena
Regulus auditum laudet & ipse Patrem?
Maternosque sinus viso genitore relinquet
Et patrias laudes sentiat esse suas?

Hoc mihi magis magisque persuadetur ob Clypei formam orbiculatam, atque convexam, hoc est planè Phrygiam. Siquidem in catini ærei fundo, quod in Kirkeriano asservatur, Achilles curru bijugo vectus, Trojanique è mænibus prospectantes talis figuræ ornati scuto sunt, simileque illi affingitur in marmore, quod visitur in ædibus Marchionum Spada, ubi res ab Achille gestæ descriptæ sunt.

TA-

TABULA XXIII.

EQUES.

UM Iſis Ægyptiorum Dea eadem habita fuerit, ac Luna, cumque Crocodilum Ægypti eſſe Symbolum, omnibus compertum ſit, dubitari videtur non poſſe, quin imago hæc ſit Romani alicujus vel Ducis, vel Militis, qui victoriam in ea regione aliquam reportarit, vel ſaltem in militari arte ſeſe exercendi cauſa equitans, atque armatus excurrerit. Niſi autem audaciæ notam vererer, ob formæ, vultuſque ſimilitudinem neſcio quam, M. hunc eſſe Antonium pronunciare non dubitarem, quem turpi Cleopatræ amore captum, in Ægypto commoratum aliquamdiu ex veterum annalium monumentis accepimus. Huic meæ ſuſpicioni, ne dicam ſententiæ; non repugnat certè Plutarchus in vita ipſius Antonii, cujus hæc verba ſunt a Leonardo Aretino latine verſa. *Cleopatra autem non quadrifariam, (ut inquit Plato) ſed multifariam blanditiis adorta, ſeu ſtudio, ſeu joco res ageretur, novis ſemper irritamentis nitebatur, quibus poſſet mens Antonii capi; nocte, dieque erat parata, ſeu ludere, ſeu potare, ſeu venatum ire placeret, exercentem ſe Antonium viſebat in armis*. Cæterum habemus hic veterem equitandi morem ſine ephippio anteriori, poſteriorique partibus eminente, a quibus conſtringantur, & firmius hæreant equitantis coxendices. Multo minus ex ephippio ipſo dependent ſuſtentacula duo illa ferrea, vel etiam ar-

gentea,

gentea, quibus innituntur, atque inſiſtunt equitantium pedes. Ita illa deſcribit Voſſ. de Vit. ſerm. 1. 7. Philelphus *Stapedam* appellavit, quod in ea pes ſtaret. Budæus melius circumſcribi poſſe putavit. Si eam *ſubjicem pedaneum* appellaremus. Polydorus Virgil. l. 3. cap. 18. dicit, inſtrumenti hujus authores ignorari. Non eſſe tamen inventum tam novum animadvertit Baſilius Faber Theſaur. Erudit. Scholaſticæ. S. Hieronymus in epiſtolis *Biſtapiam* vocat, & alibi *Stapedam*. Affert memoratus Baſilius Faber Inſcriptionis partem, in qua *Stapiæ* vocabulum uſurpatur.

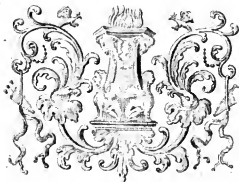
AMOR FVIT EQVO DVM ASPECTV FORMOSISS
DVRMIONIAE PVELLAE VIRGVNCVLAE SVMMA
POLVORIA PLACERE CVPEREM CASV DESILIENS
ſic
PES HESIT STAPIAE TRACTVS INTERII.

Longiorem recitat Hieronym. Magius in Miſcellaneis, ubi ex ſuperpoſitis litteris D. M. colligi poſſe cenſet non fuiſſe Chriſtianam. In eadem opinione fuit etiam Monſoconius, ſed eam validiſſimè pereruditus Fabrettus confutat. Et certe aliquando cum hujuſmodi litteris D. M. reperiri etiam Chriſtianas inſcriptiones, documentum habemus in Muſeo Kirkeriano. Redeamus pauliſper ad Ephippium, de quo alii aliter.

Optat ephippia Bos piger, optat arare Caballus.

Dixit Horatius l. 1. epiſt. 14. v. 44. vetus Scholiaſtes. *Sella*, inquit, *alii Sagmata*, *nonnulli ea*, *quæ propter jugum equis currulibus imponitur*, *& hoc verius*. Nonnius vero l. 2. num. 312. Ephippium eſſe docet

docet *tegmen equi ad mollem vecturam paratum*. Cæſar de Bello Gall. l.4. c.2. de Gallis ipſis: *Nihil*, inquit, *illorum moribus turpius, aut inertius habetur, quam ephippiis uti. Itaque ad quemvis numerum ephippiatorum equitum, quamvis pauci adire audent*. Sed nihil horum meo quidem judicio evincit antiquorum ephippia fuiſſe potius ſellas equi dorſo ad ſedendum impoſitas, quam mera ſtragula, quibus equi ad equitandum idonei contegerentur. Ephippia illa, quæ Italico nomine *Selle* nuncupamus, fuiſſe antiquis incognita, argumento ſunt ſtatuæ marmoreæ, atque æreæ, nummique, & gemmæ plurimæ, in quibus ſellarum hujuſmodi veſtigium apparet nullum.

TABULA XXIV.
GLADIATORES.

ABEMUS hic gladiatores duos, victorem, & victum. Et quidem victor fortaſſe ſuis humeris adverſarium interfectum imponit, idque vel ut ſpectatores de victoria certos faciat, vel ut cadaver ex arena ſubducat, ne impedimento ſit gladiatoribus aliis in eodem certamine ſucceſſuris. Plura gladiatorum genera numerantur a Juſto Lipſio Saturnal. ſerm. l.2. cap.7, Secutores, Retiarii Threces, ſive Thraces, Myrmillones, Hoplomachi, Samnites, Eſſedarii, Andabatæ, Dimachæri, Laquearii. Pumiliones quandoque fæminæque ipſæ ad hujuſmodi certamina admiſcebant ſeſe, de quibus Stat. in Silvis.

His audax ſubit ordo pumilonum,
Quos natura brevi ſtatu peracto,
Nodoſum ſemel in globum ligavit.
Edunt vulnera, conſeruntque dextras;
Et mortem ſibi qua manu minetur,
Ridet Mars pater, & cruenta virtus
Ceſſuræque vagis grues rapinis.

Fæminæ quoque, de quibus Svet. in domit. & idem Papinius.

Hos inter fremitus, novoſque luſus.
Stat ſexus rudis, inſciuſque ferri,
Et pugnas capit improbus viriles.
Credas ad Tanaim, ferumque Phaſim
Thermodontiacas calere turmas.

Gla-

Gladiatores noſtros hoſce Secutores eſſe puto. Eos enim Lipſius ex Prudentio, & Dione gladio, clypeo, & galero inſtructos, & armatos fuiſſe conjicit, & eo habitu in icone inciſa Secutorem cum Retiario digladiantem deſcribit. Secutores qui pertinebant ad Romanorum militiam, longe alii a Secutoribus gladiatoribus erant. De his poſtremis Tergeſtina hæc affertur Inſcriptio apud Gruter. pag.cccxxxiii.

CONSTANTIVS . MVNERARIVS . GLADIA
TORIBVS . SVIS . PROPTER . FAVOREM . MV
NERIS . MVNVS . SEPVLCHRVM . DEDIT
DECORATO . RETIARIO . QVI . PEREMIT.
CAERVLEVM . ET . PEREMPTVS . DECI
DIT . AMBOS . EXTINCXIT . RVDIS VTRO
SQVE . PROTEGIT . ROGVS
DECORATVS . SECVTOR . PVGNAR. VIIII.
ſic ſic
VALERAE . VXSORI . DOLORE PRIVVM RELIQVIT.

Secutor, inquit Iſidorus, eſt ab inſequendo Retiarium dictus. Non tamen omnino hoc etymon Lipſius probat. De Secutoribus mentionem facit etiam Cic. lib.vii. ad Attic. *Certaminis initio*, inquit Scaliger, & ex eo Jo. Roſin. Antiq. Rom. lib.5. cap.24., *poſtquam inter ſe rudibus batuiſſent, ferro nudi transfigebant*. Poet. lib.1. c.35. vellem tamen idoneo teſtimonio aliquo nuditatem hanc confirmaret. Ea certe in imaginibus Lipſianis non apparet. Apparet quidem in hiſce noſtris gladiatoribus, & in illis, qui ſunt in Porticu interiori Farneſiana, & in eo, qui ſupra omnem artem elaboratus eſt, & jam

jam

jam animam exhalaturus in [1] Muſeo Capitolino ſpectatur. Sed hoc non argumentum eſt, Gladiatores omnino nudos depugnaviſſe. Nudos etiam in nummis, & ſtatuis videmus Cæſares, Antinoos, & alios; & tamen veriſimile non eſt, illos aut tam parum verecundos, aut tam patientes frigoris fuiſſe, ut detractis plane veſtibus in publico eſſe vellent. Ad ſuum igitur arbitrium, libidinemque ſimulacra artifices eo modo effinxiſſe credo, ut peritiam in conformandis corporis humani partibus oſtentarent. Hanc ipſam gemmam profert Leonardus Auguſtinus, Gem. Antic. figur. part.2. Tab.99., ubi hac eadem interpretatione illam explicat, eamque cauſam eſſe docet, quamobrem clypeum, gladiumque retineat, ſententiamque ſuam antiqui Scholiaſtæ in Satyram tertiam Juvenalis teſtimonio, & auctoritate confirmat.

TABULA XXV.

CENTAURUS.

IN hoc Centauro conſideremus licet plura: Ciſtas, Pedum Coronam, Nebrida, atque Corrigiam. Hæc omnia cohærent optime, ſi Chironem hunc eſſe ſtatuamus, cui Thetis Achillem filium educandum, atque inſtituendum tradiderit. Illum Chiron Leonum medullis aluiſſe fertur, herbarumque vim, atque uſum, fidibuſque canendi artem edocuiſſe. Quid igitur prohibet,

(1) *Quod Muſeum doctiſſimis explanationibus illuſtravit V. Cl. Jo: Bottari ad S. Mariæ trans Tiberim Can. & ab intimis Sacellis SS. D. N.*

hibet, quominus credamus Chironem ſe ad Pelei, Thetidiſque nuptias, qui Achillis parentes futuri erant eo habitu, quo hic exprimitur, contuliſſe? Eo igitur migrare feſtinans florearum, frondearumque coronarum copiam ex amœniſſimis Theſſaliæ jugis, ac viridariis proficiſcens in ciſtis defert, ut ſponſum, ſponſamque illis muneret, quemadmodum illum feſtive verſibus hiſce Catullus deſcribit. De nupt. Pelei, & Thetidis v.278.

Princeps è vertice Pelii
Advenit Chiron portans Sylveſtria dona.
Nam quoſcumque ferunt campi, quos Theſſala magnis
Montibus ora creat, quos propter fluminis undas
Aura parit flores tepidi fœcunda Favoni,
Hos indiſtinctis plexas tulit ille corollas.

Ex his autem ruſticano plane more ſibi unam impoſuit. Pedum quoque, ſive baculus incurvus paſtorum Centauris, utpote agreſtibus ſemihominibus, convenit; ſicuti etiam Nebris, quæ paſtoritium tegumenti genus eſt. Ea certe amictum, pedoque etiam armatum videmus unum ex duobus celeberrimis Centauris ex Ægyptio marmore ſculptis, qui in ædibus Illuſtriſſimi Præſulis Alexandri Furietti viſuntur, quoſque ille menſe Decembri ann.1736. in Hadrianæ Villæ ruinis invenit. Corrigia vel ad Nebrida ſtrictius humeris alligandam uſui eſſe poteſt, vel ſignificare, Centauros Bacchi curru ſubjungi aliquando ſolitos, ut eſt apud Nonn. in Dionyſ.; & quemadmodum apparent in Cameo apud Cauſeum Muſ. Rom. p.1. ſect.2. Tab.44. nec non in alio longe majori, quem profert Senator

Bonarota Offervazioni Iſtoriche &c. pag.427. In eo enim Achate inſculptus eſt elegantiſſime Bacchi triumphus, ſive pompa; ejuſque currus duobus Centauris maribus, duabuſque fæminis junctus eſt. Cæterum notæ ſunt Poetarum fabulæ de Chirone vulnerato ſagitta Hydriæ veneno imbuta, & quomodo in cælum translatus, & Sagittarius dictus, inter Zodiaci ſigna duodecim locum obtineat. Acheus tamen, & Eraſiſtratus negant Chironem ex eo vulnere periiſſe; ſed herba quadam adhibita ſe ſanaviſſe contendunt, quæ deinde Centaurea, vel Centaureum fuiſſet ex ejus nomine nuncupata, de qua Virg. lib.4. Georg.

Cecropiumque thymum, & graveolentia
Centaurea.

Et Lact. l.2.

At contra tetra abſynthi natura, ferique
Centauri fœdo pertorquent ora ſapore.

Satis de fabulis; nunc ad hiſtoriam. Palæphatus ſcriptor antiquus patria Parius, vel, ut alii malunt, Priænæus, teſte Suida, Artaxerſis tempore natus, qui ἀπίςων, hoc eſt rerum incredibilium volumina quinque conſcripſit, rem narrat his verbis apud Ludovicum Vives Comment. in lib.XVIII. de Civit. Dei cap.13. *Qua Tauri præferoces Lariſſam, & eam Theſſaliæ regionem vaſtarent, Ixion Rex præmium propoſuit iis, qui Tauros arcerent. Juvenes e Nephele pago, cum equos manſuefactos, & edoctos conſcendiſſent (nam prius curribus modo utebantur) Tauros abegerunt. Accepta ob hoc pecunia inſolentiores facti, injuriis affecerunt & ipſum Ixiona, & Lariſſæos, qui tunc Lapithæ dicebantur, ita ut invitati ad nuptias Pirithoi, mulie-*

mulieres eorum raperent. Quæ res præbuit occasionem fabulæ, quod Centauri dicantur, quod semiequi, quod filii Ixionis, quod ab eo missi, & donati, quod ex nubibus; nam Nephele est nubes. Servius rem paulo aliter narrat in 3. Georg. *Quidam Thessalus Rex bobus œstro exagitatis Satellites suos ad eos revocandos ire cum jussisset, illique cursu non sufficerent, ascenderunt equos, & eorum velocitate boves sequuti, eos stimulis ad tecta revocarunt. Sed hi visi, aut cum irent velociter, aut eorum equi cum circa flumen Peneon potarent capitibus inclinatis, locum fabulæ dederunt, ut Centauri esse crederentur.* Dictique sunt *Centauri* ἀπό του κεντεῖν τοὺ ταύρους. Plinius denique lib.7. *Frænos, & strata equorum Peletronius invenit, pugnare ex equo Thessali, qui Centauri appellati sunt habitantes secundum Pelium montem.* Virg. etiam Georg. l.3.

Fræna Pelethroni Lapithæ, gyrosque dedere
Imposito dorso, atque equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

De illorum natione Strabo l.19. Centauros, sive Hippocentauros vere tales inveniri posse videtur negari in princip. Inst. de inutil. stipulat. Cic. est in eadem opinione Tusc.3., & l.2. de nat. Deor. Galen. de usu partium. Dubitat Xenoph. l.4., Cyrop. & Celsus l. Si ita stipulatus 97. ff. de verb. oblig., & Plin. l.7. Videndus Jo. Corrasus l.5. Miscel. c.2., & Covar. l.4. resolut. cas.1. Neque S. Hieronymi authoritate convinci possumus, qui posteaquam de

S. Paulo

S. Paulo Eremitarum Principe dixerat: *conspicit hominem equo mixtum, cujus opinio Poetarum Hippocentauro vocabulum indidit*; hæc addit paulo infra: *Verum hæc utrum diabolus ad terrendum eum simulaverit, an, ut solet eremus monstrosorum animalium ferax, istam quoque gignat bestiam, incertum habemus.*

TABULA XXVI.

BIREMIS.

SI latinum esset vocabulum, Navigium hoc dicendum potius esset Uniremis, ut græce est ἑνήρης, cum unum dumtaxat remorum ordinem habeat. Biremis enim est vel navis major duobus remorum ordinibus acta, & ab Erythreis primum inventa, ut scribit Plinius l.7.c.57., vel navicula duos tantum remos habens, qualis videtur esse illa Horatii l.3. od.29.

Tunc me biremis præsidio scaphæ
Aura feret.

Naves aliquas fuisse instructas pluribus remorum ordinibus unis super alios dispositis, inficiari potest nemo. Perspicuum hoc est in duobus navigiis extantibus in Columna Trajana, delineatis, & incisis a Petro Sancte Bartoli, quarum navium formam, & ædificationis modum mirificè illustravit eruditissimus Præsul Raphael Fabrettus in suo Commentario de Columna Trajana cap.5. pag.133. ubi etiam affert numisma Gordiani Pii magni moduli, in cujus aversa parte navis apparet cum duplici remo-

remorum ordine uno ſuper alium diſpoſito, ut antea diximus. De nummo hoc diſſerit etiam clariſſimus Bonarota Oſſervazioni Iſtoriche &c. xiv. in Gordiano pag.287. habent hanc Epigraphen *Trajectus Augusti.* Unuſquiſque illum videre poteſt apud Jacobum Bieum Antuerpianum in opere, quod inſcribitur, *Numiſmata Imperatorum &c.*, qui liber cum Antonii Auguſtini dialogis conjungi ſolet. Inter Biei numiſmata eſt etiam aliud Antonini Elagabali cum alia Biremi plane ſimili, ubi legitur *Felicitas Temp.* In Kirkeriano habemus vas grandiuſculum inſtar cylindri ex lamina ærea, cujus diagramma profert Franciſcus Ficoronus in ſua Hiſtoria dell' Antico Labico. In eo autem vaſe graphio delineatus eſt Argonautarum in Bebryciam adventus, nec non Pollucis pugna cum Amyco Brebyciorum Rege: In ipſa navi, ex qua Argonautæ excenſionem faciunt, aſpicitur duplex foraminum ordo, qui cum duplici eo, de quo diximus, remorum ordine plane congruat. Longum eſſet omnia perſequi dicendo velle, quæ de Navigiis, & Biremibus Lazarus Bayfius, Gregorius Gyraldus, & Leonardus Scheffer de milit. Nav., & alii viri doctiſſimi tradiderunt.

Verum illud adnotare placet, hujuſmodi remorum ordines dictitatos etiam verſus a veteribus fuiſſe, præſertim a Virg. lib.5. Æneid. v.119.

Triplici pubes, quam dardana verſu
Impellunt.

Quod magis, magiſque explicari videtur ſequenti hemiſtichio:

Terno conſurgunt ordine remi.

Videtur hic Virgilius triremem deſcribere, tametſi triremes Trojani Belli tempore nondum eſſent in-

ventæ, ſed multis poſt ſeculis earum author, teſte Thucidide, Aminocles Corinthius fuerit. Vide Plin. l.7. cap.56. Verum Poetis ἀναχρονισμοὶ facile condonandi ſunt. Sed ſi verſus hoc loco idem, atque ordines remorum ſunt, ſequitur, tot aliquando in navibus fuiſſe verſus, ut epigramma bene longum, immo juſtum prope poemation conficerent. Græcolatina certe vocabula illa Hexeres, Hepteres ſextum, & ſeptimum ordinem remorum præſeferunt. Titus Livius in dec.4. uſque ad ſexdecim ordines numerat. *Quin*, inquit, *eo regiam unam navem inhabilis prope magnitudinis quam* XVI. *verſus remorum agebant*. Pollux XV. verſuum Ptolemæi naves celebrat. Sed quid ſexdecim, & quindecim dico? Quadraginta quoque ordinum navem ædificandam primum curaſſe Ptolemæum Philopatorem narrat Plutarchus in Demetrio in longitudinem quidem productam ad cubitos ducentos octoginta, altitudine autem ad ſummitatem uſque navis duodequinquaginta cubitorum. Ea vero τεσσαρακοντήρης a Græcis dicta eſt: cujus longiorem deſcriptionem feciſſe videtur Athæneus in quinto Dipnoſophiſtῶν, quem locum integrum Bayſius recitat. Hæc ex Carolo Stephano in libello de re navali ex Bayſii vigiliis excerpto.

Illud hic dignum eſt quod ſciatur, in rei capitalis reos Triremium ſupplicium etiam apud antiquos Romanos conſtitui ſolitum fuiſſe. Confirmat hoc Valerii Maximi locus lib.9. cap.16. *Cum quidam*, inquit, *clariſſimæ, ac ſanctiſſimæ Sororis ejus* (Auguſti) *Octaviæ utero ſe genitum ſingere auderet, propter ſummam autem imbecillitatem corporis, ab eo, cui datus erat, perinde,*

atque

atque ipsius filium retento, subjecto in locum suum proprio filio diceret........ imperio Augusti remo publicæ triremis affixus est.

TABULA XXVII.

BIGA.

IGARUM inventionem Phrygibus adscribit Plinius l.7. cap.56. Cyristeni Sicyonio S. Isidorus 17. 35. Erant autem currus duobus equis vecti, dictæque sunt a *bis*, & *jugum*, quasi bijugæ, quod duo equi ad jugum vincti sunt, vel a *bis*, & *ago*, quasi *biagæ*, quod a duobus equis agantur. Apud veteres Biga, Triga, & Quadriga inveniuntur. Sejuges item equi, septemque, ac decem jugis aliquando aurigatum fuisse Neronem refert Svetonius in Nerone cap.24., ubi ait: *Aurigavit quoque plurifariam*. Memorantur a Varrone in Seranio Bigæ cornutæ joculatorie, nihilque aliud sunt, quam duo boves aratores, quos ad aratrum Triptolemus junxerat. Vid. Turnet. Adversf. l.15. cap.4. Ex bigis olim Heroas decertasse planum fit primo ex Iliad.14. ubi Homerus Menelai bigam describit; deinde ex Virg. l.12.

It bigis Turnus in altis
Bina manu lato crispans hastilia ferro.

A Trojanis, & Græcis Biga etiam ad Romanos pervenit, cujus maximus in ludis Circiensibus usus. Hanc autem, quam in Corneola nostra insculptam cernimus, Bigam victricem ex aurigantis victoriolæ signo esse conjicimus. Victoriam autem obti-

obtinebant Bigæ illæ, quæ poſt ſeptem ſpatia priores ad metam pervenillent. Indicat clare hoc Senecæ locus epiſt.30. *Manifeſtior notari ſolet agitatorum lætitia, cum ſeptimo ſpatio palmæ appropinquant*; necnon Propertii l.2. eleg.25. v.23.

An quiſquam in mediis perſolvit vota procellis,
Cum ſæpe in portu fracta carina natet?
Aut prius infecto depoſcit præmia curſu;
Septima quam metam triverit arte rota?

Nos in Kirkeriano urnam habemus marmoream, in cujus anteriori facie una cum Circi parte inſculptæ ſunt aurigæ tres, ſupra quas alati genii aurigæ munus obeunt. Quid autem hujuſmodi Bigarum curſu ſignificare antiquitas vellet, declarat Servius. *Initio*, inquit, *propter equorum inopiam legimus veteres in agitandis Circienſium ludicris diverſis uſos eſſe animalibus, poſtea equis tantum, qui curribus adjuncti curſitabant. Ex quibus primum locum obtinebant Bigæ. Hæ currentes lunam imitari putabantur, quæ gemino curſu cum ſole contendit, ſive quod nocte videatur, & die; ideoque & bigis alterum equum nigrum, alterum candidum jungebant, qui noctem, & diem repræſentarent*. Celeberrima eſt Inſcriptio apud Grutherum pag.656. de puero, qui Circenſium Bigarum curſu delectari mirifice viſus fuerat, cujus imagini in curru extantis, palmamque præferentis adſcriptum eſt diſtichum hoc, cujus primus verſus pede uno mutilatus claudicat.

FLO-

FLORVS, EGO . HIC . IACEO
BIGARIVS . INFANS . QVI . CITO
DVM . CVPIO . CVRRVS . CITO
DECIDI . AD . VMBRAS
IANVARIVS . ALVMNO . DVLCISS.

Cæſaribus regnantibus Biga honoris ſignum eſſe cæpit; iis præſertim, qui largiendo, & profundendo pecuniam populum demeruiſſent. Argumento eſt alia Grutheri inſcriptio pag.440., quæ extare dicitur ſub Præneſte in via publica, qua Albam itur, in baſi.

A. MVNIO. A. F.
MIN. EVARISTO
SPL. EQ. R. PAT. COL.
OMNIBVS. HONOR
NITIDE. FVNCTO. OB
INSIGNEM. EIVS. EDITIONEM
MVNERIS. BIDVI. POPVLO
POSTVLANTI. BIGAM
PLACVIT EQVEST. STATVA
DECRETO. ORDINIS EVM
ORNARI
L. D. D. D.

Aliam affert P. Vulpius in veteri Latio Profano Tom.x. cap.ix. Addenda hic ea ſunt, quæ de Prætoribus ſcribit Plinius lib.33. cap.5. *Non vetus bigarum celebratio fuit in iis, qui Prętura functi curru vecti eſſent per Circum.*

TABULA XXVIII.

QUADRIGA.

GELLIUS lib.19. cap.8. quadrigam numero ſingulari reperiri docet, profertque exemplum ex Varrone in lib. Satyr., quod tamen rariſſimum eſſe, ait. Plerumque numero multitudinis quadrigas dixerunt. Quadrigarum autem nomine aliquando, ſed rarius, intelliguntur equi, qui quadrigas agunt; ut apud Colum. l. 3. cap. 5. Plerumque intelligitur currus quatuor equis junctus, quaſi quadriugæ ab equorum numero, & a jugo. Cic. l.3. de Nat. Deor. Minervam quadrigarum inventricem facit. Plin. l.7. cap.56. eas Erichthonium Athenarum Regem inveniſſe, mavult; & ante ipſum Virg. l.3. Georg. v.113.

Primus Erichthonus currus, & quatuor auſus
Jungere equos.

Vixit autem Erichthonius Moyſis circiter temporibus, vel paulo poſt; fuit enim Danao æqualis, cujus ætas incidit in Joſuæ initia. Quamquam Euſebius in Chronic. quadrigarum authorem non omnino Erichthonium eſſe cenſet; ſed, *Erichthonius*, inquit, *primus quadrigas junxit in Greçia; erat quippe ad alias nationes.*

Victoria ſtans in curru aurigæ partes agit. At enim ſine alis? Victoria alata plerumque pingitur Ovid. 2. Triſt.

Sic

Sic aſſueta ſuis ſemper victoria pennis
Nunc quoque te præſtet notaque ſigna petat.
Auſoniumque Ducem ſolitis circumvolet alis,
Ponat & in nitida laurea ſerta coma?

Cur autem alata? Latin. Pacat. in Panegyr. *Recte profecto germana illa pictorum, poëtarumque commenta Victoriam finxere pennatam, quod hominum cum Fortuna euntium non curſus eſt, ſed volatus*. Cur igitur hic non alata? rationem reddo ex Thom. Dempſtero Paralip. ad cap. 10. l. 2. Antiquit. Rom. Jo: Roſin., ubi dicit Victoriæ alas primum additas a Patre Bubali, & Athenidis. Quamquam ſunt inter antiquos Scriptores, qui ad Pergamenium Caryſtium hoc referant, aliique, qui ad Aglaophontem pictorem, ut ſentit Ariſtophanis Scholiaſtes ad hæc:

Αὐτίκα νίκη πέταται πτερύγοιν χρυσᾶιν

Statim Victoria volavit aureis alis.

Cæterum quadrigarum uſus maximus erat in ludis cum apud Græcos, tum apud Romanos; in ludis inquam Olympicis, Pythiis, Iſthmiis, Nemæis, & Circenſibus. Quamquam quadrigas antiquitus etiam in bellis, & præliis adhibitas, in quibus ſtantes pugnabant, perſpicuum eſt Homerum legentibus Iliad. θ v. 187. Triumphantes autem quadrigis vectos in veterum nummis, & anaglyphis, immo ſuper ipſis arcubus triumphalibus certantes, ut in Auguſti Claudii, & Neronis numiſmatis, paſſim videas. In ſummo etiam faſtigio Templi Jovis Capitolini impoſitæ ſunt primum quadrigæ fictiles Varroni, Plinio, & Plutarcho memoratæ, quas in forna-

fornace dum coquerentur excrevisse non sine miraculo, & magna vicinorum invidia iidem tradiderunt; quibus fictilibus ex ære inauratæ postea successerunt. Hæc recito ex cap.15. Commentarii de Capitolio Rom. Justi Rycqui, & ex cap.6. lib.2. de Urbe Roma Alexandri Donati.

Præterea quadrigarum supplicii mentionem facit Jo: Calvinus in Lexico Juridico. Eo affectus olim est Metius Suffetius Albanorum dictator, qui regnante Tullo, quod ex præscripto fœderis ad belli societatem contra Fidenates vocatus, euntibus in hostem Romanis suos prælio eduxerat, jussu ipsius Regis Tulli duabus admotis quadrigis discerptus est.

TABULA XXIX.

LEO.

QUANDOQUIDEM mysterii aliquid plerumque habebant etiam ferarum imagines in gemmis insculptæ, comprehendam brevi, quæ de Leonis Hieroglyphicis a nonnullis Scriptoribus dicta sunt. Leonem esse Symbolum roboris, ac fortitudinis indicare videtur Cic. de off. l.1., ubi dicit; vim non secus esse Leoni peculiarem, quam vulpeculæ fraudem. Eamque ob caussam, ut narrat Pausanias in Eliacis, in Agamemnonis Clypeo Leonis imago sculpta erat, scutumque illud perdiu in Olympiæ templo pependit, inscriptione hac adjecta

Οὗτος μὲν φόβος ἐστὶ βροτῶν ὁ δ᾽ ἔχων ἀγαμέμνων.

Terror hic est hominum, quique hunc gerit est Agamemnon.

Quamquam Homerus Iliad.12. Gorgona Agamemnonis Clypeo, non Leonem apponit. Sed

Pictoribus atque Poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Pompejus quoque in annulo Leonem habebat, sed ensiferum, sive Macherophorum, ut narrat Plutarchus in Vita, & Plinius lib.23.

Ægyptii, ut est apud Plutarchum, Leonis signum in Zodiaco, & in ea cæli parte collocavere, qua maxime annuo cursu Sol valido fervet calore, locumque illum domicilium Solis appellavere, quia id animal ex natura Solis videtur substantiam deducere. Primumque impetu, & calore præstat animalibus, uti præstat Sol sideribus: validusque est Leo pectore, & priore corporis parte, at degenerat posterioribus membris: æque Solis vis prima parte diei ad meridiem increscit, vel prima parte anni a vere in æstatem: mox elanguescens deducitur vel ad occasum qui diei, vel ad hyemem, quæ anni pars videtur esse inferior. Idemque oculis patentibus, atque igneis cernitur semper, ut Sol patenti, igneoque oculo terram conspectu perpetuo, atque infatigabili cernit. Hæc ex Macrob. lib.1. Satur. cap.21. Horus Apollo l.1. n.21. (si tamen ejus Hieroglyphicorum germanum est opus, quandoquidem illud Suidas inter alia ejus opera non recenset) docet Leonis symbolo Nili ascensum, & exundationem exprimi, quia cum Sol Leonis signum ingreditur, Nili aquæ tunc maximæ Ægyptum opplent, atque obruunt.

TABULA XXX.

AMULETUM.

FFIGIEM huic nostræ valde similem galeatam, clypeatam, hastatamque, duabus tamen hastis reperio in nummo Familiæ Valeriæ. Eam Fulvius Ursinus Sirenis esse putat, & ad Familiam Asciculam pertinere, quam à Valeria gente fuisse oriundam demonstrat; ideoque in eo nummo a L. Valerio Sirenem expressam, ut significaretur Asciculos Acidis fluvii, atque ejus in Sicilia regionis, quas Sirenes tenuerunt, accolas aliquando fuisse, indeque profectos Sabinum agrum primo tenuisse, deinde Civitatem Romanam adeptos esse. Michael Angelus Causeus in opere *Gemme antiche figurate p.2. num.*180, affert imaginem in Corneola nostræ non valde dissimilem, quam appellat Chimeram. In Museo vero Romano Tom.1. sect.1. Tab.46. habet hanc ipsam fortasse nostram, & supra inscriptum est *Amuletum*. Supra vero hanc Odescalcham ego *Siren* inscriptum reperi. Placet mihi Causei doctissimi interpretatio, quæ in utroque opere est hujusmodi. Minervæ caput illud galeatum esse censet, & Noctuæ corpori impositum. Noctuam ideo Minervæ dicatam esse docet, quia sapientia etiam in tenebris lucet. Galeatam vero Minervam ipsam, quia sapientiæ, cujus Dea ipsa est, culmen sub aspectum non cadit. Hasta sapientis fortitudinem indicat, Pharetra, & Sagittæ eloquentiam; nam sapientia verbo percutit, & in animos

mos penetrat. Olea vero pacis tempore ſtudia liberalium artium florere ſignificat; Gorgon vim pericula propulſandi. Columna, conſtantia ſapientiam acquiri. Vas Columnæ impoſitum, præmia, quibus viri ſapientes, & litterarum amatores donantur; quæ quidem omnia laudatus Cauſeus, idoneis veterum Scriptorum teſtimoniis confirmat.

TABULA XXXI.

AMULETUM.

SUNT in hoc Amuleto ſerpentes duo, Mulier, ſupra quam Luna falcata; duo item juvenes equitantes, pone quorum alterum ad lævam eſt mulier alia, pone alterum ad dextram vir alius unius ex ſerpentibus, quas diximus, caudam manu dextera comprehendens; corpora denique duo humi prona jacentia. De Serpentis ſymbolo ſæpius, & plura diſſerit P. Athanaſius Kirkerius, in eo præſertim libro, qui inſcriptus eſt: *Obeliſci Ægyptiaci nuper inter Iſæi Romani rudera effoſſi interpretatio Hieroglyphica*; ubi Hieroglyphic.3. pag.35. ex Euſebii Præparatione Evangelica oſtendit, per ſerpentis figuram ſignificatam eſſe ab Ægyptiis divinam naturam, & immortalitatem. Præterea augurium felix per ſerpentem a Poetis portendi exploratum eſt ex Virg. l.5. & alibi. Confirmat idipſum Cic. lib.1. de divinat. *Cum Roſcius*, inquiens, *in cunabulis eſſet, educareturque in Selonio, qui eſt campus agri Lanuvini, noctu lumine appoſito experrecta nutrix*

trix animadvertit, puerum dormientem circumplicatum ſerpentis amplexu, quo aſpectu exterrita clamorem ſuſtulit. Pater autem Roſcii ad Aruſpices retulit; qui reſponderunt, nihil illo puero clarius, nihil nobilius fore. Atque hanc ſpeciem Praxiteles cælavit argento, & Archias expreſſit verſibus. Juvenes in equis ſedentes, iidemque haſtati, pileoque phrygio pileati Dioſcuri profecto ſunt, ſive Caſtor, & Pollux inter ſidera relati, quod ipſum ſtellæ eorum capitibus imminentes declarant. Mulier, ſupra quam Luna videtur falcata, Iſis eſt, qui una cum Euſebio Iſidem eamdem eſſe tradit, ac Lunam. Luna autem eadem eſt, ac Diana, teſte Diodoro Siculo lib.4. Recte igitur divinitatis, immortalitatiſque ſymbolum & Iſidi, & Dioſcuris accommodatur, quos ſtulta antiquitas Diis immortalibus annumeravit. In duobus corporibus humi pronis pluſculum negotii eſt. P. Felicianus Buſſi in MM. SS. putat eſſe ipſorum Dioſcurorum imagines, per quas alterna mortalitas, & immortalitas eorumdem ſignificetur. Poteſt aliquis opinari ea de cauſa fuiſſe in hoc lapide cæruleo inciſas, ad excitandam ſpem victoriæ ipſorum ope reportandæ, memoriamque jam reportatæ; cujuſmodi illa fuit cum Aulo Poſthumo Dictatore anno Urb. Cond. CCLVII. in bello Latino mirabiliter apparentes hoſtes cominus ferierunt, & in fugam converterunt, quod memoriæ prodiderunt Dionyſ. l.6., & T. Liv. l.2. Sed quid hæc dicit aliquis cum Ægyptiorum Idolis, & ſymbolis? Baſilidianorum ſuperſtitio, quorum ſine dubio hoc eſt Amuletum, quid mirum, ſi ſacra profanis miſcens, Romanas res quoque cum Ægyptiorum fabulis permiſcuerit? Vir & mulier

lier in extremis Gemmæ lateribus ſtantes indicant fortaſſe Regionis populum, qui ea numina veneretur: & mulier quidem, tamquam una ex Sacerdotibus Iſidis ſilentium de more in ſacris illorum fieri jubet. Tota hæc igitur figurarum congeries Geminorum ſignum cæleſte denotari videtur, quod Luna ſemel ſingulis menſibus percurrit: quorſum autem idipſum ſtulti Hæretici illi fecerint, declarabant fortaſſe ipſis litteræ illæ ſupra, & infra collocatæ; ſed nobis certe non declarant. Sunt enim ita perturbatæ, ut ſententiam nobis, immo & vocabulum efficiant nullum. In linea inferiori paulum tranſpoſitis, & immutatis iiſdem litteris videtur legi poſſe: DIANAE.

TABULA XXXII.

ABRAXAS.

Nter numina, quæ magna apud Ægyptios religione colebantur, unum, idemque præcipuum erat Sol, quem ipſi nomine Abraxas, ut S. Hieronymus teſtatur, appellabant cap.2. in Amos. Ad hunc autem ſignificandum hac perridicula utebantur imagine. Corpus humanum deſcribebant, cujus gallinaceum eſſet caput. Etenim ſi harum rerum peritiſſimo P. Athanaſio Kirkero credimus Oedip. Ægypt. Tom.2. part.2. claſſ.11. de Magia Hieroglyph. *Per Galli faciem, criſtamque ſolaris numinis poteſtatem denotabant.* Pro cruribus, & pedibus in hac noſtra effigie geminos dracones aſpicimus, qui quotannis, ut ignorat

nemo, ſe ipſos quodammodo veteribus exuviis depoſitis, renovant. Sol ipſe pariter annuum curſum abſolvens, ut ita dicam, ſeneſcit, poſteaque vividior, ac validior renaſcitur. *Propterea*, inquit Macrobius, Sat. lib.1. cap.20. *ad ipſum Solem ſpecies draconis refertur : quia Sol ſemper velut a quadam imæ depreſſionis ſenecta in altitudinem ſuam, ut in robur revertitur juventutis. Eſſe autem draconem inter præcipua Solis argumenta etiam nominis fictione monſtratur: quod ſit nuncupatus* ἀπὸ τοῦ δέρκειν, *ideſt videre. Nam ferunt hunc ſerpentem acie acutiſſima, & pervigili naturam hujus ſideris imitari*. Ferula, ſive ſcutica, quam dextera manu tenet, deſignantur radii ; quibus, ut loquuntur Poetæ, montes, valles, agros, aliaſque Orbis terrarum partes diverberat. Vide Grangæum ad v.480. Satyr.6. Juven. In Clypeo agnoſcunt aliqui nubium denſitatem, quibus Sol ſæpius ſe ipſum occultat, ac protegit. Quod attinet ad litteras circumpoſitas, eæ vero nihil aliud continent, niſi Baſilidis, & Baſilidianorum ſuperſtitionem. *Baſilides genere Alexandrinus, condiſcipulus Saturnini, Menandrique auditor gloriabatur, ſe Glauciam habuiſſe præceptorem, interpretem Apoſtoli Petri*, ut eſt ſcriptum in lib.7. Stromat. Clem. Alexandrini. *Profectus in Ægyptum ibi hæreſeos ſuæ venena ſparſit, quam ad Simonis, Menandrique ineptias majoribus nugis commentus fuerat. Ingenitum unum principium adſtruxit, ſive ſummam virtutem, quam barbaro vocabulo Abraxas nominabant*. S. Hieronymus *Baſilides*, inquit, *omnipotentem Deum portentoſo nomine appellat Abraxas, & eumdem ſecundum Græcas litteras, & annui*

annui curſus numerum dicit in Solis circulo contineri , quem Ethnici ſub eodem numero vocant Mithram, & liberæ ineptiæ in Balſamo, Barbeloque mirantur . S. etiam Auguſtinus : *Baſilides trecentos ſexaginta quinque cælos eſſe dicebat , quo dierum numero annus includitur . Unde etiam quaſi ſanctum nomen commendabat, quod eſt Abraxas*. Cujus nominis litteræ ſecundum Græcam ſupputationem eumdem numerum complent . Græca ſupputatio eſt hujuſmodi apud Martinum ab Ebermayer.

A.	1.
B.	2.
P.	100.
A.	1.
Ξ.	60.
A.	1.
Σ.	200.
	365.

Tertullianus de Præſcriptionibus lucem affert, ut aliquid de adjunctis litteris intelligamus . Ejus verba ſunt : *Baſilides eſſe dicit ſummum deum , nomine Abraxam, a quo mentem creatam, quam Græci* νοῦν *appellant. Inde verbum; ex illo Providentia; ex Providentia Virtutem, & Sapientiam; ex ipſis deinde Principatus , & Poteſtates , & Angelos factos ; ab iſtis Angelis trecentos ſexaginta quinque cælos inſtitutos* . Ad iſtos Angelos ſine dubio referuntur litteræ Græcæ illæ ΜΙΧΑΗΛ Michael. ΙΑΩ Jao. ΑΔΩΝΑΙ Adonaï. Sed quænam ſit reliquarum ſententia non facile dignoſci poteſt . Corrum-

Corrumpebant enim verba & ſententias reſolvendo, & ſeparando omnes litteras, ut ſic poſſent unicuique illarum ſingularem dare ſententiam, ac ſignificationem, aut componendo per tranſpoſitiones, & commutationes, ut recte monet Leonard. Auguſt. p.2. num.34. Fibulam ex Achate ſapphirino grandiuſculam, & ad colligendam Clamydem circa humerum Kirkeriano Muſeo dono dedit Sanctiſſimus D. N. BENEDICTUS XIV., ubi græca hæc ſunt vocabula.

ΜΙΧΑΗΛ
ΡΑΦΑΗΛ
ΟΥΡΙΗΛ
CΑΒΑΩΘ
ΑΒΡΑCΑΞ
ΕΝΜΑΝΟΥ
ΗΛ

Abraxas perſimile eſt apud Martinum ab Ebermayer, de quo: *Creditum eſt*, inquit, *virtutem habere contra inimicos, geſtantemque reddere victorem; ad venena valere, & ſanguinem ſtringere*, uti apud Camillum Leonardum legimus. Addam ego Ciceronis exclamationem lib.2. de divinat. *O delirationem incredibilem!*

TA-

TABULA XXXIII.

JUPPITER.

INTER plura Quercuum genera maxime Jovi dicata erat illa, quæ dicitur Æſculus; cujus frondibus Signi hujus caput præcinctum aſpicimus. Plin. l.12. cap.1. *Arborum genera numinibus ſuis dicata perpetuo ſervantur, ut Jovi Æſculus, Apollini Laurus, Minervæ Olea, Veneri Myrthus, Herculi Populus*. Protomen hanc habet etiam Cauſeus Muſ.Rom. Tom.1. ſect.2. Tab.1. ubi docet Ariſtotelem in lib. de Mund. Jovi hæc cognomina tribuere. Hiceſius ab ἱκέτης ſupplex, quia precibus eſt placabile: & *Milichius* a μειλίσσω *mellitum reddo, verbis demulceo*. Ob eamdem, quam dixi cauſam *Milichii* nomine cum apud cæteras Græciæ Civitates, tum apud Athenienſes colebatur, in cujus celebritate extra Urbem in totius populi conventu victimas non veras Athenienſes immolabant, ſed commode, & pro tempore aſſimilatas, & fictas, ut in 1. Hiſt. Thucydides ſcribit. Eſt & apud Pauſaniam in Corinth. Jovem Milichium, & Dianam Patroam nulla fabrefactos arte fuiſſe. Nam Milichius Juppiter Pyramide, Diana columna efficta fuerat. Fuit & apud Argivos ſimulacrum Jovis Milichii Polycleti Statuarii celeberrimi opus, ut idem Pauſanias tradit, qui & alibi Milichii Jovis Templum commemorat, ubi Theſeus a morte latronum Scinis, & aliorum a Phytali nepotibus luſtratus, & expiatus fuit. Nomine Milichii

appellabantur Dii alii. *Legimus enim*, inquit Gyraldus Syntagmat. 2. *apud Myoneam Urbem non procul a Neupacto ſitam, lucum, & aram fuiſſe* θεῶν μειλιχίων, *quibus nocturna ſacra fiebant, & antequam Sol exoriretur, omnes ſacrificii carnes abſumebantur*. Velum, quo ejus caput contegitur, ſignificat arcana Providentiæ eſſe nobis ignota, atque occulta. Ubi etiam illud adverto, Pietatem in nummis eſſe capite velato. Quare cum Juppiter hic ſit Hiceſius, atque placabilis, ejus pietatem, & clementiam erga homines ſignificare voluit, qui ſimulacrum illius velato capite effinxit. Fulmen, quod eſt a ſiniſtro ejus latere ſignificare poteſt placabilitatem ipſam; quandoquidem ſcit etiam, & paratus eſt fulmina deponere; quamquam, ut ait Horatius lib. 1. od. 3.

Neque
Per noſtrum patimur ſcelus
Iracunda Jovem ponere fulmina.

Jovem Hiceſium exhibet in lucerna fictili ſedentem cum fulmine ad ſiniſtrum brachium projecto, & quodammodo quieſcente Cl. D. Rudolphinus Venuti in ſuis Collectaneis Antiq. Rom. Tab. 36. Nolo hic oratione mea indicta omnino abeat Jovis barba. Barba Jovis peculiarem quamdam habere videtur formam, ob cujus ſimilitudinem Jovis barba appellata eſt planta illa, quæ apud Plinium l. 16. cap. 8. *eſt in opere topiario tonſilis, & in rotunditate ſpiſſa argenteo folio. Hic frutex*, inquit Harduinus, *recte a Dalecampio pingitur* lib. 2. Hiſt. Plant. cap. 35. pag. 194., *& eſt in Beterrenſi agro frequens, & in Italia juxta Livornam ita prodente Anguill.* Cur autem ſuperiore parte nudus, infe-

inferiore veſtitus effingeretur, hanc rationem reddit Gyrald. Syntagm.2. de Diis gentium, & indicat Cl. Bonarota Oſſervazioni Iſtor. pag.69. Nuda vero, inquit, ſuperiora, & aperta habere videbatur, quoniam ipſum conſpicuum eſſe exiſtimabant in intelligentiis, quæ dicuntur, & cæleſtibus mundi partibus, inferiores autem Jovis partes velatas, quia minus apparere, nec plane videri putabant ab iis ſcilicet, qui creati ſunt in partibus inferioribus. Si non placeret Jovem hunc appellare Hiceſium, ſive placabilem, poſſumus appellare fulminantem, ut eſt apud Horat. lib.2. od.

Nec fulminantis magna Jovis manus.

TABULA XXXIV.

SERAPIS.

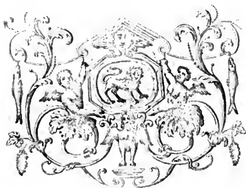

HOC ipſum Serapidis Idolum in Kirkeriano aſſervamus, vel aliud plane ſimile; aliudque item hujuſmodi profert Michael Angelus Cauſeus in ſuo Muſeo Romano Tom.1. ſect.2. Tab.2. Neque enim inuſitatum, vel novum, plura ab artificibus unius, ejuſdemque ſimulacri exempla conflari. Serapidis nomen eſſe putat Huetius ab radice שרפ, quod eſt incendere, quia, ut litteris mandavit Tacitus Hiſt. l.4. Serapis in ſomnis Ptolemæo Lagidæ oblatus, viſuſque in cælum igne plurimo attolli. Clemens Alexandrinus corrupte dictum eſſe putat ab Oſirapis, quaſi ab Oſiride, & Api, utpote qui idem atque Oſiris, & Apis fuerit. Varro ab *Soros*, & *Apis*, quaſi ab arca, & Deo Apide.

Apide. *Soros* enim Græce arca eſt. Confirmta S. Aug. l. 18. de Civit. Dei: *His temporibus*, inquiens, *Rex Argivorum Apis navibus tranſvectus in Ægyptum, cum ibi mortuus fuiſſet, factus eſt Serapis maximus Ægyptiorum Deus. Nominis autem hujus, cur non Apis etiam poſt mortem, ſed Serapis appellatus eſt, facillimam rationem Varro reddit. Quia enim arca, in qua mortuus eſt, ponitur, quod omnes jam* σαρκόφαγον *vocant,* σορὸς *dicitur Græce; & ibi eum venerari ſepultum cæperunt priuſquam templum ei eſſet extructum, velut* σόραπις *primo, deinde una littera, ut fieri ſolet, commutata, Serapis dictus eſt*. Ex hoc loco Auguſtini, cui concinunt Euſebius, Suidas, & Ruffinus, conſtat Serapidem Argivorum Regem fuiſſe, qui in Ægyptum deportatus, ut Ariſtippus in primo Arcadicæ hiſtoriæ libro ſcripſit, Nemphim ibi condidit, proptereaque illi divini honores ſunt habiti. Quomodo autem idem habitus fuerit, ac Pluto, Oſiris, Dionyſius, Hammon, Juppiter, Nilus, & Joſeph; vide apud Gyrald. Syntagm. 6. Daniel Huetius de more non diſtinguit illum a Moyſe. De modio ejus capiti ſuper impoſito audiendus Ruffinus, cujus hæc verba ſunt. *Alii Jovem putant, cujus capiti modius ſuperpoſitus, vel quia cum menſura, modoque omnia indicet moderari, vel vitam mortalibus frugum largitate præberi. Alii virtutem Nili fluminis, cujus Ægyptus opibus, & fæcunditate paſcatur. Quidam in honorem noſtri Joſephi formatum perhibent ſimulacrum ob dimenſionem frumenti, qua famis tempore ſubvenit Ægyptiis*. Addit Suidas Apim quemdam hominem opulentum, & Regem Nemphidis Urbis, cum fames

fames apud Alexandrinos fuiſſet, victum de ſuis facultatibus præbuiſſe. Cultus hic Deus a pluribus exteris nationibus fuit. Et primum quidem in Ponto, unde Ptolemæus Lagides ejus effigiem a Sinopenſium Rege impetravit, eique Alexandriæ templum conſtruxit, quod Theophilus poſtea Archiepiſcopus, ut narrat Suidas, Theodoſii magni tempore ſuſtulit. Templum aliud in Urbe Canopo Strabo commemorat lib.17., ad cujus ſolemnia per foſſam ex Alexandria ingens turba deſcenderet ita, ut die, ac nocte plenæ virorum, ac mulierum eſſent naviculæ, leviter, & feſtive frementium, atque ſaltantium. Veneratos eſſe Serapidem etiam Athenienſes, Pauſanias teſtatur; Polybiuſque lib.4. templum ei in Thracia dedicatum commemorat. Romæ quoque templum habuit Serapis in Capitolio. Vid. Tertull. Apolog. Ad templum certe Serapidis deductus fuit invictiſſimus Chriſti Martyr S. Felix, Diocletiano, & Maximiano regnantibus. Cui Numini *cum ſacrificare juberetur, os ſimulacri conſpuit. Quo facto, ſtatim ærea ſtatua illa corruit*. Vid. Breviar. Rom. 3. Kal. Sept. Serapeum item, & Iſeum ponit P. Victor in Circo Flaminio nona Urbis regione. Templa Iſidis, & Serapidis conjuncta Fulvius l.5., & Donatus lib.3. cap.6. putant eſſe illa, quorum reliquiæ in Hortis Cænobii S. Mariæ novæ etiam hodie permanent. Verumtamen non eſt omnino certum eadem Fana ad Iſidem, & Serapidem pertinere, etiam ob eam cauſam, quam affert Dio lib. 50. *Decretum, quod prioris anni exitu de Serapide, Iſideque factum erat inter prodigia non extremum videtur locum obtinuiſſe. Eorum duorum fana, quæ privatim non-*
 nulli

nulli extruxerant, Senatus demoliri jussit, quod eos non magnopere inter numina numerabat. Ubi ea sententia obtinuit, ut publice jam coli inciperent, extra pomœrium eos Deos collocaverunt. Verum de anno, quo id Senatus Consultum factum est, non plane constat. Dio enim affirmat, factum fuisse anno DCC. Tertullianus vero DCXCVI. Pisone, & Gabinio Coss. Inter monumenta Musei Kirkeriani tegulam coctilem asservamus, anaglyphum Serapidem repræsentantem, jubatum leonina facie, ejusque capiti loti flos est impositus. Alius ibidem Serapis est marmoreus, leonina pariter facie, duplicatisque alis, corpore autem reliquo hominis formam habens, cui serpens ab extrema unius cruris parte usque ad pectoris summitatem scapulas circumvolvitur.

TA-

TABULA XXXV.

VENUS CUM POMIS.

ENEREM hanc habent etiam Causeus in Museo Romano Tom.1. sect.2. n.52., & D. Abbas Rudolphinus Venuti in Collectaneis Rom. Antiq. Tab.7. Uterque autem interpretatur esse Deæ hujus e balneo exeuntis effigiem. Idipsum confirmant Sandalia quibus sese jam induit, vestis basi superposita, supra quam Vas unguentarium. Statua illa ex auro, eboreque compacta, quam Canacus Sycionius effecerat, pomum Victoriæ signum gerebat, quemadmodum etiam pomum gerens in Plautillæ, & Saloninæ nummis effingitur. Cum autem hic tria poma sint, non alia esse autumo, quam tria mala illa aurea, quæ Venus Hippomeni dedit, ut iis in stadium singillatim projectis, Atalantam in cursu retardaret, ac vinceret. Rem totam Venus ipsa fusius narrat apud Ovid. l.10. Met.

Est ager, indigenæ Tamascum nomine dicunt
Telluris Cypriæ pars optima; quam mihi prisci
Sacravere Senes, templisque accedere dotem
Hanc jussere meis; medio viret arbor in arvo
Fulva comas, fulvo ramis crepitantibus auro
Hinc tria forte mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu &c.

TA-

TABULA XXXVI.

PRIAPUS.

RIAPUM Strabo facit Bacchi, & Nymphæ filium. Pauſanias, & Diodorus ejus matrem fuiſſe Venerem ſcribunt. Quæ, ut eſt apud Apollonii interpretem, quod informis eſſet illum expoſuit, & in montem abjecit; ubi a Paſtore quodam nutritus. Helleſpontiacus a Virg. 4. Georg., & Lampſacenus paſſim ab aliis dictus eſt; *quia*, inquit Servius, *fuit de Lampſaco Civitate Helleſponti*. Corinthii appellarunt Orneatem ab Orneis Urbe ſibi vicina, unde Priapi ſacra ſuſpicatur Strabo in Helleſpontum fuiſſe translata. Ab ejus nomine Priapus dicta eſt Urbs maritima cum porticu in Helleſponto, quia, ut ibidem docet Strabo, ea regio vitibus abundabat; ideoque Bacchi filio eſſe dicatam volebant. Huc pertinet, quod, quemadmodum Cornelius Nepos, & ipſe Strabo ſcriptum reliquerunt, Xerſes Themiſtocli Lampſacum Urbem donarit, ut inde vinum perciperet. Priapum Suidas eumdem eſſe dicit, atque Horum. Phornutus, eumdem, ac Pana. Alii apud Dionyſ. Lambin. in Horat. eumdem, ac Bacchum ipſum. πρίαπος enim quaſi βριάπος, id eſt *clamoſus*, propter eos, qui inter pocula immoderati eduntur clamores. In ſacris litteris, ubi Beelphegor memoratur, Iſidorus lib.8. & alii de Priapo eſſe ſermonem interpretantur. Idem ſentit Theophilactus in Oſeam. Lib.3. Regum cap.15. Priapi nomine ipſo appel-

appellatur. Cultum certe ab Iſraelitis inficiari nemo poteſt; nam eo, quem diximus loco, Aſa Rex amoviſſe narratur Maacham matrem ſuam, ne eſſet princeps in ſacris Priapi, & in luco ejus, quem conſecraverat, ſubvertiſſeque ſpecum, & confregiſſe ſimulacrum turpiſſimum, & combuſſiſſe in torrente Cedron. Quandonam tamquam Deus haberi cæptus fuerit, quæſtio eſt, de qua vide Gyraldum Syntagm.8. A plurimis certe nationibus, & etiam a Romanis hoc factum eſſe, conſtat. Pauſanias in Bœoticis ſignum commemorat in Helicone ei poſitum. Multa ei ſimulacra in hortis collocari ſolita, paſſim ex latinorum quoque Poetarum locis colligitur. Inter cæteros Ovidius in Faſtis.

Pomoſiſque ruber cuſtos ponatur in hortis,
Terreat ut ſæva falce Priapus aves.

Statuæ hujuſmodi erant vel ex ficu. Sic apud Horatium.

Olim truncus eram ficulnus inutile lignum.

Vel ex quercu apud Catullum, vel ex ligno alio, ut apud eumdem, eæque ſane quam informes, atque rudes, declarant incerti Scriptoris endecaſyllabi.

Inſulſiſſima quid puella rides?
Non me Praxiteles, Scopaſve fecit,
Nec ſum Phidiaca manu politus;
Sed lignum rude villicus dolavit;
Et dixit mihi: tu Priapus eſto.

Ponebatur igitur ad terrendas aves, & fures. Itaque Horatius.

Deus inde ego furum, aviumque
Maxima formido.

Hoc ipſum Hebræo indicatur vocabulo lib.3. Reg. cap.7. מפלצת Miphletz, hoc eſt *terror*. Ob eam cauſam adjiciebatur arundo. Horat.

Aſt importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque novis conſidere in hortis.

Adjiciebatur etiam falx non tam ad aves, hominesque terrendos, quam ad vites amputandas, ut opinatur Cornutus; Hinc nomina illa *Dei ruſtici*, *Ruriculæ*, *Agricolæ* a Tibullo præſertim adhibita.

Quamquam autem illum puerili ætate depingit Suidas, plerumque tamen barbatus, & canus effingebatur, ut habet vetus epigramma, & in hac noſtra Tabula exprimitur. Quotannis præter Aſini ſacrificium, quod ei fiebat ob eam cauſam, quam Ovidius affert in Faſtis, primitiæ ei fructuum offerebantur, quorum ſertum in manibus tenentem videmus, eo plane modo, quo illum Catullus deſcribit epig.18. v.10.

Florido mihi ponitur picta vere corolla
Primitus & tenera virens ſpica mollis ariſta
Luteæ violæ mihi, luteumque papaver,
Pallenteſque cucurbitæ, & ſuaveolentia mala
Uva pampinea rubens educata ſub umbra.

Calathus in capite utique fœcunditatem ſignificat. Etenim, ut docet M. Antonius Muretus in notis ad Epigramma Catulli. *Putabatur hic Deus, quibus in agris ſtatueretur, coleretur que, fœcunditatem afferre.*

TA-

TABULA XXXVII.

SILVANUS.

Isi velimus hunc etiam esse Priapum existimare, Silvanum nominare illum possumus, quod nomen in ærea hac lamella inscriptum esse video. Ejus parentes Crathin Sybaritam, & Capram fuisse narrat Ælian. Hist. Animal. l.6. cap.41.; Ex iisque infantem puerum natum esse, qui caprina haberet crura, & humanam faciem. Eum postmodum in Deorum numerum relatum esse, appellatumque Sylvanum Deum; Deum videlicet sylvestrem, de quo prodigium est illud apud Julium Obsequentem cap.8. *Silentio noctis, ex silva Arsia ingens vox audita est, quæ Silvani credita est fuisse*. Inter numina, quæ agrorum præsidebant cultui, locum habuit; ideoque agrestia, & rustica sacrificia illi fiebant. Offerebatur exempli causa lac; quod apparet ex Horatio lib.1. epist.1.

Tellurem porco, Silvanum lacte piabant.

Non Telluri solum, sed etiam Silvano ipsi porcum immolari solitum, constat ex Juvenalis versu 445. Satyr. 6.

Cædere Silvano porcum, quadrante lavari.

Hujus Sacrificii mentionem facit M. Cat. in lib. de re rustic. Sed ibidem Silvanum *Martem Silvanum* appellat.

Qui primi fortasse omnium Silvano divinam rem fecerint Virgilius docet.

Sil-

Silvano, fama est, veteres sacrasse Pelasgos
Arvorum, pecorisque Deo lucumque, diemque.

Mulieribus tamen ad eam rem divinam adesse non licebat, ut est apud eumdem M. Catonem. Habebatur tutor finium, in quam sententiam Horat. lib. Epod. od.2.

Qua muneretur te Priape, & te pater
Silvane tutor finium.

Aliqui existimarunt, esse eumdem ac Pana; sed fortasse non recte. Nam Virgilius illos distinguit. Primo enim Georgicorum libro Pana primum invocat: *Pan ovium custos &c.* deinde tribus fere interjectis versibus:

Et teneram ab radice ferens Silvane cupressum.

Cur autem teneram cupressum hanc fert? Quod Cyparissum puerum in deliciis habuerit. Est enim in fabulis, Cyparissum hunc cervam habuisse mansuefactam, eamque plurimum adamasse. Hanc cum Silvanus imprudens interfecisset, puer ob dolorem nimium contabuit: cujus mortem ægre ferens Silvanus, in arborem cupressum eum commutavit. Vetus auctor de limit. apud Rigalt. pag.202. tres fuisse Silvanos docet, Domesticum, Agrestem, & Orientalem; sed fortasse hi omnes unum eumdemque Deum constituunt; nominibus tamen pro diversitate locorum diversis. Silvano inscriptiones dicatæ afferuntur plures a Gruthero, additis etiam imagunculis pag.63. ubi coronam habet pineam. pag.643. ubi, ut Gruteri ipsius verbis loquar, stat inter quercum & palmam, altera manu falcem putatoriam, tenet altera ramum, in cujus extre-

extremo nescio an nux pinea emineat. A dextris ad altare tibicem canit, adstantibus duobus aliis. A sinistris duo item adstant, quorum hic nescio quid vasculi utraque manu capiti impositum sustentat. Ille porcam ducit vittatam. Subscribitur:

SACRVM SANCTO SILVANO VOTO SVSCEPTO EX VIS.

& 64. 4. *Romæ*, inquit, *in domo Capranica est elegans Silvani nudi simulacrum capite Herculeo, pineis circumdato, dextra falcem putatoriam, sinistra ramum pineum, ut supra, tenens, fructusque, & uvas in veste sub ala gerens, ocreis item indutus, & assidet ei lupus arrectis auribus. In basi est:*

SILVANVS
CVSTOS

Virgilius Silvanum coronat florentibus ferulis, & liliis. Eclog. ultima:

Venit & agresti capitis Silvanus honore
Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.

Silvanus hic noster, ut vere dicam, neque pineum, neque cupressinum ramum habet; non falcem putatoriam, non ocreas, non contextam ex ferulis, & liliis coronam. Et hæc est caussa, quamobrem dubito, an Silvanus Deus habendus sit. Potest tamen fieri, ut idcirco illa non habeat, quia totus occupatus est in fructuum onere ferendo, quod penulæ sinu continet, atque sustentat. Etenim primitias illi oblatas fingere animo possumus a possessoribus, quas omnibus Diis rusticis offerri solitas Apulejus commemorat; ex iisdem-

que primitiis ipſum ſibimet, vel illi alios coronam contexuiſſe. Cur, & quomodo Deus puerperis infeſtus eſſet, vide apud S. Auguſt. lib.6. de Civit. Dei, qui ex Varrone rem totam accepiſſe ſe dicit, eamque uberius, ac fuſius narrat.

TABULA XXXVIII.

VERTUMNUS.

IN hac tabella Vertumni nomen inſcriptum reperio. Ego vero Vertumni hanc effigiem eſſe affirmare non audeo, præſertim cum apud Propertium ipſe dicat ſeſe, tot formas in uno corpore habere, quot certe a pictoribus, atque ſculptoribus unica imagine exprimi nequaquam poſſunt. Vertumnum tamen eſſe credamus, aut fingamus ſaltem. Vertumnus igitur loquens apud eumdem Propertium lib.4. eleg.2. *Volſinos primum ſe deſeruiſſe focos*, commemorat. (Volſinium nunc Bolſena Urbs Hetruriæ ex duodecim primis Thuſcorum coloniis,) deinde Romam ſe contuliſſe. Hic in Vico Thuſco fuit ejus ſignum, & templum ad Opis, & Cereris aram, inquit Jo. Roſinus Antiquit. Rom. l.2. cap.20. Cicero tamen 3. in Verrem ſolum de ſigno loquitur: *Quia a ſigno*, inquit, *Vertumni in Circum Maximum venit*. De ſolo item ſigno Aſconius etiam Pedianus in eumdem Ciceronis locum. Vicum autem, in quo erat Vertumni ſignum, a Thuſcis, qui multo ante Romulum venerant, eumque habitabant, Thuſcum dictum fuiſſe, M. Terentius Varro contendit;

tendit; & *ab eis*, inquit, *dictus Vicus Thuscus, & ideo ibi Vertumnum stare, quod is Deus Etruriæ*. Asconus Pedianus in Verr. 3. *Signum Vertumni*, inquit, *in ultimo Vico Thurario est, sub Basilicæ angulo flectentibus se ad postremam dexteram partem*. Hi duo Scriptores non pugnant inter se, ut ostendit Donatus de Urbe Roma lib.2. cap.22. Nam vicus Thurarius, sive Jugarius a porta Carmentali mittebat in Forum, & vico Thusco jungebatur in Velabro; adeoque signum Vertumni erat in fine utriusque vici, ubi jungebantur. Appellatus autem Vertumnus fuit, ut docet idem M. Terentius Varro *a conversis aquis inundantis fluminis*, sive, ut interpretatur Propertius, *a perceptis fructibus vertentis anni*, sive, ut Asconius, *quod esset invertendarum rerum, idest Mercaturæ Deus*. Huc facit illud Horat. lib.1. ep.1.

Vertumnum, Janumque liber spectare videris.

Quem Horatii locum Acron nobilis Grammaticus sic explicat: *Vertumnus, & Janus Dii sunt, qui præsunt negociis ementium, & vendentium, ante quorum templa erant loca, in quibus cum cæteris rebus etiam libri venales erant*. Acron igitur in vico Thusco non solum Vertumni signum, sed etiam templum fuisse censet. Si nostrum hoc simulacrum est vere Vertumni signum, penulam cucullatam, utpote Deus rusticus adhibet, ut se quoque ad mortalium ruricularum mores, & in agris versantium conformet. Dixit apud Propertium se Vertumnum vocari:

Quia vertentis fructum percepimus anni.

Poma,

Poma, & uvæ in dextera manu fructus Autumni sunt; cornu in sinistra, quod erat antiquorum poculum, Hyemis fructus designatur, nimirum vinum, quod hyeme potissimum maturescit, & ad bibendum est aptius. In quam sententiam Horatius lib.1.od.9.

Dissolve frigus, ligna super foco
Large reponens; atque benignius
Deprome quadrimum Sabina
O Taliarche merum diota.

Modius inversus, in quo Vertumnus sedet, frumenti, frugumque aliarum, quæ sunt Æstatis fructus, est index. Caprina pellis cum caprino crure, quod circa brachium sinistrum dependet, Veris fructum designare potest. Vere enim oves, capræ, pecudesque aliæ maxime fœcundantur. Hæc omnia divinans, & somnians dixi. Video enim simulacrum hoc accommodari Baccho, aliisque Diis rusticis posse. In Museo Cortonensi Vertumni simulacrum est forma longe alia: est enim indutus tunica perbrevi, sed præcincta; falcem habet in dextra; in sinistra vero nescio, an pallium quodcumque, an penulam cucullatam? Si cui potestas datur, tegumentum illud explicet, atque dispiciat. Additur Cortonensi illi Vertumno canis ad pedes, qui ad ruris custodiam apprime Diis Rusticis convenit. In Museo Etrusco D. Petri Francisci Gorii Tab.18. est Idolum penulatum omnino, & cucullatum, quem Virtumnum esse ille arbitratur, & de quo S. August. de Civit. Dei lib.6. cap.9. Gyraldus etiam Histor. Deor. Syntagmat.1. *Virtumnus*, inquit, *& Sentinus Dei fuere obscurissimi, ut ait Augustinus libro septimo, quorum alter vitam, alter sensus a puerperio largiri credebatur.*

TA-

TABULA XXXIX.

URSUS, ET TAURUS.

Uid sibi voluerit artifex, cum Ursi hujus, & Tauri pugnam effinxit, affirmatè dici non potest. Quod menti statim occurrit, est Ursus esuriens, qui Taurum aggrediatur, ut ejus interfecti carnes depascat. Ursi quidem, teste Plinio lib.10. cap.73. *Fruge, fronde, vindemia, pomis vivunt, & apibus*, (hoc est melle) *cancris etiam, atque formicis*. Carnes tamen belluarum aliarum etiam appetunt, ut recte animadvertit Benedictus Arias Montanus p.1. Hist. Nat. 293.

Hinc illa Horatii Epod.16.

Nec vespertinus circum gemit Ursus ovile.

Et ep.l.1. de Mænio homine voracissimo.

Pernicies, & tempestas, barathrumque macelli
Quicquid quæsierat, ventri donabat avaro.

Et

Patinas cœnabat omasi
Vilis & agnini, tribus Ursis, quod satis esset.

Hic tamen existimandum potius est, venationem unam ex illis describi, quæ dabantur in Circo, vel in Amphitheatro. In his spectaculis sine dubio emittebantur etiam Ursi, quod indicat Claud. in Paneg. Manlii:

Ipsa truces fœtus, captivaque ducat ab antris

Prodigia, & cædis sitientem deferat arcum
Conveniant Ursi, magna quos mole ruentes
Torva Lycaoniis Helice miretur ab astris.

Et Symmac. lib.2. ep.75. *Interea nos Ursis sæpe promissis, & diu desperatis sub ipso articulo muneris indigemus. Vix enim parvos catulos maceratos inedia, & labore suscepimus.* Plin. l.8. cap.36. *Annalibus notatum est M. Pisone, & M. Messala Coss. ad 14. Kal. Oct. Domitium Ænobarbum Ædilem curulem Ursos Numidicos centum, & totidem Venatores Æthiopas in Circo dedisse.* Et Liv. l.44. Q. Marcio Philippo II. Q. Servilio Cæpione Coss. *Notatum est ludis Circensibus P. Cornelii Scipionis Nasicæ, & P. Lentuli Ædilium Curulium 63. Africanas, & 40. Ursos, & Elephantos fuisse.* Multa parium genera afferuntur a Martiali Elephanti, v.g. cum Tauris. Multa etiam a Panvino, ubi de lud. Circ. Sed pugnam Ursi cum Tauro non reperio.

TA-

TABULA XL.

CAPUT BOVIS IN LUCERNA ÆREA.

E lucernis veterum ſatis, ſuperque Fortunius Licetus ſcripſit, Lucernæ definitionem, & ſynonima plura etiam afferens, innumeraque prope earum genera. Multo elegantius, atque copioſius eruditiſſimi Piſaurenſes Viri Primarii Marcellus Paſſeri, & Hannibal Olivieri argumentum hoc pertractarunt. Earum magnum etiam numerum delineavit, & æri incidit Petrus Sanctes Bartoli, quibus doctiſſimus Joannes Petrus Bellorius interpretationes adjecit. Euſebius de Præparat. Evang. l.1. cap.6., & Clemens Alexand. Stromat.1. earum inventores Ægyptios faciunt. Ob varium illarum uſum plura etiam fuerunt Lucernarum nomina; aliæ enim dicebantur Convivales, ſeu Triclinares, aliæ Cubiculares, aliæ Sacrificales &c., aliæ Sepulcrales, eæque perpetuæ, vel æternæ. Verum de hiſce poſtremis magna eſt diſſenſio. Octavius Ferrarius tamquam fabuloſas explodit. Kippinghius Antiquit. T.64. perpetuitatem hujuſmodi, atque æternitatem defendit. Nihil autem eſt, quod in veterum Lucernis expreſſum non reperiatur, vel cujus figuram, ac formam ipſæ non exprimant. Videas enim in illis, vel ex illis elaboratos Deos, Deaſque cæleſtes, terreſtres, atque ſilveſtres, Heroas, Homines item, eorumque capita, aves, feras, monſtra, naves &c. Maximum earum numerum in Kirkeriano tum ærearum, tum fictilium aſſervamus. Earum nonnullas commemorare

rare placet, illarumque rerum nomine appellare, quarum similitudinem gerunt. Ex ære præcipuæ sunt Anser, Corvus, Silenus hedera coronatus, Delphin, Satyrus, Rami duo palmarum, inter quos SSmum Christi Domini Monogramma ☧; Calceus cum Cruce in talo. Bovis caput hoc ipsum, utpote quod vel est omnino idem, ac illud quod in conspectum hic damus, vel saltem ei quam simillimum, quodque prolatum etiam a D. Rudolphino Venuti in Collectaneis Romanarum Antiquitatum aspicimus. E fictilibus autem dignæ sunt apud nos, quæ videantur Crux Græca cum Christi Monogrammate ☧, & alia fortasse unica. in qua idem Monogramma, & circum circa duodecim SS. Apostolorum capita. Hanc D. Franciscus de Ficoronis P. Contuccio Contucci sibi amicissimo, & Kirkeriani Musæi Præfecto promiserat, & post Ficoroni obitum illius Fratris filius hæres stare promissis voluit. Hujus Lucernæ typus videri potest in Musei Cortonensis novissime in lucem editi Tab. 85. Lucernarum elegantissimarum schemata multa reperies etiam apud eumdem D. Rudolphinum Venuti in laudatis ejus Collectaneis, multoque plura apud Michaelem Angelum Causeum in Museo Rom. Tom. 2. Cæterum de significatione nostri Bubuli capitis has conjecturas idem eruditissimus Venutus affert una cum Illmo Præsule Fabretto Inscript. cap. 7. pag. 532. Lucernam ille hanc ad Lunam pertinere putat; siquidem Luna, ut docent Julius Firmicus, atque Porphyrius in Tauro exaltatur. Deinde Lunam Boum agitatricem vocari a Nonno animadvertit lib. 8., ejusque currum a Bobus tractum videri in Gordiani nummo Thesauri Patiniani. Præ-

terea

terea in hymno Dianæ Bovis cornua Lunæ gratissima esse dici. Apimque illum Tauri cælestis imaginem Lunæ, quæ eadem est, atque Isis, sacrum a Mithologis esse creditum. Tam aptis, congruisque interpretationibus stulte facerem, si aliquid addere auderem, aut esse addendum putarem.

TABULA XLI.

CYGNUS.

Ygnis veteres plurimum tribuebant. Quare nihil mirum est, si eorum capita ornamenti loco ponerent; instrumentaque nonnulla, ut est lucerna hæc, Cygni figuram, ac formam habere vellent. Memini me legere eorum animam immortalem esse Pythagoram existimasse. Illos divinare futura persuasum habebat Cic. Tusc. l.1. *Cygni*, inquit, *non sine causa Apollini dicati sunt; sed quod ab eo divinationem habere videantur: quia providentes, quid in morte boni sit, cum cantu, & voluntate moriuntur*. Hoc idem senserat Plato in Phædro Cygnos tum in omni vita reliqua, tum maxime sub ejus finem musicos, & canoros esse contendens. Cicero autem summis laudibus efferre volens orationem postremam ab eximio Oratore L. Crasso in Senatu habitam: *Illa*, inquit, *tamquam Cygnea fuit divini hominis vox*, & *oratio*. Quamquam opinio hæc & Cicerone, & Platone ipso antiquior fuit. Siquidem, teste Pierio Valeriano lib.13., Ægyptii Sacerdotes senem musicæ studiosum per hieroglyphicam Cygni effigiem significare consueverunt, *quip-*

pe quem, inquit, *omnes eo ſuavius modulari ferebant, quo magis in ſenium vergit*; eamque ob cauſam M. Horatius Flaccus lib.2. od.10. ingraveſcente jam ætate ſeſe mutatum iri in Cygnum prædixit.

Jam jam reſidunt cruribus aſperæ
Pelles, & album mutor in alitem
Superne; naſcunturque leves
Per digitos, humeroſque plumæ.

In hac ſententia fuerunt permulti alii; nimirum Callimachus, Æſchilus, Theocritus, Ariſtophanes, Antipater, Ariſtoteles, Philoſtratus, Oppianus, Tzetzes, Lucretius, Seneca, Martialis, & ex recentioribus Hieronym. Cardanus Ovidio conſentiens, qui in epiſtolis:

Sic, ubi fata vocant, udis abjectus in herbis
Ad vada Mæandri concinit albus olor.

Et lib.2. Faſt.

Flebilibus numeris, veluti canentia dura
Trajectus penna tempora cantat olor.

Contradicunt tamen Athenæus, Plinius lib.10. cap.23., & ex recentioribus Julius Scaliger ad Cardan. lib.15. nec non Brodæus Comment. in epig. Græca. Immo Lucianus non modo ſuavius Cygnos canere ſub vitæ exitum negat; ſed cantum eorum etiam reliquo vitæ tempore omnino fabuloſum eſſe, ait in lib. de Helectro, & Cygnorum cantu apud Eridanum. Ælianus vero lib.1. variæ Hiſtoriæ c.13., cum dixiſſet cantandi ſtudioſos eſſe Cygnos communi ſermone pervulgatum eſſe, tandem concludit ἐγὼ δὲ ᾄδοντος κύκνου οὐκ ἤκουσα, ἴσως δὲ οὐδ' ἄλλος. *Ego vero Cygnum numquam audivi canere, fortaſſe neque alius.*

TA-

TABULA XLII.

APIS.

OS, inquit Plinius lib.8. cap.46., *in Ægypto etiam Numinis vice colitur, Apim vocant. Insigne ei in dextro latere candicans macula, cornibus Lunæ crescere incipientis; nodus sub lingua, quem cantharum appellant. Non est fas, eum certos vitæ excedere annos, mersumque in Sacerdotum fonte enecant quæsituri luctu alium, quem substituant; & donec invenerint, mærent, derasis etiam capitibus. Nec tamen usquam diu quæritur: inventus deducitur Memphim a Sacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ vocant thalamos; auguria populorum; alterum intrasse lætum est; in altero dira portendit. Responsa privatis dat, e manu consulentium cibum capiendo. Germanici Cæsaris manum aversatus est haud multo post extincti. Cætero secretus cum se proripuit in cetus, incedit summotu lictorum, grexque puerorum comitatus, carmen honori ejus canentium, intelligere videtur, & adorari velle.*

Cum novum Apim invenerint, addit Diodor. Sicul., *in Civitatem Nili Vitulum perducunt, in qua eum nutriunt diebus quadraginta. Deinde in navim contectam habitaculum aureum habentem introducentes, & ad Memphim, ut Deum, ducentes, in Vulcani fano collocant*. De luctu post mortem veteris Apidis Tibull.

Pubes,
Barbara Memphitem plangere docta bovem.

De

De comitatu, atque pompa Ovid.

Et comes in pompa corniger Apis eat.

Illum ex Vacca fulgure afflata conceptum fuisse, Ælianus narrat. Divinitus, & cælesti igne conceptum, Mela Pomponius affirmat. Herodotus a Græcis Epaphum appellari, ait. Negat Ælianus, Epaphumque multis post seculis extitisse tradit. Quomodo Apis evaserit Serapis, diximus, ubi de Serapide. Ab Ægyptiis quibusdam Sacerdotibus eumdem Apim, atque Osirim esse habitum, testis est Plutarchus, & Martianus eo versiculo:

Te Serapim Nilus, Memphis veneratur. Osirim.

Hunc olim Apim interfecit Persarum Rex Ocnus, & Asinum consecravit, Ægyptiosque jussit illum colere. Quamobrem, ut scribit Ælianus, ab Ægyptiis Sacerdotibus Asini odio habiti. Quibus autem argumentis Illustrissimus Episcopus Daniel Huetius adductus fuerit, ut Apim eumdem, ac Moysen, vel etiam Josephum fuisse crederet, vide apud ipsum in demonstr. Evang. Prop.4. cap.4. num.4., qui & Propos.4. de libro Josue num. XII. Apidas fuisse affirmat illos vitulos, quos Aaron, & Jeroboam Hebræis adorandos proposuerant.

Cæterum, ut ex Mythologis colligit Carolus Stephanus, Apis Argivorum Rex fuit Jovis filius ex Niobe Phoronei filia alio nomine Osiris appellatus, qui & Isidem uxorem duxit; & Achajæ Regno, Ægialeo fratri concesso, in Ægyptum trajecit: ubi cum homines rudes ad mitiorem vitæ cultum traduxisset, colendarumque vinearum rationem eos edocuisset, concordibus omnium suffragiis Rex est electus. Cumque aliquamdiu mira pruden-

prudentia, parique clementia Ægypti regnum administrasset, multaque in ejus regionis populos beneficia contulisset, vita functus pro Deo est habitus, eumque Ægyptii sub vivi bovis imagine coluerunt. Bos autem hic, ut narrat Strabo lib. 17., in septo quodam alebatur. Ante id septum aula quædam erat, & in ea aliud septum matris ejus bovis. In hanc aulam nonnumquam Bos Apis emittebatur, præsertim ut peregrinis ostenderetur. Alias enim per fenestram videbatur. Et si quando extra spectaretur, ubi paulum exsultans lusisset, rursus in proprium locum recipiebatur.

TABULA XLIII.

ISIS.

Unt qui simul ac Mulieris Ægyptiæ formam in veterum monumentis aspexerint, illam statim Isidem esse ajant: quam hoc non semper vere dicant, vide P. Athanasium Kirkerum in eo Tomo, quem inscripsit: *Obelisci Ægyptiaci nuper inter Isæi Romani rudera effossi &c.* Ibidem ex Ægyptiarum fæminarum imaginibus, atque statuis quasdam ingeniculatas esse docet, easque in obeliscis Romanis videri posse. Hæc autem deorum Mesiτων, quos mediatores vocant, simulacra esse suspicatur, ejusmodique statuas Apotropæas, sive Mesitas appellat. Insuper earum affert exempla duo, quorum alterum in Ædibus Farnesianis, alterum in Oppido Arignani extare dicit. Ego vero, prætermissis aliis, quæ Romæ præser-

præſertim palam ante oculos omnium ſunt, tria ex Muſeo Kirkeriano proferre poſſum. In ipſo enim ejus veſtibulo aram ex marmore poſitam videas ex Hadrianæ Tiburtinæ Villæ ruinis quondam effoſſam triangularis plane figuræ. In ſingulis autem extremis angulis, ſingulæ ingeniculatæ mulieres aram ipſam inſtar Caryatidum quodammodo fulciunt, ac ſuſtinent. Verumtamen ſymbola, quæ baſi huic noſtræ inſculpta ſunt, ad Iſidem certe pertinent. Ibides enim Lunæ ſacras eſſe aves Ælianus, & Plinius affirmant. Ille Hiſt. Animal. l.2. c.28. Hic Hiſt. Nat. l.10. cap.23. & 28. Atqui Iſidem eſſe Lunam quis neſcit? Iſidi ergo Ibides ſacræ ſunt; proindeque recte huic Ægyptiacæ imagini appoſitæ; quæ ſi minus Iſis ipſa eſt, Iſidis certe Sacerdos fœmina eſſe poteſt. Iſidi pariter dicatum fuiſſe Anſerem, qui in dextero extremæ baſis latere cernitur, docent Herodotus lib.2., & Lactantius lib.1. Sertum quoque fortaſſe ex meliloto, quod Ibides illæ geminæ ſuſpenſum tenent, ad hanc Deam qua ratione pertineat, non facile dixerim. Plin. lib. 21. cap.9. (ſi tamen germana lectio eſt): *& pleraque,* inquit, *in externis terris naſcuntur... Ergo in coronamenta folio venere meliloton, ſpireon &c.* Melilotos enim herba croco valde ſimilis, quaſi dulcis, & mellea lotos eſt. Tabellam, quam effigies gremio complectitur nihil prohibet, quominus votivam eſſe opinemur., & ex illis unam, de quibus Tibullus ad Meſſalam lib.1. eleg.3.

Quid tua nunc Iſis tibi Delia? quid mihi proſunt
Illa tua toties æra repulſa manu?

Nunc

Nunc Dea, nunc ſuccurre mihi, jam poſ-
ſe mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Et Juvenal. Sat. 12. v. 28.

Pars dira quidem, ſed cognita multis
Et quam votiva teſtantur fana tabella
Plurima pictores, quis neſcit ab Iſide paſci?

In tabella ipſa effičti apparent Pulli gemini vel columbini, vel gallinacei. Quorſum? Latonæ gallum gallinaceum in amore exiſtimatum eſſe ab antiquis ait Ælianus, quod ei parturienti affuerit, & quod etiam nunc parientibus adſit, eiſque faciles partus efficiat. Sic enim ſcriptum apud Gyraldum reperio Syntag. xii. Hiſt. Deorum. Potuerunt igitur pulli hujuſmodi placere etiam parturienti ipſi quoque Iſidi. Si eam certe, quam antea diximus, inſpiciamus Muſei Kirkeriani aram, in una ejus facie videbimus Gallum, & Facem; in altera Diſcum, Siſtrum, & Palumbes duos; in tertia Ciſtam, quam vocant myſticam, crumenas, nuces pineas, atque poma. Cæterum quæ Mulieres Ægyptiæ Tabellas hujuſmodi in ſinu continent, non abſurde, ut ante dixi, exiſtimari poſſunt, Sacerdotes fæminæ, quæ donaria ad Iſidis templum adeuntium accipiant. Marmoreum ſane unum ex hujuſmodi ſimulacris habemus in eodem Kirkeriano, in cujus Tabella panes, aves extant, & alia hujuſmodi: immo ibidem idolum æneum virili ſpecie aſſervamus ingeniculatum pariter, tabellamque omnino ſimilem præferens.

TABULA XLIV.

ISIS.

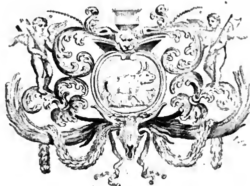
ÆC etiam alia eſt fortaſſe Iſiacæ Sacerdotis effigies. Mulierem in dextera ſuperiori parte formoſam ſuperne, & in piſcem deſinentem, Sirenem eſſe affirmare non audeo. Multis tamen perſuaſum hoc fuit: interque cæteros Cornelio a Lapide, cujus in cap.13. Iſaiæ hæc eſt interpretatio, & narratio: *Siren eſt ſpecies monſtri aquatici, & marini ore, & pube tenus virgo, inferiore piſcis, qualis noſtro ſeculo in Friſia captus vixit multos annos inter homines, & didicit nere*. Fortunius quoque Licetus hujus formæ monſtrum in Lucerna Sirenem vocat; itaque vocatum apud Lexicographos nonnullos invenio. Sirenem tamen in nummo familiæ Petroniæ non deſinit in piſcem, ſed in avem; ita ut inferior pars ſit Gallinacea; & ita deſinere illas oportere pluribus Mithologorum teſtimoniis allatis clare demonſtrat Gyrald. Hiſt. Deor. Syntagmat.5.

Si quis autem animum induceret, monſtrum in hoc marmore inſculptum Sirenem credere, Sirenis figura Iſidis eloquentiam denotari dicerem, ſceptro autem, quod in ſiniſtra manu tenere videtur Siren & falcem, quam in dextera, regiam Iſidis poteſtatem, necnon frumenti, frugumque ſationem, & agrorum cultum, quem Iſis Ægyptios docuit. In illa enim columna, de qua Diodorus, inſcriptum erat:

EGO

EGO ÆGYPTI REGINA
EGO ISIS FRVGVM INVENTRIX.

De globo, cui ſerpens eſt circumvolutus, ſatis multa ſupra diximus. Candelabrum, Vas, Ara lapidea, teniæque e temporibus dependentes, nemo ignorat Deæ huic, illiuſque Sacerdotibus convenire. Symbola reliqua, & litteræ adeo ſunt res obſcura, ut cum tractatam niteſcere poſſe deſperem, ſatius eſſe ducam omnino prætermittere.

TABULA XLV.

ISIS.

Ihil mirum eſt, ſi tam frequentia in Urbe ſimulacra vel Iſidis, vel Sacerdotum Iſidis reperiantur, cum ibidem non ſolum tot ei ædiculæ, ac Templa dicata fuerint, ſed etiam ab ejus nomine Regio tertia nomen acceperit, ut videre unuſquiſque poteſt in Pub. Victoris de Urbis Romæ regionibus, & locis libro. Quamquam Dea hæc peregrina erat; receptam tamen Romæ ab Senatu fuiſſe conſtat, quod Lucanus lib.8. commemorat;

Nos in Templa tuam Romana recepimus Iſim
Semideóſque canes.

Et ante illum Sex. Aurel. Propertius hoc ipſum vituperaverat lib.2. eleg.33. De illa enim loquens ſic ait:

An tibi non ſatis eſt fuſcis Ægyptus alumnis
Cum tibi tam longa Roma petita via eſt?

Aliquotiens tamen expulſa fuit, præſertim Piſone, & Gabinio Coſs. qua de re Tertull. in Apologet. cap.6. Sed poſtea iterum reſtituta, magno in honore fuit, ejuſque Templum poſt illa tempora ei ædificatum celebrant Dionyſ. Halicarnaſs. lib.5., Ælius Spartianus in Hadrian., & Ælius Lamprid. in Severo. Meminit etiam Juvenalis Satyr.6.

A Me-

A Meroe portabit aquas, quas ſparget in æde

Iſidis, antiquo quæ proxima ſurgit ovili.

Plura fuerunt in Urbe templa Iſidis. Satis celebratum eſt illud, quod erat in Campo Martio, de cujus tamen ſitu aliqua controverſia eſt. Marlianus lib. 5. cap. 3. illud in Via Lata collocat ad S. Marcelli Ædem. Fulvius prope Viam Latam, & Templum S. Mariæ in Aquiro. Donatus concludit fuiſſe, ubi nunc pars eſt PP. Dominicanorum Cænobii ob Oſiridis ſtatuam ibi repertam, atque refoſſam. Cum tot Templa Iſidis in Urbe fuerint, poteſt fieri, ut Baſis hæc Iſidis figuram exprimens, ad illorum aliquod pertinuerit.

Eam videmus raſo capite. Ferunt enim quidam illam, cum de Oſiridis nece nuncium accepiſſet, ſibi caput totondiſſe; quamobrem Sacerdotes ejus quoque radere illud ſolitos. Turpe tamen eſſet ſi fœminæ caput raſum appareret, periculumque eſſet, ne frigoris vim ſuſtinere non poſſet, & epiphora laboraret; & idcirco velo contectum eſt. Hoc tamen velum ipſum in cauſa fortaſſe fuit, quare Iſidis Sacerdotes lineis quibuſdam veſtibus induerentur. De illis Ovid.

Nunc Dea linigera colitur celeberrima turba.

Et Juvenalis:

Qui grege linigero circumdatus, & grege calvo.

Linigeram ipſam quoque Ovidius idem appellat:

Vidi ego Linigeræ numen violaſſe fatentem

Iſidis Iſiacos ante ſedere focos.

In

In dextera basis parte serpens est fortasse ille argenteus, quem in sacra Isidis pompa deferri solitum Ovidius memorat lib.9. Met. fab.12. Argenteum enim interpretantur fuisse Raphael Reg., & clarius explicat Juven. Sat.6. v.536.

Et movisse caput visa est argentea serpens.

Serpentem Solem significare alibi diximus, & confirmat Plutarchus in lib. de Iside, & Osiride. Globum igitur Serpentis capiti superstantem, esse globum terrestrem dicamus, circa quem annuo cursu Sol circumvolvitur. In læva basis parte Sirenem insculptam aspicimus. Consule Pierium Valer. lib.20. ponentem Sirenas pro hieroglyphico eloquentiæ, felicissimaque persuadendi vi; unde dictum illud de Catone Grammatico: *Cato Grammaticus Latina Siren*, Eloquentia hujusmodi multum perspecta est cum Isis Ægyptiis populis leges ferret. Et hoc ipsum indicabat columna, in qua, teste Diodoro Siculo, res ab ea gestæ descriptæ fuerant: EGO ISIS SVM ÆGYPTI REGINA, A MERCVRIO ERVDITA: QVÆ EGO LEGIBVS STATVI NVLLVS SOLVET &c.

Plutarchus quoque in lib. Isid., & Osir. narrat de pavimento Templi Isidis, in quo inscriptum erat: EGO SVM QVICQVID FVIT, EST, ET ERIT, NEC MEVM PEPLVM QVISQVAM MORTALIVM RETEXIT.

TA-

TABULA XLVI.

MERCURIUS CYNOCEPHALUS, ET HARPOCRATES.

Nubim *Nepthe* , inquit Plutarchus , *natum tradunt* , *&* *ipſam quidem Nephthen Typhonis timore ante maturi tempora partus perculſam puerum ejeciſſe potius* , *quam peperiſſe* . Hunc autem fuiſſe puerum illum, ex quo Iſis Oſiridis necem reſcivit ; deindeque Anubidis nomine cultum eſſe, additumque Diis cuſtodem , eodem pacto , quo canes ad mortalium cuſtodiam adhiberi ſolent. Euſeb. lib.2. de Præpar. Evang. dicit , Anubim fuiſſe cuſtodem corporum Oſiridis , & Iſidis , & propterea Canino capite figuratum eſſe . Alii apud Gyraldum Anubim tradunt Oſiridis fuiſſe filium, Patremque ſecutum eſſe in expeditione bellica, & canem pro inſigni geſtaſſe ; qua ex re Canina facie ab Ægyptiis fuiſſe cultum . Tradunt id quoque alii : *Iſidis canes* , *quo tempore Oſiris quæſitus erat* , *&* *feras* , *&* *obvios omnes amoviſſe* , *unaque Oſiridis corpus inveſtigâſſe* ; *ideoque in ſolemnitatibus Iſidis pompam præiſſe vetuſto more*. Hæc Gyrald. Syntagm.9. *Hunc autem Ægyptiorum Deum Anubim* , *nullum alium eſſe volunt*, inquit Servius Æn.l.8. *niſi Mercurium*; *ideoque ab illis Canino capite pingi* , *quia nihil eſt cane ſagacius* , *&* *Mercurius eſt Deorum omnium ſagaciſſimus* . Ob eam cauſam cum Anubis, tum Mercurius, Cynocephali dicti ſunt ἀπὸ τὸ κεφάλου, καὶ κύνος *capite* , & *cane* ; quod advertunt etiam

Tertullianus in Apologet.. & S. Auguſt. de Civit. Dei. Cæterum ſi fides habenda Plinio eſt, exiſtunt veri Cynocephali; animalia ſcilicet non fabuloſa apud Indos canino capite, & latratu. Ita lib.6. c.30, Hiſt. Nat. Quid autem ſignificare voluerit Cic. l.6. ad Att. ep.1. cum dixit de P. Vedio: *Venit mihi obviam cum duobus eſſedis... erat præterea Cynocephalus in eſſedo, nec deerant onagri*: conſului interpretes, peritos interrogavi, nec ſcire potui. Utrum unum ex hujuſmodi monſtris, tamquam ſimia, aut catulus diportabatur? Onagri non profecto? Utrum aliquis ex Vedii comitibus callidiſſimus? Quemadmodum autem omnia fere Ægyptiorum numina, eorumque Religio, ſacra, atque ritus fuerant in Urbem translata, ita etiam Anubis; qua de re Lucanus:

Nos in Templa tuam Romana accepimus Iſim,
Semicaneſque Deos, & ſiſtra moventia luctum.

In hujuſmodi ſtultos homines Sedulius vehementius invehitur in Heroicis Paſchalis operis:

Quis furor eſt, quæ tanta animos dementia ludit,
Ut volucrem, turpemque Jovem, torvumque Draconem,
Semihominemque canem ſupplex homo pronus adoret.

Anubim Huetius prop.4. non ſolum Moyſem facit, ſed etiam Calebum unum ex Terræ promiſſæ exploratoribus, Joſue ſocium; quia כלב Caleb canem ſignificat. Sequitur jam, ut circulum in Mercurii hujus Cynocephali, ſive Anubidis dextera conſi-

consideremus. Si Plutarchum audias, nihil aliud est, nisi Horizon, sive circulus, ut vocant, finitor. Hujusmodi autem circulum propterea huic Deo ab Ægyptiis tribui solitum esse docet, quod ejus imperium a superiori usque ad inferius Hemisphærium proferri crederent. Plutarchi verba sunt hæc in lib. de Isid. & Osirid. *Hoc qui nonnihil stringit, vocaturque horizon, & finiens circulus, & amborum est communis, Anubis dicitur, canemque specie exprimit, quippe utitur canis visu juxta noctu & interdiu.* Vestimentum, quo indutus Anubis hic est, nescio an sindonem recte vocem? *Tu*, inquit Lucianus in Concil. Deorum, *canino vultu Ægyptie, qui sindone es amictus, quisnam es ò optime, aut quomodo dignum te censes qui sis Deus, cum latres?* Palmæ ramus, quem in sinistra manu Cynocephalus tenet, sive flagellum est, inquit pereruditus D. Rudolphinus Venuti, veluti efficax ad removendum fascinum, & malum avverruncandum remedium in Collectan. Rom. Antiquit. Tab.28. sententiamque hanc suam Pierii Valer. testimonio confirmat Hieroglyph. l.10. cap.2. Palma utique Ægyptiorum Diis convenire optime potest ea etiam de causà, quod, ut ait Plin. l.23. cap.1. *Palma, quæ fert Myrobalanum probatissima in Ægypto*. Quid autem globum illum in capite esse dicam? Nisi velimus peculiarem Regionis illius esse fructum, possumus esse Mundi figuram existimare. Nephtin enim apud Ægyptios inferius Hemisphærium esse docet Plutarchus, Isim vero superius, lucidum hoc, atque diurnum, obscurum illud, atque nocturnum; utriusque vero participem Anubim, qui & interdiu, & noctu visu pariter fruatur. Vide Pier. Val. l.5: Horizon.

Aram

Aram appositam signum esse divinitatis, qua Ægyptii Cynocephalo Anubidi tribuunt facile unusquisque intelligit; Effigies Harpocratis in dextro basis latere taciturnitatis est index, & silentii, quod fieri in hujus Dei sacris debebat.

TABULA XLVII.

CANOPUS.

CANOPUS erat Ægypti Urbs cum insula ad ostium Nili, quod inde Canopicum dictum est; nunc autem *Bochir*, sive *Bichieri*. Heracleoticum vocat Ptolom. Naucratium Plin. ab Alexandria duobus millibus pass. in ortum distat; quæ Urbs Claudiani Poetæ patria a quibusdam esse fertur. Condita a Menelao fuit, qui devicta Troja eo vi ventorum cum Helena delatus est, & nominata a Canopo Amyclæo ejus gubernatore, qui ictu serpentis, quem Hæmorrhoida vocant, ibi interiit, & sepultus est. Quomodo autem Canopus ipse Deus haberi cæperit narrat Ruffinus Hist. Eccl. l.xi. cap.26., cujus verba Causeus, & alii recitant. Eorum hæc summa est. Chaldeis jactantibus, ignem Deum suum esse Deorum omnium aureorum, argenteorum, æreorum, & multo magis ligneorum victorem, Canopi Sacerdos hydriæ fictili aqua plenæ multis minutis foraminibus patulæ, sed iisdem cera obturatis caput ex antiquo Canopi simulacro excisum superposuit. Jam vero accenso igne à Chaldeis circa hanc hydriam, cera confestim liquefacta, & effluente undique aqua, ignis extinctus est. Ex illo tempore Canopus tamquam

quam Deus, & Deorum omnium victor est cultus, ejusque simulacrum effingi cæpit, inquit Ruffinus apud Eusebium, pedibus perexiguis attracto collo, & quasi sugillato, ventre tumido in modum hydriæ cum dorso æqualiter tereti formabatur. Hæc autem omnia cum hoc nostro anaglypho apprime congruunt. Hic enim Sacerdos victorem Deum Canopum per vias, & fortasse ad templum deportat. Antecedit Sacerdos alius, qui, ut Virgilii verbis utar Æneid.8. *patrio vocat agmina sistro*. Hoc instrumento Ægyptii loco tubæ utebantur. Puer item tibiis canens pompæ comes adjungitur. Sacerdos alius consequitur ignem manu dextera præferens. Baculus, qui est in ejus sinistra Haruspicio usui esse potest. Et hujus formæ T. usurpatos ab Ægyptiis fuisse baculos, colligimus ex nonnullis monumentis æreis, atque fictilibus, quæ in Kirkeriano asservamus. Loti flos e Canopi capite eminet, quem florem plerisque Ægyptiorum Numinum capitibus impositum esse videmus. Hanc, quam supra posuimus de Canopo Ruffini narrationem Goropius Becanus, & alii eruditi viri tamquam omnino commentitiam rejiciunt. Sed cum Gregorius Lilius Gyraldus, Natalis Comes, Mythologique alii bene multi illam admittant, admittimus etiam nos; præsertim cum anaglypho huic, interpretationique nostræ maxime consentaneam deprehendamus.

TABULA XLVIII.

HARPOCRATES.

Eos in curribus insidentes, vel stantes passim in Veterum monumentis aspicimus. Hoc imperii symbolum est, quod in mortales habere Numina credebantur, ex quibus unum erat Harpocrates ab Ægyptiis inprimis cultus. Vide Pier. Valer. l.43. Sed quorsum tres illæ adultæ jam arundines? *Nilus*, inquit Diodor. Sicul. l.1. cap.1. *& multa generat, & suapte natura, quæ genuit, facillime nutrit. Nam & arundinum radices præbet, & lotum*. Quod ad feras currum trahentes attinet, hoc tantum habeo ex Herodoto in Euterpe dicere: Ursos apud Ægyptios sacros esse habitos. Quare nihil mirum est, si hujusmodi feræ eorum, quos colebant Deorum, curribus jungerentur.

Superest dicendum de ipso Harpocratis simulacro. Quod digitum dexteræ manus ori habeat admotum rationem hanc reddit S. Augustinus lib.4. de Civit. Dei cap.9. *Quoniam*, inquit, *templis ubi colebatur Osiris, & Isis, simulacrum erat* (Harpocratis) *quod digito labiis impresso admonere videretur, ut homines eos* (Isidem, & Osiridem) *fuisse tacerent*. Harpocratem hunc Plutarchus in lib. Isidis & Osiridis genitum fuisse scribit post interitum Osiridis una cum Helitomeno, imbecillumque natum membris inferioribus. Alibi tamen idem auctor contendit, *non puerum fuisse imperfectum, neque*

neque aliquod leguminum existimandum, sed Deum juvenilis adhuc imperfectæ, & inarticulatæ orationis præsidem, ac moderatorem: ex quo digito ori admoto ipsum effingebant, utpote silentii, & taciturnitatis symbolum. Enimvero puerilia omnino erant sacra illa, quæ Deo huic puero fiebant in Urbe Ægypti Buto, quæque merito ridet S. Epiphanius lib.3. contra hæreses. Ibi enim Sancti hujus etiam Episcopi temporibus Sacerdotes illum instar nutricum nutrire se simulabant. Ortus autem esse dicebatur a Plutarcho circa solstitium hybernum, & brumam. Ei igitur Deo lentes, & primitiæ leguminum offerri solebant, quod cum facerent mense Mesori ideſt Augusto ita canere soliti erant Ægyptii γλῶσσα τύχη γλῶσσα δαίμων. hoc est: *lingua fortuna, lingua dæmon*. Persea quoque arbor perpetuo dicata illi erat, quod ejus arboris frondes linguæ, fructus autem cordi sit quam simillimus. Hæc ferè ex Gregor. Lil. Gyrald. Syntagm.1. Cornucopia Ægypti ubertatem significat, loti flos ejus capiti impositus erat ornamentum Ægyptiorum fere omnium Deorum, quod etiam adnotat eruditissimus Ezechiel Spanemius disser.4. Tertullianus in Apologet. Herpocratem, Serapidem, & Isidem eliminatos ex Italia fuisse narrat Coss. L.Pisone, & Gabinio. De Deo hoc mentionem faciunt Varro de L. L.Catullus, Artemidorus lib. Onocrit. Plinius, Cassiodor. in Epist., & Claudianus, qui eum Sigaleonem appellat.

Aut tua Sigaleon Ægyptius oscula signat.

Causeus in Museo Rom. Tab.33. lect.2. profert Harpocratem alatum, cum Perseæ pomo in capite cum Serpente, & noctua, nec non cane ad pedes. & alium non dissimilem Tab.34. Harpocratem intra ædi-

ædiculam juvenili facie, vide Tab.30. in Collectaneis Romanar. Antiquit. Hermharpocratis vero simulacrum delineatum, & incisum ostendit Sponius Miscell. erudit. Antiquit. sect. 1. art. 5. Huic Sponiano Hermharpocrati sunt alæ in pedibus, ut Mercurio. Cur autem digito ora comprimat sic ille interpretatur; eloquentiam non semper verbis, sed etiam silentio uti. Harpocrates Kirkerianos, & Capponianos longum esset enumerare, ac describere omnes velle.

TABULA XLIX.

SOLEMNITAS.

PARATA *cœna nuptiali ex Etrusca disciplina*, inquit Julius Scaliger Poet. l.3. cap.101. *porcum mactabant &c. Inde dicebatur Hymenæus cum choreis, ita ut unusquisque caneret, quoad Epiphonema subinferret: quo pronunciato universa chorea Hymenæum totidem numeris recinebat*; cujusmodi putandum est esse illud Catulli Carm.62.

Hymen, o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

Interea, pergit idem Scaliger, *tot, quot diximus, cum facibus Patrimi, & Matrimi adstabant*. Igitur in hac basi marmorea, qui facem præfert, unus ex Patrimis, aut Matrimis adolescentibus fortasse est. Qui volumen legit, non absurde unum ex cantoribus esse dicemus, qui nuptiale carmen concineret. Uterque sane herbis, & floribus

bus eſt redimitus, quod in hujuſmodi pompa ſolemne fuiſſe declarant Statii verſus lib.1. ſilva 3.

> *Nunc opus Aonidum comites, tripodumque miniſtri*
> *Diverſis certare modis, eat Enthea vittis,*
> *Atque hederis redimita cohors.*

Puerorum ſymphoniacorum, qui ad canendum adhiberentur, magnum numerum apud Romanos fuiſſe conſtat ex pluribus Ciceronis locis in Verrem: & in oratione pro T. Annio Milone, qui Lanuvio rediens, & Clodio ad Bovillas obviam factus, tum caſu pueros ſymphoniacos uxoris ducebat. De iſtis pueris vide Pignorium de Servis pag.145. Eorum numerus immodicus eſſe cœpit, ut teſtatur Ammianus Marcellinus XIV. *Paucæ domus*, inquit, *ſtudiorum ſeriis cultibus antea celebratæ, nunc ludibriis ignaviæ torrentes exundant.... denique pro Philoſopho Cantor, & in locum Oratoris Doctor artium ludicrarum accitur. Et bibliothecis ſepulchrorum ritu in perpetuum clauſis organa fabricantur hydraulica, & lyræ ad ſpeciem carpentorum ingentes, tibiæque & hiſtrionici geſtus inſtrumenta non levia*. Itaque in volumine illo carmen nuptiale conſcriptum fuiſſe dixerim. Charta voluminum Pergamena plerumque erat ex membranis beſtiarum præſertim ovium a Pergamo Urbe Myſiæ ad Caicum fluvium ſic appellata, ubi inventa ab Eumene Rege eſſe fertur, cum Ptolemæus Rex Ægypti orta circa Bibliothecas æmulatione chartas ſupprimeret. Ita Plinius ex Varrone l. 13. cap.11. Vide S.Hieron. in ep. ad Chromat. Exempla horum voluminum paſſim in æreis, marmoreiſque ſimulacris videmus.

TABULA L.

VER.

De vere loquuntur Scriptores perinde, ac si de Pictore, aut Phrygione aliquo loquerentur. Sic apud Lucret. l. 5.

Et anni
Tempora pingebant viridantes floribus herbas.

Et Manil. lib. 5. v. 259.

Et variis depingit prata figuris.

Infinitum esset afferre singulos. Unum ex Christianis præterire nolo, Lactantium videlicet, cujus est hic versus de Resurrect. Domini.

Mollia purpureum pingunt violaria campum.

Nullus est Poeta qui non summis laudibus vernum tempus extollat præsertim Virg. lib. 2. Georg. ab illo versiculo.

Vere novo gelidis liquitur cum montibus humor &c.

Ubi verosimile affirmat, mundum fuisse conditum illo anni tempore, sive ut melius dicam primum fuisse, illud & mundi & anni primi annorumque sequentium tempus.

Non alios prima nascentis origine mundi
Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem
Crediderim, Ver illud erat, ver magnus agebat
Orbis &c.

In quem locum Servius: *Ver*, inquit, *cum sit trimestre, dividitur in tres portiones. Primus mensis tribuitur veri novo. Secundus adulto. Tertius præci-*

præcipiti. Merito igitur Ver, ſive potius Veris Genius juvenili ſpecie pingitur, quia initium anni affert; nudus item, levique palliolo ſolum contectus ob incaleſcentem jam aerem: cum planta florente roſarum, & quibus refertum habet calathum, & quibus ſeſe redimitum oſtentat: quia adulto ſaltem vere roſæ efloreſcunt. Ver adultum cum novo confundere viſus eſt Verres, eamque ob cauſam ſic illum Cic. Verrina 7. irridet: *Cum autem Ver eſſe cœperat, cujus initium iſte non a Favonio, neque ab aliquo aſtro notabat; ſed cum roſam viderat, tunc incipere Ver arbitrabatur, dabat ſe laboribus, atque itineribus, in quibus uſque eo ſe præbebat patientem, atque impigrum, ut nemo umquam in equo ſedentem viderit.* Ver ſacrum res dicebantur, quæ vere natæ, & Diis conſecratæ eſſent. Ver ſacrum facere erat vovere Diis, ſive conſecrare quæcumque vere proximo naſcerentur. Paul. apud Feſt. *Hoc votum primi omnium Sabini Marti nuncupaverunt, cum adverſus Umbros pugnaſſent.* Siſenna apud Non. c. 12. num. 18. Et Livius l. 34. c. 44. hæc habet. *Ver ſacrum factum erat priore anno.* Et infra: *Ver ſacrum videri pecus, quod natum eſſet inter Kal. Mart. & pridie kal Maji.* Idem l. 21. cap. 10. docet Veris ſacri nomine contineri, quod Ver attulerit ex Suillo, Ovillo, Caprino, Bovillo grege. In Muſeo Kirkeriano habemus urnam, in cujus facie puer eſt cum calatho roſarum pleno, & ex adverſum eſt alius cum calatho in quo ſunt poma. Secundum hunc Autumni eſſe Genium dixerim, cujus effigies in hoc Muſeo Odeſcalcho deſideratur. Veris ſacri, quod a Romanis vovebatur mentionem faciunt ſcriptores plurimi, quos inter Barnabas Briſſonius de formulis & ſolemnibus Populi Romani verbis l. 1. & alii plures.

TA-

TABULA LI.

ÆSTAS.

NON admodum difficile factu est, quid sibi velit hæc effigies, interpretari. Etenim per spicas, falcem, & modium nihil aliud videtur, nisi Ætatis Genius describi, nisi velimus hunc mensem esse Quinctilem, aut Julium existimare, ut Pierius Valerianus existimat, l. 56. spica v. messis. In Sepulcro Nasonum Æstas Nymphæ cujusdam venustæ habet speciem una cum Pastore saltantis. Pastor vero ipse spicis coronatus Nymphæ blandienti plenum æstivis pomis canistrum offert. Alio insuper modo Æstatem veteres depinxerunt; tamquam videlicet Nympham venustam, atque formosam corona spicea redimitam fluentibus per humeros crinibus dextra gestantem cornucopiæ maturis segetibus redundans, cum segetum aliarum fasciculo ad pedes, pueroque sedente, qui utraque ei manu spicas offert. Hæc ex Berthaldo de Arca c.3. Quod ad Modium attinet, eo tamquam signo aliquo usi sunt Christiani quoque illi veteres, ut apparet in marmore, quod in Kirkeriano asservamus. Ibi enim Modius hujusmodi est insculptus spicarum refertus: Modium autem illum Pastor pellicea veste indutus indigitat cum inscriptione.

MAXIMINVS AMICVS OMNIVM.

TA-

TABULA LII.

HYEMS.

Icur in superioribus duabus marmoreis basibus Veris, & Æstatis imagines insculptæ sunt, ita in hac tertia dubitari non potest, quin Hyemis Genium effingere artifex fortasse omnino idem voluerit. Nudi plerumque pinguntur Genii. Quare hoc incommodo, quamvis imbres sint maximi, ac tempestas perfrigida, Hyemis etiam Genius afficiatur necesse est. Quamquam & bene capillatus, & ampliori amiculo tectus aliquod sibi ad magnitudinem frigoris remedium comparat. Palmæ ramus ideo in ejus læva manu ponitur, quia *palma*, ut scriptum reliquit Plinius lib.13. cap.4. *gaudet & riguis, toto anno bibere cum amet, anno sitienti*. Bibendi autem amorem hunc non alio melius potest, quam hiberno tempore explere. Anseres gemini, quos habet in dextera cum Hyeme bene congruunt. *Gignunt*, enim *eos alpes & septentrionalis regio*. Plin. lib.10. cap.21. *Plumæque iis velluntur quibusdam in locis bis anno*. Optima contra frigus præsidia. In opere quod inscribitur. *Delle Pitture antiche del sepolcro de Nasoni*. Tab.25. Hibernum Tempus Senis barbati similitudine formatum est, cui talaris tunica caput ipsum convestiat, Senex autem ille altera manu palustrem arundinem, altera Anserem pedibus constrictum tenet, exiguoque interjecto spatio, Nympha visitur nescio quæ tunicata quoque ipsa, & utraque manu aliam ejus-

dem generis avem contrectans, ac fovens, quæ pariter omnia optime frigus, & frigidum anni tempus designant.

TABULA LIII.

TAURUS COELESTIS.

AURUM hunc ob stellam, quæ in dextero ejus latere emicat, Cœlestis esse signum conjicimus.

Fabulantur Poetæ, hunc esse Taurum illum, sub quo delitescens Jupiter Europam Agenoris filiam rapuit, in Cœlo deinde a Jove ipso honoris causa collocatum. Huc Spectavit Ovidius lib.4. Fast: cum de eo loquens sic cecinit?

Seu tamen est Taurus, sive hoc est fœmina signum,
Junone invita munus amoris habet

In Tauri signum ingreditur Sol mense Aprili unde anni initium Virgilius videtur capere lib. 1. Georg.

Candidus auratis aperit cum cornibus annum.

Sub eo signo Asiam, Arabiam, & Scythiam Manilius collocat Astronom. lib.4.

Taurus habet Scythiæ montes, Asiamque potentem,
Et molles Arabes sylvarum ditia regna.

Vide plura de eo apud Hyg. l.2. Plin. lib.1. cap.16. & 42. & lib.18. cap.28.

FINIS.

INDEX

INDEX SCRIPTORUM,

Quorum loca, & opiniones in hoc Opere afferuntur.

Julius

INDEX

INDEX RERUM
TOMI I.

INDEX

INDEX RERUM

T O M I II.

Pria-

FINIS.

TOM. II.

	Errata	*Corrige*
Pag. 8.	Arnotium	Arnobium
26.	Petrus Bianchi	Jo. Antonius
31.	*Aglaja*	*Aglaja* inquit
36.	unius coloris clari	unius coloris partim clari
63.	Turnet	Turneb
64.	aurigæ tres	Bigæ tres
80.	Nemphidis	Memphidis
86.	Miphletz	Miphletzet
91.	*Aſconus*	*Aſconius*
92.	quodcumque	aliquod
107.	Iſidis figuram	Iſiacam figuram
Ibid.	illam cum de Oſiridis &c.	Iſidem cum de Oſiridis
115.	τύχη	τυχῃ

T. I.
APOLLO
In Elitropio.
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi
P S B I

T. II.
APOLLINE E MARSIA
In Diaspro Roßo
Nel Tesoro di S.A.S. il Duca Odescalchi

3
MARTE
In Niccolo
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

NETTVNO
In Acqua Marina
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

T. V.
CERERE
In Rubino
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

T.VI
CERERE
In Elitropio

VII.
VENERE E AMORE
In Agata Sardonica

T. VIII.
AMORE COL' LA FACE
In Elitropio
NelTesoro di S.Al. il Duca Odescalchi

T. IX.
AMORI
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

30
ESCVLAPIO
In Elitropio
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.

TXI.

HERCOLE

In Niccolo

Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

HERCOLE
In Corniola

L'AVRORA E CEFALO
In pasta Azzurra
P.S.B.I.

T. XIV.
LE TRE GRATIE
In Cameo
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.

T. XL.
LA PACE
In Niccolo.
Nel Tesoro di S. Alt.

NAPOLI

SACRIFICIO À PALLADE
In Acqua Marina
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

T. XVII.
SACERDOTE DI BACCO
In Giacinto
PSBI

SACERDOTE DI BACCO.
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.

NAPOLI

T. XIX.
SOCRATE
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi
P.S.BI.

NAPOLI

26
PIRRO RE
In Cornola
Nel Tesoro dell'Ab. il Duca Odescalchi.

CLEOPATRA
In Giacinto
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

SOLDATO COL LA VITTORIA.
T. XXII.
In Corniola

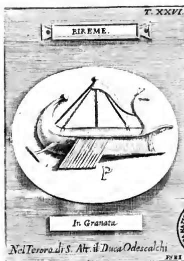

T. XXIII.
SOLDATO A CAVALLO
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

T. XXIV.
GLADIATORI.
In Corniola

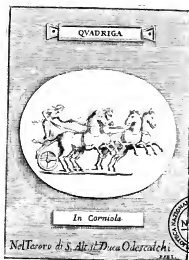

T. XXI.
CENTAVRO
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

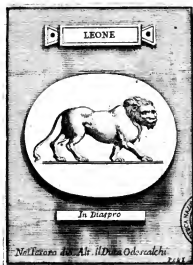

T. XXVI.
BIREME.
P
In Granata
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

BIGA
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

QVADRIGA
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.

LEONE
In Diaspro
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

SIRENA.
In Elitropio
PSBI.

T. XXXI.

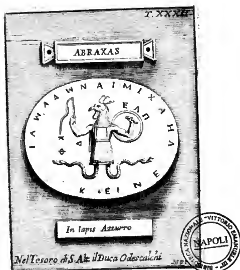
AMVLETO.

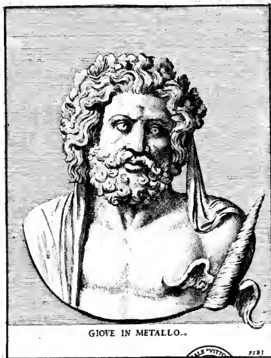

In lapis Azzurro

Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

T. XXXII
ABRAXAS
IAWAAWN AIMIXAHA
ΕΛΠ
KEINE
In lapis Azzurro
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

GIOVE IN METALLO.

34
SERA PIDE
In Metallo
P S B I

VENERE CON LI POMI IN METALLO
P181

VENERE CON LI POMI IN METALLO

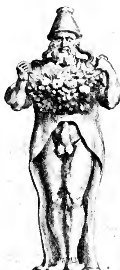

VENERE CON LI POMI IN METALLO

T. XXXVI.

PRIAPO

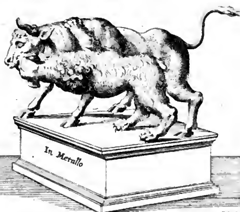
In Metallo.

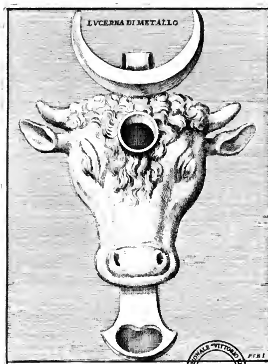
SILVANO *In Metallo*

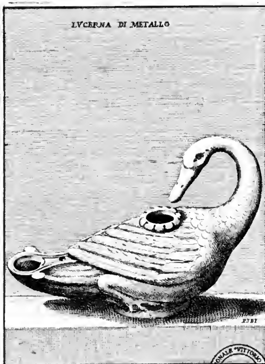

VERTVNO
Statuetta di Metallo
P.S.B.I.

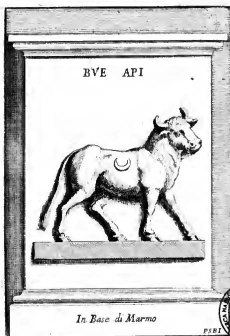
ORSO E TORO

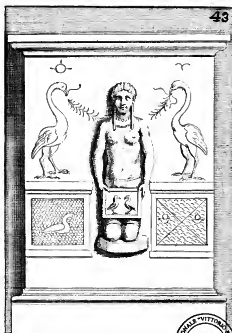

LVCERNA DI METALLO

LVCERNA DI METALLO

BVE API
In Base di Marmo

43

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" - NAPOLI

44
G N

♀ 1

MERCVRIO CINOCEFALO E ARPOCRATE.

T. XLVI

In Base di Marmo

T. XLVII

T. L
LA PRIMAVERA
In Base di Marmo

In Base di Marmo

PSBI

In Base di Marmo

